

วิเคราะห์ความเชื่อ ความศรัทธา และพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อ
ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ยุทธนา กิจสุภี

วิทยานิพนธ์เสนอต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยศึกษา)
ปีการศึกษา 2559
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

AN ANALYSIS OF THE BELIEFS, FAITH, AND RITES OF RESIDENTS
TOWARD THE PHRA PRADAENG CITY PILLAR SHRINE
IN SAMUT PRAKAN PROVINCE

YUTTHANA KITSUPEE

A THESIS PRESENTED TO RAMKHAMHAENG UNIVERSITY
IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
(THAI STUDIES)

2016

COPYRIGHTED BY RAMKHAMHAENG UNIVERSITY

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	วิเคราะห์ความเชื่อ ความศรัทธา และพิธีกรรม ของประชาชนที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
ชื่อผู้เขียน	นายยุทธนา กิจสุภี
สาขาวิชา	ไทยศึกษา

นายยุทธนา กิจสุภี

๒. ไทยศึกษา

รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ อนันตสานต์ ประธานกรรมการ
อาจารย์ ดร. สุภัทรา บุญปัญญาโรจน์
อาจารย์สนั่น รัตนะ

2/20/2020

.....คนปฎิบัติงานวิทยาลัย

..... ประชานกรรมการ

.....กรรมการ

.....กรรมการ

.....กรรมการ

(3)

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์ วิเคราะห์ความเชื่อ ความศรัทธา และพิธีกรรม ของประชาชนที่มี
ต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
ชื่อผู้เขียน นายยุทธนา กิจสุภี
ชื่อปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขา ไทยศึกษา
ปีการศึกษา 2559

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ อนันตสานต์	ประธานกรรมการ
2. อาจารย์ ดร. สุภัทรา บุญปัญญาโรจน์	
3. อาจารย์สนั่น รัตนะ	

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบของความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง และ (2) อิทธิพลของความเชื่อและพิธีกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวพระประแดง จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนในพื้นที่พระประแดงที่เข้ามากราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ณ ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงมีความสัมพันธ์กับระบบความเชื่อของประชาชนชาวพระประแดง ซึ่งประชาชนชาวพระประแดงเชื่อว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสามารถดลบันดาลในสิ่งที่พวกเขาปรารถนาในด้านต่าง ๆ ได้ เช่น ด้านอาชีพ ด้านการพยาบาล ด้านโชคลาภ ด้านการศึกษา ฯลฯ ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ส่งผลให้เกิดพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เช่น พิธีบวงสรวงทำบุญประจำปี พิธีบวงสรวงตรุษจีนประจำปี พิธีรำเจ้าพ่อหลักเมือง พิธีบวงสรวงวันเกิดเจ้าพ่อ ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ เพราะพวกเขาเชื่อว่าการประกอบพิธีกรรม ต่อ

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองนั้นหากประกอบพิธีกรรมอย่างถูกต้อง เจ้าพ่อหลักเมืองจะคลบนาคาลให้พวกเขาประสบความสำเร็จได้

ความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏ ณ ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงได้สะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวพระประแดงในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการรักษาพยาบาล ด้านการศึกษา ด้านครอบครัว ด้านการวชิธรรม และด้านความปลอดภัยในชีวิต นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวพระประแดงยังมีอิทธิพลต่อสังคมในด้านต่าง ๆ คือ ด้านความสามัคคีในชุมชน ด้านศีลธรรมจริยธรรม ด้านวัฒนธรรมด้านศาสนา และด้านการท่องเที่ยว ซึ่งอิทธิพลความเชื่อเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึง ความคิด ความรู้สึก การสร้างกำลังใจ และความเชื่อดั้งเดิมของประชาชนชาวพระประแดง มีผลดีต่อการสมัครสมานสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รวมทั้งยังเป็นประโยชน์ด้านเศรษฐกิจในเมืองพระประแดงอีกด้วย

นอกจากนี้ ยังพบว่า ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนชาวพระประแดง และยังเป็นสถานที่หลอมรวมวัฒนธรรมอันหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงทำให้เกิดวัฒนธรรมประเพณี ที่หาได้ยากในปัจจุบัน ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นมรดกอันล้ำค่าของสังคมชาวพระประแดงซึ่งสืบทอดจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน

ABSTRACT

Thesis Title An Analysis of the Beliefs, Faith, and Rites of
Residents Toward the Phra Pradaeng City Pillar
Shrine in Samut Prakan Province

Student's Name Mr. Yutthana Kitsuppee

Degree Sought Master of Arts

Field of Study Thai Studies

Academic Year 2016

Advisory Committee

1. Assoc. Prof. Saowalak Anantasan	Chairperson
2. Dr. Suphathra Bunpanyaroj	
3. Mr. Sanan Ratana	

In this thesis, the researcher analyzes (1) the patterns of beliefs and rites related to the Phra Pradaeng City Pillar Shrine and (2) the influence of these beliefs and rites insofar as they reflect the lifeways of Phra Pradaeng residents.

The sample population consisted of local residents who pay respect to sacred objects or auspicious powers at the Phra Pradaeng City Pillar Shrine.

Findings are as follows:

A relationship was found between the Phra Pradaeng City Pillar Shrine and the belief system of Phra Pradaeng residents. These residents believed

that the City Pillar Shrine could grant them whatsoever they desired, including careers, health, good fortune, education *et cetera*. All of these beliefs were instantiated in rites involving the City Pillar Shrine. These rites were the annual ceremony for merit making and the expelling of ghosts; the annual Chinese New Year ceremony for paying respect; the City Pillar Shrine Dance ceremony; and ceremony for paying respect on the birthday of Chao Po, the Guardian Spirit. These rites have been practiced over a long duration since the time of the ancestors. The residents believe that correctly conducting rites in which respect is paid to the City Pillar Shrine will result in Chao Po granting success to them.

Beliefs and rites seen at the Phra Pradaeng City Pillar Shrine reflect the lifeways of Phra Pradaeng residents in various aspects: careers; caring for one's health; education; family; venerating dhamma; and security of life.

In addition, the researcher found that the beliefs and rites of Phra Pradaeng devotees influenced society in various ways through promoting community harmony and exerting effects on morality and ethics, culture, religion, and tourism. These beliefs reflect the ideas and emotions, and strengthen the morale of participating residents. The beliefs of the Phra Pradaeng residents brought about good results by promoting harmony and mutual assistance and bringing economic benefits to Phra Pradaeng.

In addition, it was also found that the Phra Pradaeng City Pillar Shrine is an auspicious place in view of being the spiritual center for Phra Pradaeng residents. It is a place in which various cultures are melded with the upshot

that contributions made by a number of ethnic groups eventuate in a convergence of cultures and traditions that is rare nowadays. Living representatives of these cultures in Phra Pradaeng society have received a precious heritage from the past.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ผู้เขียนต้องขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์
ซึ่งประกอบด้วย รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ อนันตสานต์ อาจารย์ ดร. สุภัทรา
บุญปัญญาโรจน์ อาจารย์สนั่น รัตนะ ที่กรุณาให้คำแนะนำด้วยความเมตตาแก่ผู้วิจัย
เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณผู้ที่ให้ความรู้และให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย คุณสุพจน์ ลิขิตจิตตะ
ผู้ดูแลศาล คุณมานะ จรแจ้งจันทร์ ที่กรุณาพาผู้วิจัยเดินชมศาลอย่างทั่วถึงและให้ความรู้
แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี ขอกราบขอบพระคุณผู้ที่เข้ามากราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาลเจ้าพ่อ
หลักเมืองที่ช่วยเพิ่มเติมความรู้แก่ผู้วิจัย

ขอขอบคุณพี่น้องชาวไทยศึกษา รหัส 54 ทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณท้าวกร
คำสัตย์ คุณนิวัฒน์ หน่วงเกษม คุณสุภาวดี พรหมลือทอง ผู้เปรียบเสมือนแรงผลักดัน
ให้กับผู้วิจัยจนประสบความสำเร็จ รวมถึงเพื่อน ๆ ที่รักทุกท่านที่มีได้เอยนามมา ณ ที่นี้
ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยคณะมนุษยศาสตร์ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ประจำ
อาคารทุกท่านที่ช่วยเหลือผู้วิจัยเสมอมา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยขอมอบให้คุณแม่เครือวัลย์ กิจสุภี และคุณป้าสุนันทา
ไพโรสุวรรณ ที่ให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยอย่างสม่ำเสมอได้ขาด

ยุทธนา กิจสุภี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(4)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(6)
กิตติกรรมประกาศ.....	(9)
สารบัญภาพประกอบ.....	(13)
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
วิธีดำเนินการวิจัย.....	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	13
เอกสารแ่งงานวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อ.....	13
เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี.....	20
เอกสารแ่งงานวิจัยเกี่ยวกับพิธีกรรม.....	23
เอกสารแ่งงานเกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง	
จังหวัดสมุทรปราการ.....	27
เอกสารแ่งงานวิจัยเกี่ยวกับพระพิฆเนศ.....	29
3 ภูมิหลังเมืองพระประแดง และภูมิหลังศาลเจ้าพ่อหลักเมือง	
พระประแดง.....	32
ภูมิหลังเมืองสมุทรปราการ.....	32

บทที่	หน้า
ภูมิหลังเมืองพระประแดง.....	38
ภูมิหลังศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง.....	42
4 ความเชื่อและพิธีกรรมที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง	
จังหวัดสมุทรปราการ.....	45
ลักษณะความเชื่อที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง.....	45
รูปแบบการประกอบพิธีกรรมที่ปรากฏ ณ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง พระประแดง.....	56
ความหมายของสัญลักษณ์เกี่ยวกับเครื่องสังเวทและเครื่องบวงสรวง..	69
ความหมายของสัญลักษณ์เกี่ยวกับเครื่องบูชา.....	73
5 ความเชื่อและพิธีกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตชาวพระประแดง.....	77
ความเชื่อและพิธีกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตด้านการประกอบอาชีพ.....	78
ความเชื่อและพิธีกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตด้านการรักษาพยาบาล.....	80
ความเชื่อและพิธีกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตด้านการศึกษา.....	82
ความเชื่อและพิธีกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตด้านครอบครัว.....	84
ความเชื่อและพิธีกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตด้านการวชิธรรม.....	87
ความเชื่อและพิธีกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตด้านความปลอดภัยในชีวิต..	88
อิทธิพลของความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อสังคมของประชาชน ชาวพระประแดง.....	91
6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	99
สรุปผลการวิจัย.....	99
อภิปรายผล.....	101
ข้อเสนอแนะ.....	102
ภาคผนวก	
ก แบบสัมภาษณ์.....	103

บทที่	หน้า
ข รายชื่อผู้ให้ข้อมูลภาคสนาม.....	108
ค ภาพประกอบการวิจัย.....	116
บรรณานุกรม.....	126
ประวัติผู้เขียน.....	131

สารบัญภาพประกอบ

ภาพ	หน้า
1 ตราประจำจังหวัดสมุทรปราการ.....	36
2 แผนที่จังหวัดสมุทรปราการ.....	38

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการพัฒนา เปลี่ยนแปลงไปในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว และหลากหลาย ทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง การศึกษาทางเทคโนโลยี และวัตถุต่าง ๆ ทำให้สังคมไทยมีความเจริญก้าวหน้า และพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว แต่มีสิ่งหนึ่งที่ยังคงอยู่ควบคู่ไปกับสังคมไทยโดยไม่เปลี่ยนแปลง คือ ความเชื่อในสังคม

ความเชื่อในสังคมไทยมีหลายรูปแบบ เช่น ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เรื่อง โชคลาง เวทมนตร์ ความเชื่อในเรื่องผีสาร เทวดา ภูต ผี ปีศาจ เครื่องรางของขลัง ตลอดจนความเชื่อในพลังอำนาจของไสยศาสตร์ ความเชื่อเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความคิดของคน ในสังคม และได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้คนในสังคมไทยมีความรู้สึกศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่าสิ่งเหล่านั้นจะสามารถคลบ้นดาลให้เกิดความสุขหรือความทุกข์ได้ หากปฏิบัติตนไปในทางที่ดี ที่ถูกที่ควรก็จะได้รับความสุขความเจริญ หากปฏิบัติไปในทางตรงกันข้าม คือ ทำสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควรก็จะทำให้เกิดโทษ

ต่อมานุษยวิทยาได้มีการพัฒนารูปแบบการบูชาโดยมีการสวดมนต์อันวอน พร้อมทั้งกำหนดชื่อเรียกธรรมชาติเหล่านั้นว่า เทพเจ้า เช่น เทพเจ้าแห่งฝน (พระพิรุณ) เทพเจ้าแห่งแสงสว่าง (สุริยเทพ หรือพระอาทิตย์) เทพเจ้าแห่งไฟ (พระเพลิง) เทพเจ้าแห่งดิน (พระแม่ธรณี) เทพเจ้าแห่งต้นข้าว (พระแม่โพสพ) เมื่อมีการตั้งชื่อธรรมชาติขึ้นมา มีชื่อ มีการแบ่งหน้าที่แล้ว มนุษย์จึงได้ไตร่ตรองเห็นว่าน่าจะมีผู้ยิ่งใหญ่หรือพระผู้เป็นเจ้าที่เหนือกว่าเทพทั้งหลาย จึงกลายเป็นข้อปฏิบัติและยึดถือสืบต่อมา เป็นลัทธิและศาสนา

จีน มีการผูกเรื่องราวและตำนานความเชื่อให้มีผู้สร้างหรือให้กำเนิดเทพเจ้าองค์อื่น ๆ ขึ้นมา เช่น ในประเทศอินเดีย (กิตติ วัฒนะมหาตม์, 2546, หน้า 9)

ชาวอินเดียแต่เดิม คือ ชาวทราวิฑะ หรือชาวดราวิเดียน ซึ่งต่อมาถูกชนชาติ อริยกะหรืออารยัน เข้ารุกราน พวกอารยันเป็นผู้สร้างเรื่องราวของเทพเจ้าขึ้นมาเพราะ เป็นชนชาติที่มีความเจริญรุ่งเรือง และมีขนบธรรมเนียมประเพณีและลัทธิมากมาย ในการบูชาเทพเจ้า เมื่อชาวอารยันมีการแบ่งแยกและโยกย้ายแยกกันไปตามดินแดนต่าง ๆ ลัทธิการนับถือเทพเจ้าก็ได้เผยแผ่ไปในท้องถิ่นต่าง ๆ ของชมพูทวีป ลักษณะความเชื่อ ในเรื่องเทพจำนวนมากมายนับไม่ถ้วนของชาวอารยัน ทำให้เกิดลัทธิพราหมณ์-ฮินดู ขึ้นมาและมีการจัดหมวดหมู่ของเทพเจ้าให้เป็นระเบียบ ทั้งยังมีความคิดว่าในบรรดา เทพเจ้าต้องมีผู้ยิ่งใหญ่หรือเป็นเจ้าที่อยู่เหนือกว่าเทพเจ้าทั้งหลาย เป็นผู้สร้างหรือให้ กำเนิดเทพเจ้าองค์อื่น ๆ ดังนั้น จึงเกิดพระผู้สร้าง คือ พระพรหม พระผู้สงวน หรือ คัมภีร์ครองโลก คือ พระนารายณ์ และพระผู้ทำลายหรือล้างโลกเมื่อถึงกาลอวสาน คือ พระอิศวร (ทิชาธร นาถชน, ม.ป.ป., หน้า 12-14)

ชาวไทยมีความเชื่อเรื่องเทพเจ้าและมีการนับถือเทพเจ้ามาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยเฉพาะตำนานความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์จากอินเดียนั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อ ชาติต่าง ๆ ในอินโดจีน และผ่านมาทางใต้ของไทยโดยการเดินเรือ ส่วนอีกด้านหนึ่งคือ ทางอาณาจักรขอม ตั้งแต่ยุคสุโขทัยซึ่งเริ่มมีการสถาปนาอาณาจักรขึ้นในสมัยพุทธศตวรรษ ที่ 18 ดังปรากฏในศิลาจารึกสมัยพ่อขุนรามคำแหง และหลักฐานที่ชัดเจนมากที่สุด คือ วรรณกรรมเก่าแก่ของไทย คือ ไตรภูมิพระร่วง กับเรื่องรามเกียรติ์ ความเชื่อทางศาสนา พราหมณ์ได้มาผสมผสานกับความเชื่อทั้งแบบทางพุทธและไสยศาสตร์ของชาวบ้าน พื้นเมือง ที่นับถือเทพหรือเทวดา ที่เรียกกันว่า ผี มาก่อน (สุรศักดิ์ ทอง, 2553, หน้า 11-12)

ความเชื่อเป็นสิ่งที่ผูกพัน และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต และการกระทำของมนุษย์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความเชื่อไม่สามารถหาเหตุผลทางวิทยาศาสตร์มาอธิบายได้ ความเชื่อปรากฏอยู่ในทุกหนทุกแห่ง ทุกหมู่เหล่า ทุกสังคมภายในโลก เช่น ความเชื่อ โชคลาง เครื่องรางของขลัง ที่อยู่อาศัย และสัตว์ให้คุ้มครองให้โทษ ฯลฯ ความเชื่อเหล่านี้

ได้ถ่ายทอดและแสดงถึงลักษณะนิสัยเฉพาะของแต่ละกลุ่ม (เสาวลักษณ์ อนันตศานต์, 2546, หน้า 256)

ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา แต่ก็ยังมีความเชื่อดั้งเดิมในเรื่อง บรรพบุรุษ ผีสางเทวดา ไสยศาสตร์ และสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งผสมผสานกัน อยู่ในชีวิตประจำวันจนกลายเป็นแนวทางปฏิบัติสั่งสมกันมาจากบรรพบุรุษสู่คนรุ่นหลัง ความเชื่อต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ยังมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของทุกคนดังจะ เห็นได้จากการประกอบพิธีกรรมที่สัมพันธ์กับความเชื่อและแพร่หลาย ในท้องถิ่น เช่น มีการประกอบพิธีกรรม ลักการบูชา และบวงสรวงเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับ สิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งถือกันว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งก็เป็นอำนาจที่ทำให้คนมีความเชื่อว่า สิ่งเหล่านั้นมีพลังในการควบคุมธรรมชาติและวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ (เอกรินทร์ พิงประชา, 2541, หน้า 1)

ความเชื่อในสังคมไทยมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการกำหนดรูปแบบวิถีการดำเนิน ชีวิตโดยเฉพาะความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทย ซึ่งเป็นความเชื่อในเรื่องเทวดา ผีสาง ผี บรรพบุรุษ และอำนาจเหนือธรรมชาติ อันเป็นความเชื่อในยุคต้นของสังคมบรรพกาล ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงมาสู่ความเชื่อในรูปแบบของศาสนาที่เผยแพร่เข้ามา ถึงแม้ว่า สังคมไทยจะให้การยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาก็ตาม ความเชื่อดั้งเดิมก็ยังมีอยู่ จึง ทำให้สังคมไทยมีรากฐานความเชื่อหลายชั้น คือ ความเชื่อผีสางในส่วนลึก พุทธศาสนา อยู่เพียงผิวพื้น และมีศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาฮินดูเข้ามาซ้อนบ้าง (พระยาอนุมานราชธน, 2515, หน้า 5-7)

ความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องผีสางเทวดา มีตัวอย่างเช่น การไหว้หลักเมือง คือ เชื่อว่า บ้านเมืองมีเทพยดาปกป้องดูแลรักษาให้ร่มเย็นเป็นสุข หรือเคารพบูชาพระสยามเทวาธิราช เชื่อว่าเป็นเทพที่คุ้มครองรักษาประเทศไทยให้รอดพ้นอันตราย เมื่อมีเหตุการณ์ไม่สงบ หรือจะเกิดอันตรายต่อบ้านเมือง จึงบวงสรวงตามพระราชพิธีที่สืบต่อมาตั้งแต่สมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จนถึงรัชกาล ปัจจุบัน นอกจากนี้คนไทยยังทำพิธีบนบานศาลกล่าวรูปเคารพต่าง ๆ ต้นไม้ สิ่งที่เกิด ธรรมชาติ เพราะเชื่อว่ามีเทวดา ภูตผีที่มีอำนาจดลบันดาล (ธิดา โมสิกรัตน์ และจำนง ทองประเสริฐ, 2544, หน้า 10-11)

ความเชื่อดั้งเดิมของคนไทยที่ได้รับอิทธิพลความเชื่อจากศาสนาพราหมณ์ ยังมีปรากฏควบคู่ไปกับพุทธศาสนา ดังเช่น ความเชื่อเรื่องพิชัยสงครามหลักเมือง พิชัยสงครามหลักเมืองเป็นประเพณีโบราณเกี่ยวกับการสร้างบ้านแปลงเมือง เพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่บ้านเมือง เพื่อให้เป็นมิ่งขวัญ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน เพราะประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของบ้านเมือง ถ้าประชาชนมีจิตใจมั่นคงเชื่อในหลักบ้านหลักเมืองที่ได้สร้างขึ้น ก็เป็นกำลังใจให้มั่นคงแน่วแน่ในการดำรงชีวิต โดยเชื่อในอำนาจของหลักเมืองว่าจะเป็นหลักชัยให้ประชาชนที่อยู่ร่วมกันในบ้านเมืองนั้นอยู่เย็นเป็นสุข (ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์, 2525, หน้า 2)

ความเชื่อเรื่องหลักเมือง และศาลเจ้าพ่อหลักเมืองของชาวพระประแดงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของ เมืองพระประแดง ซึ่งศาลหลักเมืองแห่งนี้ถือเป็นศาลหลักเมืองแห่งแรกของจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีความพิเศษตรงองค์พระพิฆเนศที่มีความเก่าแก่และมาประดิษฐานอยู่บนเสาหลักเมืองนานกว่า 197 ปี นับตั้งแต่มีการตั้งเสาหลักเมืองแห่งนี้ถือเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพระประแดงมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าหลักเมืองพระประแดงแห่งนี้จะถูกลดฐานะไปแล้วก็ตาม (สุพจน์ ลิขิตจิตตะ, 2555, หน้า 8)

อำเภอพระประแดงเคยมีสภาพเป็นเมืองในอดีต จึงมีสถานที่สำคัญ ๆ อยู่หลายแห่งเช่น ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นศาลตั้งอยู่หน้าสำนักงานเทศบาลเมืองพระประแดง เป็นศาลที่ฝั่งหลักเมืองนครเขื่อนขันธ์ เมื่อ พ.ศ. 2358 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ภายในศาลมีรูปหล่อพิฆเนศติดอยู่ เป็นที่เคารพนับถือของชาวเมืองพระประแดง ซึ่งชาวเมืองพระประแดงให้ความศรัทธาเคารพนับถือที่ได้ช่วยคุ้มครองชาวพระประแดงให้อยู่เย็นเป็นสุข รอดพ้นจากอันตราย ผู้คนที่มากราบไหว้ขอพร เมื่อสมปรารถนาแล้วก็จะเล่ากันต่อ ๆ ไปในความศักดิ์สิทธิ์ (เฉลิม สุขเกษม, 2515, หน้า 169-170)

การตั้งเสาหลักเมืองนั้นเป็นประเพณีมาตั้งแต่โบราณ คือเมื่อสร้างบ้านเมืองจะต้องมีการทำพิธีอย่างหนึ่ง เพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่บ้านเมืองที่จะสร้างขึ้น สิ่งนั้นคือการยกเสาหลักเมืองขึ้นในที่อันเป็นชัยภูมิสำคัญ ให้เป็นมิ่งขวัญแก่พสกนิกรสำหรับยึดถือเป็นหลักชัยทางจิตใจว่า บ้านเมืองที่สร้างขึ้นนั้นมีรากฐานฝังไว้อย่างแน่นอนแล้ว การสร้างบ้านเมืองสมัยโบราณย่อมเป็นที่อาศัยแห่งขวัญและจิตใจของประชาชนเพราะ

ประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของบ้านเมือง ถ้าประชาชนมีจิตใจมั่นคงเชื่อในหลักบ้านหลักเมืองที่ได้สร้างขึ้น ก็นับว่าเป็นการรวมกำลังใจให้มั่นคงแน่วแน่ในการดำรงชีพ (ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์, 2525, หน้า 4)

ในเอกสารการสร้างศาลหลักเมืองนครเขื่อนขันธ์ มีการกล่าวถึงพิธีตั้งเสาหลักเมืองว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ ในปี พ.ศ. 2358 โดยได้ตั้งพิธีฝังอาถรรพ์เสาหลักเมืองเมื่อวันศุกร์เดือน 7 แรม 10 ค่ำ ปีกุน พ.ศ. 2358 ตามโบราณราชประเพณี ในการสร้างเมืองมักจะมีการสร้างศาลหลักเมือง ไว้เป็นศาลกลางบ้านเมือง ดังนั้นศาลหลักเมืองจะถือเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของบ้านเมือง ซึ่งเมืองที่จะมีศาลหลักเมืองมักจะเป็นเมืองที่มีอายุเก่าแก่ (ศาลหลักเมืองพระประแดง, 2555)

การตั้งเสาหลักเมืองเป็นประเพณีของพราหมณ์มีมาแต่อินเดีย ชาวไทยรับอิทธิพลตั้งหลักเมืองจากพราหมณ์ ตัวอย่างหลักเมืองที่เก่าที่สุดในประเทศไทย คือ หลักเมืองศรีเทพในแถบเพชรบูรณ์ทำด้วยศิลาจารึกเป็นรูปดาบหัก หลักเมืองชั้นหลังทำด้วยไม้บ้างด้วยหินบ้างคาดว่ามีอายุตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11-12 ลงมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ 17-18 ส่วนหลักเมืองกรุงรัตนโกสินทร์ทำด้วยไม้เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงย้ายเมืองข้ามฟากมาจากฝั่งธนบุรีสิ่งแรกที่จะกระทำคือการตั้งหลักเมืองโดยพิจารณาดูแล้วว่า การจะตั้งเมืองใหญ่ควรมีสิ่งของสองอย่างกำกับกันคือหลักเมืองและพระบรมธาตุ (ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา, 2551, หน้า 294)

ในเอกสารการสร้างเสาหลักเมืองนครศรีธรรมราช มีการกล่าวถึงการสร้างเสาหลักเมืองว่า ศาลหลักเมืองสร้างขึ้นตามแนวความคิดเรื่อง พุทธเจดีย์แบบศรีวิชัยทรงกลมราชลิลดา มีศาลบริวารสี่ทิศ (ศาลจตุโลกเทพ) ประกอบด้วย ศาลพระเสื้อเมือง ศาลพระทรงเมือง ศาลพระบันดาลเมือง ศาลพระพรหมเมือง หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่า ศาลจตุโลกธาตุ หมายถึง ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งมีหน้าที่ป้องกันหลักเมืองให้อยู่ยั่งยืนนาน ศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชสร้างขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2534 โดยความร่วมมือของชาวเมืองนครศรีธรรมราชแล้วเสร็จในปีพุทธศักราช 2542 ในปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ณ วันที่ 5 ธันวาคม 2542 ศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชเป็นที่เคารพ เป็นศูนย์รวมจิตใจของ

ชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช ช่วยปกป้องภัยอันตรายให้พลเมืองมีแต่ความร่มเย็นเป็นสุข (ศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช, ม.ป.ป.)

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองชาวอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการตลอดมา ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงสร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ครั้งโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ (เมืองพระประแดง) เมื่อสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์เสร็จแล้ว จึงโปรดให้ย้ายขามอญจากเมืองสามโคก จังหวัดปทุมธานี ลงมาอยู่ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ และได้อัญเชิญพระพิฆเนศมาประดิษฐานบนเสาหลักเมือง ทำให้เมืองนครเขื่อนขันธ์มีขามอญอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และถวายตัวเป็นลูกศิษย์เจ้าพ่อหลักเมืองเรื่อยมาจึงทำให้ประชาชนอำเภอพระประแดงนับถือเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเช่นตัวอย่างดังนี้

ธนาธิล หวายพวงทอง (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 18 เมษายน 2557) กล่าวว่า . . . เรามีความเคารพเลื่อมใสศรัทธาองค์เจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นอย่างมาก เวลาจะเดินทางไกลก็จะยกมือไหว้ทางทิศที่ตรงกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง เพื่อบอกกล่าวให้เจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงช่วยคุ้มครองให้เดินทางโดยสวัสดิภาพ และเพื่อความเป็นสิริมงคลอยู่เสมอ. . .

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ซึ่งประดิษฐานองค์พระพิฆเนศศิลาประทับนั่งบนบัลลังก์ดอกบัวภายในบุษบกเหนือเสาหลักเมือง ซึ่งชาวอำเภอพระประแดงเชื่อกันว่า คือ องค์พระพิฆเนศปางประทานพร องค์พระพิฆเนศนี้ คือ ส่วนหนึ่งของเสาหลักเมืองโดยเสาหลักเมืองจะอยู่ลึกลงไปใต้ดินของศาลมีลักษณะเป็นเสาสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ทาสีแดง และคงจะผ่านการบูรณะมาหลายครั้งเช่นเดียวกับตัวศาล (ศาลหลักเมืองพระประแดง, 2555, หน้า 44)

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงมีกำหนดการจัดงานประจำปีช่วงเทศกาลสงกรานต์ในเดือนเมษายนของทุกปี โดยจะจัดให้มีการมหรสพต่าง ๆ ได้แก่ การรำผีตามความเชื่อของขามอญ การแสดงลิเก รวมไปถึงการจัดพิธีบนบานศาลกล่าว ทั้งนี้เพื่อความเป็นสิริมงคลและความปลอดภัยของชาวอำเภอพระประแดง ผู้วิจัยได้สอบถามผู้ที่เข้าร่วมในการประกอบพิธีกรรมบางท่าน มีรายละเอียดต่อไปนี้

ศุภชัย มงคลโสภณรัตน์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 17 เมษายน 2557) กล่าวว่า ...เขาได้มาร่วมพิธีทำบุญประจำปีศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นครั้งที่ 3 แล้ว และยังชอบการประกอบพิธีกรรม เพราะเป็นการได้ร่วมทำบุญกับครอบครัว เป็นการเสริมความสิริมงคลให้แก่คนในครอบครัวในวันขึ้นปีใหม่ และจะมาร่วมงานประจำปีในปีต่อ ๆ ไป...

กัลยา ประจกการ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 17 เมษายน 2557) กล่าวว่า ... ความคิดว่าอยากมาไหว้ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงนานแล้ว เพราะเชื่อว่าท่านเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของชาวอำเภอพระประแดง ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ได้มาเพราะตนเองเป็นคนต่างอำเภอ เคยมาอำเภอพระประแดงแต่ยังไม่เคยมาที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง และวันนี้ได้เดินทางมาที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นวันสงกรานต์ด้วย จึงได้มากราบไหว้และมาสรงน้ำเจ้าพ่อหลักเมืองเพื่อเป็นสิริมงคลให้ตนเอง และเชื่อว่าการนำน้ำที่สะอาดพร้อมทั้งน้ำอบที่หอมมาสรงน้ำเจ้าพ่อหลักเมืองจะทำให้ชีวิตสดชื่น มีแต่ความสุขไปตลอดทั้งปี...

มนุษย์อยู่คู่ความเชื่อและความศรัทธามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ขึ้นอยู่กับแต่ละท้องถิ่นหรือสังคมนั้นว่าจะเชื่อและศรัทธาในเรื่องใด ความเชื่อของชาวเมืองพระประแดง มีความเชื่อ ความศรัทธาในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ที่เชื่อในเรื่องการแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ค้ำครองบ้านเมืองให้ปลอดภัย และสามารถลงโทษได้ หากมนุษย์กระทำความผิด จึงทำให้เกิดความเชื่อในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ที่ประชาชนชาวอำเภอพระประแดง และจังหวัดสมุทรปราการ ให้ความเคารพตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่ชาวอำเภอพระประแดง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประจำจังหวัดสมุทรปราการที่มีชื่อเสียงเป็นที่กล่าวขาน มีเอกลักษณ์เฉพาะ มีความน่าสนใจหลายด้านเกี่ยวกับความเชื่อ ความศรัทธาของชาวพระประแดงจังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดอื่น ๆ มีการประกอบพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นประเพณี วัฒนธรรมโบราณที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จึงได้ศึกษาความเชื่อ การประกอบ

พิธีกรรมของประชาชนที่ปฏิบัติกันมาจนกลายเป็นประเพณีอันดีงามควรแก่การอนุรักษ์ และสืบทอดแก่ชนรุ่นหลัง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบของความเชื่อและความสำคัญของพิธีกรรมในการบูชาศาลเจ้าพ่อหลักเมือง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความเชื่อที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวพระประแดง และพิธีกรรมบูชาศาลเจ้าพ่อหลักเมือง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาความเชื่อ ความศรัทธา และความสำคัญของพิธีกรรมในการบูชาศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ของประชาชนจังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดอื่น ๆ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านสถานที่

ศึกษาอิทธิพลของความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จากกลุ่มประชาชนที่มาสักการะศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ณ บริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ขอบเขตผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้ประชากรผู้ให้ข้อมูลซึ่งได้จากการสำรวจและสอบถามประกอบด้วย

1. ผู้จัดการศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง และเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลศาลเจ้าพ่อ

หลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 4 คน

2. ผู้ประกอบอาชีพบริเวณศาลเจ้าหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

3. ประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่มาสักการะศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ขอบเขตด้านเวลา

การสำรวจและเก็บข้อมูลตลอดจนการสัมภาษณ์ คือ ช่วงเวลาตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2557 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2558

นิยามศัพท์เฉพาะ

เสาหลักเมือง หมายถึง เสา อาจเป็นเสาไม้หรือเสาหินซึ่งทำพิธีตั้งขึ้นเพื่อเป็นเครื่องหมายจุดหมายใจกลางเมืองว่าจะสร้างเมืองไว้ ณ ที่นั้น เสาหลักเมืองถือเป็นใจของเมือง เป็นที่สถิตของเทพยดาผู้ปกปักรักษาบ้านเมือง มีธรรมเนียมว่าก่อนที่จะสร้างเมืองจะต้องทำพิธียกเสาหลักเมืองในตำแหน่งที่เป็นชัยภูมิสำคัญ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมืองที่จะสร้างขึ้น

ศาลเจ้า หมายถึง สถาปัตยกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นไว้สำหรับให้ เทพเจ้า เทวดา เจ้าพ่อ เจ้าแม่ เทพารักษ์ เจ้าที่ วิญญาณบรรพบุรุษ วิญญาณทั่วไป สิงสถิตอยู่เพื่อปกปักรักษาคนที่อยู่ในท้องถิ่น หรือเจ้าของบ้าน เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ลักษณะจะเป็นแบบเสาเดียวสี่เสา แบบจำลอง หรือแบบเป็นอาคาร แล้วตกแต่งให้งดงามตามวัฒนธรรมท้องถิ่นก็ได้แล้วแต่ความศรัทธาของประชาชน

ศาลหลักเมือง หมายถึง สถานที่ศักดิ์สิทธิ์อันเป็นที่ตั้งของหลักเมือง ซึ่งตามธรรมเนียมพิธีของศาสนาพราหมณ์ว่า ก่อนที่จะสร้างเมืองจะต้องทำพิธียกเสาหลักเมืองในที่อันเป็นชัยภูมิสำคัญ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมืองที่จะสร้างขึ้น ศาลหลักเมืองในประเทศไทยส่วนใหญ่ทำจากไม้มงคล เช่น ชัยพฤกษ์ ราชพฤกษ์ หรืออาจเป็นหลักหินโบราณ ใบเสมาโบราณ ที่พบในพื้นที่นั้น ๆ ตัวศาลส่วนใหญ่เป็นศาลาจัตุรมุขทรงไทย

มีประตูทั้งสี่ด้าน ยอดอาจเป็นแบบปราสาท แบบมณฑป หรือเป็นศาลเจ้าแบบจีน ตามศรัทธาการก่อสร้างในพื้นที่นั้น บางพื้นที่อาจพบร่วมกันทั้งศาลหลักเมืองและศาลเจ้าแบบจีน ซึ่งมักมีองค์ประธานศาลเจ้าเป็นเทวรูปไม้ หรือศิลา เรียกว่า เจ้าพ่อหลักเมือง หรือเจ้าแม่หลักเมือง สถานที่ตั้งส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ชุมชนเมืองเก่า อาจเป็นตัวจังหวัด หน้าศาลากลางจังหวัด ในประเทศไทยจังหวัดส่วนใหญ่จะมีศาลหลักเมือง

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือหรือยึดมั่นในสิ่งหนึ่งของมนุษย์ทั้งในสิ่งที่สามารถพิสูจน์ได้และพิสูจน์ไม่ได้มีตัวตนและไม่มีตัวตน การยอมรับและนับถือปฏิบัติเป็นส่วนบุคคล อาจมีเหตุผล อาจไม่มีเหตุผลในการเชื่อ และจะมีหลักฐานสามารถพิสูจน์ได้หรือไม่สามารถพิสูจน์ได้

พิธีกรรม หมายถึง ลักษณะหรือแบบแผนของพฤติกรรมที่กำหนดไว้ด้วยกฎเกณฑ์หรือธรรมเนียม เป็นพิธีเฉพาะท้องถิ่นหรืออาจเป็นพิธีที่ยอมรับกันเป็นสากล จัดขึ้นเพื่อความขลัง เป็นวิธีการแสดงออกถึงความศักดิ์สิทธิ์และน่าเชื่อถือ และเป็นเรื่องเฉพาะกลุ่มบุคคล ผู้ประกอบพิธีกรรมและผู้เข้าร่วมในพิธีความเชื่อว่าจะเมื่อกระทำแล้วจะทำให้มีความเจริญงอกงาม มีความเชื่อมั่น ความรู้สึกร่วมกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเอกสารจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ (1) หอสมุดแห่งชาติ (2) สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง (3) หอสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง (4) สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยรังสิต (5) สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ (6) หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และ (7) หอสมุดประชาชนศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง

1.1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

1.2 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อ

1.3 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรม

2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรม และอิทธิพลความเชื่อของประชาชนที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มประชาชนตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นประชาชนทั่วไปที่มาสักการบูชาที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ซึ่งอยู่ในเขตตำบลตลาด อำเภอ พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

3.1 แบบสัมภาษณ์

3.1.1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความเชื่อ

3.1.2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องพิธีกรรม

3.2 การบันทึกข้อมูลสนาม

3.3 กล้องถ่ายรูป

3.4 เครื่องบันทึกเสียง

4. วิธีรวบรวมข้อมูลในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจะใช้การสังเกต รูปแบบพิธีกรรม โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับความหมายหรือสัญลักษณ์ที่ใช้ในขณะประกอบพิธีกรรม ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลและสังเกตด้วยตนเอง คอยเฝ้าดูรูปแบบการประกอบพิธีกรรม ส่วนบุคคลและส่วนรวม เพื่อให้พฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นธรรมชาติตรงตามสภาพความเป็นจริงให้มากที่สุด และใช้การสัมภาษณ์ร่วมด้วย นอกจากนี้จะใช้การเก็บข้อมูลแบบอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง เป็นต้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ดังนี้

5.1 ลักษณะของความเชื่อ

5.2 รูปแบบของพิธีกรรม

5.3 ความหมายสัญลักษณ์ในพิธีกรรม

5.4 ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง

5.5 อิทธิพลความเชื่อที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวพระประแดง

นำเอกสารที่ได้จากการค้นและสัมภาษณ์ มาเรียบเรียงและวิเคราะห์ข้อมูล
ตามหลักคตินวิทยา และนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงรูปแบบของความเชื่อและความสำคัญของพิธีกรรมในการบูชา
ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
2. ทราบถึงอิทธิพลของความเชื่อ และพิธีกรรมการบูชาศาลเจ้าพ่อหลักเมือง
พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
3. ใช้เป็นแนวทางแก่ผู้ที่ศึกษาวิจัยในสาขาที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ความเชื่อ ความศรัทธา และพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของข้อมูลเอกสาร และงานวิจัยที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์ออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับความเชื่อ
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี
3. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับพิธีกรรม
4. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
5. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับพระพิฆเนศ

เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อ

ภิญโญ จิตต์ธรรม (2522, หน้า 54) กล่าวถึง ลักษณะของความเชื่อไว้ว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์ค่อย ๆ เรียนรู้และทำความเข้าใจมาเป็นเวลานานซึ่งเชื่อว่าอำนาจลึกลับเหล่านี้เป็นผู้กระทำการต่าง ๆ ขึ้น และเพื่อเป็นการมิให้ถูกลงโทษ หรือเพื่อเป็นการเอาใจสิ่งลึกลับเหล่านี้ จึงได้กระทำพิธีบูชาบวงสรวง เพราะเชื่อว่าสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นต้องมีผู้บันดาล ทำให้เกิดขึ้น มนุษย์จึงตั้งเทพเจ้าประจำสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น ปัจจุบันความเชื่อก็ยังมีอยู่ในชีวิตประจำวันแม้ว่าวิทยาศาสตร์จะเจริญก้าวหน้ามากขึ้นแล้วก็ตาม

เสาวลักษณ์ อนันตสานต์ (2546, หน้า 256) กล่าวถึงลักษณะของความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อในเรื่อง ภูตผี ปีศาจ เทวดา พ่อมดแม่มด หรือวิญญาณ ไม่ได้มีอยู่ในเฉพาะสังคมแบบโบราณเท่านั้น แต่ยังอยู่ในสังคมที่มีความเจริญแล้วด้วย ในประเทศที่เจริญแล้วคนส่วนใหญ่ไม่นับถือศาสนาหลัก แต่ก็ยังมีคนอีกบางส่วนนับถือไสยศาสตร์ควบคู่

ไปด้วย ซึ่งไสยศาสตร์จะเป็นในลักษณะของความเชื่อ ความศรัทธา ในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ มนุษย์พยายามใช้วิธีการทางศาสนาควบคุมสิ่งที่เหนือธรรมชาติ แต่สิ่งใดที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้ มนุษย์จะหันมาใช้วิธีการอื่นนอกเหนือ การสวด และ พิธีกรรมต่าง ๆ ที่คิดว่าจะทำให้สิ่งนั้นพอใจ จึงทำให้เกิดมีโลกของสภาวะเหนือธรรมชาติขึ้นมา สภาวะเหล่านี้สนใจในกิจกรรมของมนุษย์ และมนุษย์สามารถร้องขอความช่วยเหลือได้

อมรา พงศาพิชญ์ (2533, หน้า 41-46) กล่าวถึงลักษณะของความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา อาจจะเป็นความเชื่อทางศาสนา หรือความเชื่อทางไสยศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนาในความหมายของคำว่า “ศาสนา” ในภาษาไทย เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ฯลฯ จะหมายถึงหลักคำสอน หรือหลักในการดำเนินชีวิตให้อยู่ร่วมกันในสังคม สำหรับการศึกษานวสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา คำว่า “ศาสนา” (religion) มีความหมายที่กว้าง ครอบคลุมไปถึงความเชื่อและพิธีกรรมใด ๆ ก็ตามที่เข้าข่ายและมีบทบาทหน้าที่ที่เป็น “ศาสนา” ในฐานะที่ตอบสนองความต้องการทางจิตใจของมนุษย์ในสังคม ในฐานะที่เป็นกลไกของสังคมในแง่ที่สัมพันธ์กับระบบอื่น

ศิราพร จิตะฐาน (2533, หน้า 5) กล่าวถึงลักษณะของความเชื่อไว้ว่า ศาสนาในภาษาไทยนั้นไม่รวมความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับภูตผี เทวดา การเคารพบูชา ผีบรรพบุรุษหรือลัทธิต่าง ๆ ทางไสยศาสตร์ แต่ในภาษาอังกฤษ นอกจากคำว่า Religion จะตรงกับภาษาไทยว่า ศาสนาแล้ว ยังมีคำว่า Religious ซึ่งบอกถึงลักษณะความเชื่อและพิธีกรรมที่แฝงความศักดิ์สิทธิ์ (sacred) ที่เข้าข่ายความเป็นศาสนาในแง่ที่เป็นเรื่องของอำนาจเหนือธรรมชาติ ในสาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาแม้จะไม่ได้นับความเชื่อและพิธีกรรมที่มีลักษณะเป็นไสยศาสตร์ (magic) ว่าเป็นศาสนาแต่ก็นับว่าอยู่ในขอบเขตของการศึกษาเรื่องศาสนาความเชื่อ

พระยาอนุมานราชธน (2505, หน้า 1-2) กล่าวถึงลักษณะความเชื่อ และวิวัฒนาการของความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อเดิมของมนุษย์ก่อนที่จะเปลี่ยนแปลงเป็นศาสนาต่าง ๆ จะเป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม ย่อมมีอะไรอย่างหนึ่งเป็นแรงอำนาจอยู่ในตัวของสิ่งนั้นเอง อาจให้คุณให้โทษแก่คนได้ คติความเชื่อนี้เรียกว่า คติความเชื่อ

ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ (animatism) ระบุว่าคน ตลอดจน สิ่งอื่นที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม ย่อมมีสิ่งหนึ่งซึ่งมองไม่เห็นตัวสิ่งอยู่ในนั้นสิ่งนี้ เรียกว่า ฝิหรือวิญญาณ (animism) ซึ่งพัวพันกันอยู่อย่างใกล้ชิดแยกออกจากกันได้ยาก กิ่งแก้ว อรรถาการ และธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์ (2528, หน้า 662-663) กล่าวถึงลักษณะ ของความเชื่อ ความเชื่อของทุก ๆ สังคมมีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

1. ความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของระบบศาสนาส่วนใหญ่ หรือศาสนาประจำชาติ เป็นความเชื่อที่มีเหตุผลและอธิบายสิ่งที่ตนสงสัยได้อย่างแจ่มชัด มีระบบและเป็น ตัวกำหนดพิธีกรรมไปถึงชีวิตของคนในชาติ
2. ความเชื่อพื้นฐานเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาตามประเพณี และถือปฏิบัติ กันตามประเพณี บางครั้งไม่สามารถหาเหตุผลมาอธิบายได้

วิทช์ พินคินเงิน (2515, หน้า 394-403) กล่าวถึงลักษณะของความเชื่อไว้ว่า ในชีวิตอันวุ่นวายของมนุษย์เราตั้งแต่เด็กดำบรรพพบว่า บรรดาสิ่งที่น่ากลัวทั้งหลายนั้น ล้วนเป็นอิทธิฤทธิ์ของผู้มีอำนาจทั้งสิ้น จึงต้องมีการเซ่นไหว้บวงสรวงกันเป็นครั้งคราว หรือเป็นประจำ เพื่อให้ผู้มีอำนาจเหนือมนุษย์ชอบอกชอบใจ ผู้ที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเป็นเทวดา อยู่คู่กับโลก อีกฝ่ายหนึ่งเป็นวิญญาณที่เกิดจาก มนุษย์อยู่บนสวรรค์อย่างสุขสบาย มนุษย์ทั้งหลายต้องการเป็นเทวดา วิธีที่จะเป็นเทวดา ได้นั้นกล่าวกันว่าต้องสร้างบารมีตลอดชีวิตซึ่งบางทีชาติเดียวไม่พอต้องสร้างสมกันอยู่ หลายชาติจึงจะได้เป็นเทวดา ดังนั้น เทวดาตามคติของคนตะวันตกจึงอาจไปจากมนุษย์ ได้ เทพารักษ์ทั้งหลายจะมีหรือไม่เป็นเรื่องที่พิสูจน์ไม่ได้ แต่น่าคิดว่าคนเรานั้นถ้าได้ ยึดถือสิ่งใดอย่างมั่นคงแล้วก็จะเกิดพลังใจขึ้น จะกระทำการสิ่งใด คิดการสิ่งใด แม้ ปัญหาเฉพาะหน้าก็อาจสำเร็จไปได้อย่างรอบคอบ

เบญจรัตน์ อภิชาตนาทนนท์, ประมวล สุวรรณศรี และภัทรกานต์ เผ่าบุญเกิด (ม.ป.ป.) กล่าวถึงลักษณะของความเชื่อไว้ว่า ชนชาติไทย แต่เดิมก็เหมือนชนชาติอื่น ในสมัยโบราณ คือ เชื่อสิ่งที่มองไม่เห็นตัวตน โดยเข้าใจว่ามีฤทธิ์มีอำนาจอยู่เหนือคน อาจบันดาลให้ดีหรือร้ายแก่คนได้ ความเชื่อมีมาตั้งแต่เดิมก่อนที่จะมีศาสนา และฝังลึก ลงไปในชีวิตจิตใจยากที่จะให้หมดสิ้นไปได้ ชาวไทยจึงมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์

นับถือผีและเกรงกลัวกันอยู่มาก มักจะมีศาลพระภูมิ ศาลเทพารักษ์ หรือศาลผีบรรพบุรุษ ตั้งอยู่ในบริเวณที่อยู่อาศัย และกราบไหว้บูชา หรือเอาของไปเซ่นสังเวยกันเป็นประจำ ต่อมาเมื่อชาวไทยยอมรับนับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติก็ยังคงมีความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูอยู่ และนำมาประยุกต์ให้เข้ากับวิถีชีวิตของไทย การเชื่อถือของไทยจึงมีลักษณะผสมผสานกันตั้งแต่นั้นมาในปัจจุบันงานพิธีต่าง ๆ จะมีทั้งพิธีสงฆ์ พิธีพราหมณ์-ฮินดู ควบคู่กันไปเสมอ

สุเทพ สุนทรเกสัช (2511, หน้า 162-163) กล่าวถึงลักษณะของความเชื่อเรื่องผีปอบไว้ว่า ผีปอบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นวิญญาณบรรพบุรุษประจำหมู่บ้านที่ไม่อาจกำหนดได้ว่าเป็นบรรพบุรุษสายใดสกุลใดแต่เชื่อว่าเป็นบรรพบุรุษของชาวบ้านทุกคน ทำหน้าที่คุ้มครองอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับหมู่บ้าน และบันดาลให้สิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นตามที่ผู้บนบาน มี “จ๊า” เป็นสื่อกลางในการติดต่อ การเลี้ยงประจำปีจะทำในเดือนหก มีการเชิญปู่ตามาเข้าทรงเพื่อตอบคำถามต่าง ๆ ตามที่ชาวบ้านต้องการทราบ ความเชื่อในเรื่องนี้เปรียบเสมือนมาตรการในการควบคุมความประพฤติ มีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจ การเมือง สังคมหมู่บ้าน และการสนับสนุนทางพระพุทธศาสนา

ปรีชา อุตระกุล (2531, หน้า 10) กล่าวถึงลักษณะของความเชื่อไว้ว่า เป็นความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติชาวบ้านเชื่อว่ามีอิทธิพลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ ส่วนใหญ่เชื่อว่ามนุษย์ที่ดำเนินอยู่ภายใต้การควบคุมของหลาย ๆ สิ่งและหนึ่งในหลาย ๆ สิ่งนั้นคือ สิ่งที่บ้านเรียกว่า “ผี” ซึ่งจำแนกได้ ดังต่อไปนี้

1. ผีบรรพบุรุษ ได้แก่ ผีเชื้อ ผีโรงหรือผีมอญ ผีเชื้อเป็นผีบรรพบุรุษที่สืบเชื้อสายทางแม่ ส่วนผีโรงหรือผีมอญเป็นผีประจำสายตระกูลที่เก่าแก่ของหมู่บ้าน จะมีบทบาทในการคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายให้กับลูกหลาน

2. ผีเจ้าที่ประจำสถานที่ เป็นผีที่ประจำอยู่สถานที่ใดที่หนึ่ง มีบทบาทในการป้องกันคุ้มครองคนที่เป็นเจ้าของพื้นที่บริเวณนั้น หรือลงโทษหากคนที่มีสิทธิในบริเวณนั้นทำผิดขนบธรรมเนียมประเพณีหรือแสดงความไม่เคารพ หรือละเมิดข้อห้ามของชุมชน

มณี พยอมยงค์ (2528, หน้า 71) กล่าวถึงลักษณะของความเชื่อไว้ว่า คนโบราณมักจะสร้างศรัทธาให้เกิดแก่ลูกหลานของตนเอง เช่น เชื่อเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของ

ผีสาวเทวดาที่จะสามารถบันดาลให้ทั้งความสุขและความทุกข์ ความเชื่อแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ความเชื่อทั่วไปหรือความเชื่อทางไสยศาสตร์ (belief) เช่น เชื่อเรื่อง นรก สวรรค์ เทวดา และอีกประเภทหนึ่ง คือ ความเชื่อทางไสยศาสตร์ (superstition) ความเชื่อเป็นพื้นฐานให้เกิดการกระทำต่าง ๆ เมื่อมีการปลูกฝังความเชื่อให้ลึกกลงไปในจิตใจได้สำนึกของแต่ละคนจนไม่สามารถถอดถอนได้ผู้คนก็จะปฏิบัติในสิ่งที่ตนต้องการเพราะความเชื่อทำให้เกิดความมั่นใจ เกิดพลัง เกิดความสามัคคี เกิดการสร้างสรรค์ ความเชื่อจึงก่อให้เกิดคุณค่า

ม.จ. หญิงพูนพิสมัย ศิษกุล (2504) ทรงกล่าวถึงลักษณะของความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อเกิดจากสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจดินฟ้าอากาศ เป็นต้น เมื่อมีภัยพิบัติเกิดขึ้นมนุษย์ก็จะวิงวอนขอความช่วยเหลือสิ่งที่มีพลังอำนาจเหนือมนุษย์ ที่มนุษย์เข้าใจว่าสามารถจะช่วยเหลือตนได้ และเมื่อภัยพิบัติผ่านพ้นไปแล้วมนุษย์ ที่มนุษย์ก็แสดงความรู้คุณต่อสิ่งนั้น ๆ ด้วยการสักการบูชา เพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตนตามคติความเชื่อในกาลนั้น ๆ เป็นยุค ๆ มา

ประสาธ อิศรปริดา (2518, หน้า 64) กล่าวถึงลักษณะของความเชื่อไว้ว่า คติความเชื่อเกี่ยวกับภูตผีวิญญู อำนาจเหนือธรรมชาติเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่สำคัญอย่างหนึ่ง มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านจนแยกไม่ออกจากสถาบันอื่นของหมู่บ้าน เปรียบเสมือนเครื่องควบคุมความประพฤติและศีลธรรม เป็นเครื่องชี้ทางดำรงชีวิตทั้งทางเกษตรกรรม การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การบริโภค การสร้างที่อยู่อาศัย ฯลฯ รวมทั้งการแก้ปัญหาของชาวบ้าน จึงนับว่าความเชื่อสัมพันธ์กับระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างใกล้ชิด

บุญลือ วันทายนต์ (2539, หน้า 17) กล่าวถึงลักษณะของความเชื่อไว้ว่า เทคนิควิธี (technic ways) ซึ่งจัดเป็นรูปแบบพฤติกรรมประเภทหนึ่งในด้านศาสนาและความเชื่อ เทคนิควิธีมีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องกับสังคมในรูปของการตอบสนองความต้องการของสมาชิกในสังคม ทั้งในรูปแบบของเทคนิคแท้และเทคนิคประกอบหรือเทคนิคเสริม การแสดงออกในรูปแบบนี้เป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมที่มุ่งผลทางด้านจิตใจ บางครั้งก็สมความมุ่งหวังที่ต้องการบางครั้งก็ไม่สมหวังแต่ก็ต้องกระทำเพราะมุ่งหวังความประสพผลมากกว่า ตัวอย่างของการใช้เทคนิคประกอบ เช่น ยามเจ็บไข้ได้ป่วย หากรักษาด้วยวิธี

ทางการแพทย์แผนปัจจุบันไม่ทุเลา ก็จะรักษาโดยวิธีทางการแพทย์แผนโบราณ อาจมีการใช้สมุนไพร ควบคู่ไปกับการใช้น้ำมันดัดขับไล่สิ่งชั่วร้ายหรือบนบานศาลกล่าว ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไปพร้อม ๆ กัน การสวดไล่ในฐานะที่เป็นนักศึกษาการเตรียมตัวสอบ ต้องมีการเข้าฟังการบรรยาย อ่านตำราและทบทวนให้เกิดความเข้าใจ แต่ถ้าไม่พร้อม ย่อมเกิดความไม่มั่นใจ อาจมีความกลัวและความวิตกกังวลร่วมด้วยจึงต้องมีการกราบไหว้ บนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่ตนนับถือ ขอให้ช่วยบันดาลให้สอบได้เป็นต้น การใช้เทคนิคประกอบหรือเทคนิคเสริม ถือเป็นวิธีการอย่างหนึ่งของการยอมรับการขาดความมั่นใจในตนเองและยอมรับว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรืออำนาจเหนือธรรมชาติอาจให้ความช่วยเหลือแก่ตนได้

งามพิศ สัตย์สงวน (2537) กล่าวถึงลักษณะของความเชื่อ และแบ่งความเชื่อทางศาสนา เป็น 2 ประเภท ดังนี้ ความเชื่อผีสงเทวดา ได้แก่ ผีสง เทวดา เทพเจ้า วิญญาณ โดยเชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติและมีพฤติกรรมเหมือนมนุษย์ ความเชื่ออีกประเภทหนึ่ง คือ ความเชื่อเกี่ยวกับของขลังศักดิ์สิทธิ์ หมายถึง ความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติที่ไม่มีรูปร่างลักษณะและบุคลิกภาพที่เหมือนมนุษย์ทั่วไปการปฏิบัติและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อศาสนา ประกอบด้วย การสวดและการถวายของมาลาการ การทำนายนัย คุณไสย การทำคุณไสย

แสง จันทรงาม (2534) กล่าวถึงลักษณะของความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อ หมายถึง กิจกรรมหรือพฤติกรรมทางจิตใจที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน แยกออกเป็น 3 ข้อย่อย ดังนี้

1. ความเชื่อประเภทประสาทศรัทธา (faith) เป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยอารมณ์ เช่น ความรัก หรือความกลัว ประกอบด้วย ความเชื่อถือไว้วางใจ ความจงรักภักดี บางทีอาจถึงขั้นหลงใหลและความเชื่อแบบอัตวิสัย (subjective) คือ เป็นความเชื่อของผู้เชื่อ

2. ความเชื่อประเภทศรัทธา (belief) หมายถึง การยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่ามีอยู่หรือเป็นอยู่โดยมีหลักฐานพยานสนับสนุนอยู่บ้าง เนื่องจากมีเหตุผลมากขึ้น อารมณ์ย่อมลดลง มีความอัตวิสัยน้อยลง

3. ความเชื่อประเภทความรู้ (knowledge) หมายถึง การยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่ามีอยู่จริง เพราะได้เข้าสัมผัสกับสิ่งนั้นโดยตรง ได้มีประสบการณ์โดยตรง และมีพยานหลักฐานพร้อมข้อมูล

อภิชาติ ทองอยู่, สมพจน์ สมบูรณ์ และพัชรินทร์ ลาภานันท์ (ม.ป.ป.) กล่าวถึงลักษณะของความเชื่อไว้ว่า ตามครรลองแห่งวัฒนธรรมของชาวบ้านได้รับอิทธิพลจากภูมิปัญญา 3 แบบ คือ พุทธ ผี พราหมณ์ ผสมผสานกันความเชื่อแบบพุทธ มีทั้งระดับโลกุตระและโลกียะ ความเชื่อแบบผีเป็นการสั่งสมประสบการณ์แห่งโลกทัศน์ ชีวทัศน์ สืบทอดกันมาหลายรุ่นตามทัศน์ที่สืบทอดกันมาหลายรุ่นตามทัศนะของชาวบ้านทั่วไปจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ผีดีที่มีคุณต่อสังคมกับผีร้ายที่สร้างความวิบัติแก่บุคคลและชุมชน การแสดงออกถึงวัฒนธรรมความเชื่อหรืออุดมการณ์เฉพาะบุคคลและผู้นำหรือตัวกลางในการทำพิธีต่อความเชื่อนั้น ความเชื่อแบบพราหมณ์จะผสมผสานกลมกลืนอยู่ในพิธีกรรมและความเชื่อทั้งสามอย่างนี้มีจุดเชื่อมต่อกันและกันอย่างลงตัว

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2530) กล่าวถึงลักษณะของความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อนั้นเกิดจากปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน เมื่อเกิดโรคร้ายไข้เจ็บหรือภัยธรรมชาติต่าง ๆ เมื่อไม่สามารถแก้ไขได้ก็สร้างความเชื่อหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นจากอำนาจลึกลับต่าง ๆ เช่น ผี วิญญาณ เทพเจ้า ดังนั้น จึงจะต้องประกอบพิธีกรรมเพื่อเซ่นสรวงบูชาสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นมาคุ้มครองตน จนเป็นมรดกความเชื่อถือในโซกลาง ถูกๆ ความฝันปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ แสดงให้เห็นว่าความเชื่อเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธได้ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อในเรื่องสิ่งลึกลับ เช่น เทพเจ้า ผีสาวเทวดา ภูตผีปีศาจ ผีบรรพบุรุษ และเรื่องไสยศาสตร์ รวมไปถึงความเชื่อในเรื่องธรรมชาติ เช่น ฝนตก แผ่นดินไหว ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุก ๆ สังคม มนุษย์ไม่สามารถเป็นผู้กำหนดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ จึงทำให้มนุษย์เกิดความหวาดกลัว จึงจำเป็นที่จะหาสิ่งที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจเพื่อสร้างขวัญกำลังใจและความมั่นใจให้ตนเองจึงทำให้ความเชื่อยังปรากฏอยู่ในทุกสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี

ม.จ. หญิงพูนพิศมัย คีศกุล (2517) กล่าวถึงลักษณะความเชื่อเรื่องสิ่งที่ไม่เห็นในธรรมชาติไว้ว่า ความเชื่อมีบทบาทและมีความสำคัญต่อสังคมมนุษย์ทั่วทุกภูมิภาค มนุษย์เราก่อความเชื่อจากสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของฟ้าดิน อากาศ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่เห็นเหตุต่าง ๆ

ปราณี วงษ์เทศ (2543, หน้า 206) กล่าวถึงลักษณะความเชื่อเรื่องผีไว้ว่า ความเชื่อส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากความกลัวและความไม่รู้ในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ เช่น ฝนตก ฟ้าร้อง ฟ้าแลบ ฟ้าผ่า น้ำท่วม แผ่นดินไหว ลมพัด ไฟไหม้ ปรากฏการณ์เหล่านี้ไม่สามารถมองเห็นผู้กระทำ และเกินวิสัยของมนุษย์ที่จะกระทำได้ มนุษย์จึงเชื่อว่ามีผู้มีอำนาจเหนือมนุษย์ที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ มนุษย์จึงเรียกผู้มีอำนาจเหนือมนุษย์ว่า “ผี” หรือ “วิญญาณ” ดังนั้น จึงมีการแสดงความเชื่อออกมาในรูปแบบพิธีกรรม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่สืบทอดอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นสังคมในพื้นที่ราบ หรือสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในที่สูง

พระยาอนุนานราชชน (2515) กล่าวถึงลักษณะความเชื่อเรื่องผีไว้ว่า ความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติว่า เป็นลัทธิผีสารเทวดา (animism) ซึ่งมนุษย์มีความเชื่อว่าคนหรือสิ่งอื่นที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม ย่อมมีสิ่งหนึ่งที่มองไม่เห็นตัวสิงอยู่ สิ่งนี้เรียกกันว่า ผี ผีหรือวิญญาณที่พัวพันกันใกล้ชิด แยกออกจากกันได้ยาก ผีซึ่งชาวบ้านเข้าใจมักจะมองว่าผีเป็นความน่าสะพรึงกลัว ชอบหลอกหลอน หรือทำให้ชาวบ้านเจ็บไข้ได้ป่วย

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (2528) กล่าวเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องวิญญาณ ไว้ว่า เดิมประชาชนมีความเชื่อทางศาสนาตามแบบวิญญาณนิยม (animism) คือ มีความเชื่อในเรื่องวิญญาณว่า วิญญาณนั้นมิอยู่จริงและทำพิธีบวงสรวงกราบไหว้เพื่อขอความ-อารักขาและความสวัสดิมีชัยในกิจการที่ตนทำอยู่ แนวความเชื่อแบบวิญญาณนิยมนี้จะปรากฏอยู่ในหลักฐานประวัติศาสตร์และวรรณคดีของไทยจำนวนไม่น้อย และเมื่อ

ชาวไทยได้รับเอาพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว แต่ความเชื่อเรื่องวิญญาณนิยมนี้ ก็มีได้สูญหายไป หากปฏิบัติควบคู่กัน แนวคิดเรื่องวิญญาณนิยมนี้ปรากฏชัดในความเชื่อเรื่องเจ้าที่ คนไทยเชื่อว่าในอาณาเขตบ้านแต่ละแห่งนั้นมีวิญญาณคอยดูแลรักษา และนิยมสร้างศาลพระภูมิให้อยู่ต่างหาก

คงฤทธิ์ แข็งแรง (2537) ศึกษาเรื่อง กลอนลำของสุทธิสมพงษ์ สะท้อนอาว โดยการศึกษาคติความเชื่อต่าง ๆ ที่ปรากฏในกลอนลำว่า คติความเชื่อมี 3 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก คติความเชื่อแบบดั้งเดิม ได้แก่ ความเชื่อเรื่องผีเถน ความเชื่อเรื่องพระอินทร์ ความเชื่อเรื่องผีปอบ ความเชื่อเรื่องนางธณิ และความเชื่อเรื่องผีตาแฮก ลักษณะที่สอง คติความเชื่อทางพราหมณ์ ประกอบด้วย ความเชื่อด้านไสยศาสตร์ ความเชื่อด้านโหราศาสตร์ ลักษณะสุดท้าย ความเชื่อคติทางพุทธ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องบาปบุญ ความเชื่อเรื่องเวรกรรม ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์

ยศ สันตสมบัติ (2537, หน้า 214) กล่าวถึงความเชื่อในเรื่องของผีและวิญญาณบรรพบุรุษ ระบุว่า ความเชื่อในเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษมีศาลหรือสถานที่จัดไว้ และพิธี เช่น ให้อาบน้ำวิญญาณ บรรพบุรุษมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับโครงสร้างอำนาจภายในครอบครัว และระบบเครือญาติ ความเชื่อในวิญญาณบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานของระบบความเชื่อในสังคมวัฒนธรรมที่ครอบครัวและเครือญาติเป็นแกนกลางของการตัดสินใจ โครงสร้างครอบครัวและเครือญาติมีการรวมตัวเป็นปึกแผ่นและแน่นแฟ้น ความเชื่อในการให้ลูกให้โทษของวิญญาณบรรพบุรุษต่อลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นการเสริมสร้างอำนาจในการตัดสินใจและควบคุมกฎระเบียบในครอบครัว

งามพิศ สัตย์สงวน (2538) ความเชื่อทางศาสนา แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความเชื่อเกี่ยวกับผีสงเทวดา ได้แก่ ผีสง เทวดา เทพเจ้า วิญญาณ โดยเชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติและมีพฤติกรรมเหมือนมนุษย์

2. ความเชื่อเกี่ยวกับของขลังของศักดิ์สิทธิ์ หมายถึง ความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติที่ไม่มีรูปร่างลักษณะและบุคลิกภาพที่เหมือนมนุษย์ทั่วไป การปฏิบัติและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา ประกอบด้วย การสวดและการถวายของมาจากการ ทำนายน คุณไสย การทำคุณไสย

ชมพูนุท นาภิรักษ์, ยุวดี วงศ์สว่าง และเดือน นาราสัจ (2543) กล่าวถึงลักษณะความเชื่อเรื่องผีไว้ว่า

1. ความเชื่อดั้งเดิมของคนไทย ชุมชนไทยตั้งแต่สมัยโบราณมีความเชื่อในพลังอำนาจเหนือธรรมชาติหรือสิ่งที่ไม่สามารถหาคำอธิบายได้ จึงต้องประกอบพิธีกรรมขอความคุ้มครอง ได้แก่

1.1 การนับถือผี เป็นความเชื่อดั้งเดิมของคนไทยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งในลักษณะของปรากฏการณ์ตามธรรมชาติหรือเหนือธรรมชาติ การนับถือผีเท่ากับการสร้างกฎข้อห้ามของชุมชน การนับถือผีของคนไทยแบ่งได้ 3 ระดับ คือ

1.1.1 ผีฟ้าหรือเทพยดา หมายถึง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ผู้ทรงคุณบริสุทธิสามารถเอื้อสุข ขจัดทุกข์ ให้ความคุ้มครองช่วยเหลือแก่ผู้ศรัทธา เช่น พระพุทธเจ้า และพระอรหันต์ เทวดาระดับสูง พญาแถน พระอินทร์ เป็นต้น

1.1.2 เทวดาอารักษ์ เป็นผีที่จะให้คุ้มครองแก่ผู้ที่เคารพบูชา แต่จะลงโทษแก่ผู้ลบหลู่ล่วงละเมิด ผีประเภทนี้จะมีที่สถิตประจำ เช่น เจ้าพ่อเจ้าแม่ที่สถิตตามสถานที่ต่าง ๆ ผีบรรพบุรุษ ผีวีรบุรุษ เป็นต้น

1.1.3 กูตผีปีศาจ เป็นผีร้ายที่ไม่ให้คุ้มครองแก่ผู้ใด ก่อให้เกิดความหวาดเกรง จนมนุษย์จำต้องหาวิธีป้องกันการคุกคามด้วยสิ่งต่าง ๆ เช่น น้ำมันต์ ตะกรุด ผ้าประเจียด ผ้ายันต์ วงสายสิญจน์ ปักเกลือ เป็นต้น

1.2 ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ คือ อำนาจลึกลับที่จะสามารถบันดาลให้เกิดสิ่งที่เป็นมงคลและอัปมงคล

1.2.1 โชคลางและฤกษ์ยาม เป็นความเชื่อว่าจะต้องหาเวลาที่เป็นมงคลที่สุดในการประกอบกิจการใด ๆ หากเกิดกลางเหตุที่ไม่เป็นมงคลจะต้องหยุดการดำเนินการ

1.2.2 เวทมนตร์คาถา ชาวไทยนิยมที่จะเรียนรู้คาถาอาคมเพื่อเพิ่มความเก่งกล้า สามารถ และป้องกันภยันตราย เป็นเครื่องบำรุงขวัญและกำลังใจ

1.2.3 เครื่องรางของขลัง เป็นสิ่งประกอบความศักดิ์สิทธิ์ของการมีคาถาอาคม เป็นเครื่องสนับสนุนขวัญและกำลังใจให้กล้าเผชิญอันตราย

1.2.4 อาเพศ คือ ปราภฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผิดไปจากธรรมชาติปกติ ซึ่งเกิดขึ้นประจวบกับมีเหตุร้ายแรงจึงบอกเล่าจดจำสืบทอดกันมา

1.3 ความเชื่อเกี่ยวกับข้อห้ามและข้อควรประพฤติ กำหนดขึ้นเพื่อบำรุงขวัญและรักษาระเบียบในสังคม ขนบธรรมเนียมใดที่เป็นข้อห้าม หากมีการฝ่าฝืนกระทำลงไปก็ถือว่าเป็นการไม่ดีต้องรีบแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น

นงเยาว์ ชาญณรงค์ (2545) กล่าวถึง การนับถือผีสาางเทวดา หรือวิญญาณนิยม (animism) ไว้ว่า มนุษย์มีความสงสัยต่อไปว่า ความมืด สว่าง ร้อน หนาว ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว ฟากฟ้า แม่น้ำ ภูเขา ต้นไม้ใหญ่ สามารถบันดาลให้เกิดภาวะผันแปรไปได้ต่าง ๆ ในธรรมชาติ หรือบันดาลให้เกิดความสุข ความทุกข์แก่ตนนั้น มีอำนาจอะไรสักอย่างหนึ่งสิงสถิตอยู่ สิ่งนั้นเรียกว่า วิญญาณ (spirit หรือ soul) อาจเป็นผีสาางมารร้าย หรืออาจเป็นเทวะ กลายเป็นความเชื่ออำนาจผีสาางเทวดาเชื่อว่าทุกอย่างในโลกล้วนมีวิญญาณ สามารถบันดาลความสุข ความทุกข์ให้แก่มนุษย์ได้แต่ละอย่างตามอำนาจและความกรุณาที่มีอยู่เชื่อต่อไปว่า วิญญาณนั้นต้องมีร่างกายแต่ไม่สามารถมองเห็นได้ จึงเริ่มสร้างภาพเอาด้วยความนึกคิดของตนเอง ภาพที่ตนนึกคิดสร้างขึ้นมานับถือนั้นเรียกว่า ผีสาางเทวดา หรือพระเจ้า

เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับพิธีกรรม

แสง จันทรงาม (2534) กล่าวถึงลักษณะของพิธีกรรมไว้ว่า พิธีกรรมส่วนใหญ่ที่ยินห์ค้อยู่มาได้แสดงให้เห็นว่า พิธีกรรมนั้นมีคุณค่าอยู่บ้าง มิฉะนั้นคนก็คงเลิกปฏิบัติไปแล้ว มีพิธีกรรมอยู่ไม่น้อยที่ถูกกละเลยไป คุณค่าของพิธีกรรมเป็นเรื่องเสริมสร้างความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นเครื่องสร้างสัมพันธ์กับเทพเจ้า เป็นเครื่องจรรโลงอารมณ์ เป็นเครื่องหล่อหุ้มจริยธรรมและปรัชญาไว้เป็นด่านแรกที่ดึงดูดจิตใจคนภายนอกให้มาสนใจ เป็นการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมโดยใช้ความศักดิ์สิทธิ์เป็นเครื่องชี้นำ ดังจะเห็นว่าพิธีกรรมเป็นการปฏิบัติทางกาย ทางวาจาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์การปฏิบัติอาจเป็นเรื่อง

ส่วนตัวหรือส่วนรวมก็ได้ พิธีกรรมอาจกระทำเป็นประจำหรือเป็นครั้งคราวแล้วแต่เหตุการณ์

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2530) กล่าวถึงลักษณะของพิธีกรรมไว้ว่า พิธีกรรมมีความสัมพันธ์กับความเชื่อ เพราะพิธีกรรมต้องมีความเชื่อเป็นพื้นฐานของการกระทำไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเชื่อต่อสิ่งใด พิธีกรรมในสังคมไทยมีอยู่ 2 ประเภทได้แก่

1. พิธีกรรมส่วนรวม มีแบบแผนการกระทำคล้ายคลึงกันทั้งประเทศ
 2. พิธีกรรมจำเพาะถิ่น มีแบบแผนการกระทำเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นใดถิ่นหนึ่ง
- พิธีกรรมทั้ง 2 ประเภทนี้จะเหมือนกัน คือ มีความเชื่อเป็นรากฐานการกระทำ ผู้ประกอบพิธี อุปกรณ์ในพิธี วิธีดำเนินการ และผู้ร่วมพิธี

วิชากรณีย์ แสงมณี (2525, หน้า 1) กล่าวถึงลักษณะของพิธีกรรมไว้ว่า เป็นงานที่จัดขึ้นเพื่อลัทธิความขลัง เป็นวิธีการที่แสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์ และเป็นเรื่องเฉพาะกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องเชื่อถือเท่านั้น พิธีกรรมจึงมีบทบาทในการสร้างความศรัทธา ความเชื่อมั่นความรู้สึกร่วมกัน ก่อให้เกิดความขลังตลอดจนความปลื้มปิติแก่ผู้ร่วมพิธี

พระยาอนุนามราชชน (2505) กล่าวถึงลักษณะของพิธีกรรมและประเพณีไว้ว่า ประเพณีและพิธีกรรมของไทยเป็นเรื่องของความเป็นไทยอันเนื่องด้วยการกระทำหรือการดำเนินการใด ๆ เมื่อได้ทำซ้ำ ๆ อยู่บ่อย ๆ จนเกิดความเคยชินเป็นนิสัย สังคมชาวไทยเรียกว่า “ประเพณี” ประเพณีอยู่ได้ก็เพราะมีสิ่งใหม่เข้ามาช่วยเสริมสร้างสิ่งเก่าอยู่เสมอและกลมกลืนเข้ากันได้ดี จึงทำให้ประเพณียังคงอยู่ได้ เมื่อกล่าวรวมถึงประเพณีก็หมายรวมถึงประเพณีของชาวไทยทุกภาค

ธิดา โมสิกรัตน์ และจำนง ทองประเสริฐ (2544, หน้า 10-11) กล่าวถึงลักษณะของพิธีกรรมกับสังคมไว้ว่า เป็นวิธีการหรือกลวิธีที่มนุษย์คิดขึ้นตามความเชื่อภูตผี วิญญาณ เทวดา และความเชื่อทางศาสนา มนุษย์เชื่อว่าถ้าประกอบพิธีกรรมด้วยการเช่นสรวงบูชาสิ่งที่มีอำนาจ สิ่งนั้นย่อมจะบันดาลหรือช่วยให้มนุษย์บรรลุตามความเชื่อและความต้องการ ความจำเป็นที่ต้องมีพิธีกรรม เพราะทำให้ความเชื่อและศรัทธาเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น สร้างบรรยากาศให้ความสงบและความรู้สึกมีความศักดิ์สิทธิ์ การประกอบพิธีกรรมเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและหมู่คณะเพราะมนุษย์และสัตว์ดำรงอยู่ในสังคม มีความเห็นอก เห็นใจ ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

และชีวิตประจำวันของมนุษย์มาก เมื่อมีการปฏิบัติต่อเนื่องจนกลายเป็นแบบอย่าง
จึงกลาย มาเป็น “ประเพณี”

อุดม เชยกิจวงศ์ (2545) กล่าวถึงลักษณะของประเพณีและพิธีกรรมท้องถิ่นของ
ไทยไว้ว่า พิธีกรรมที่หลากหลายตามความเชื่อของผู้คนที่สั่งสมและถ่ายทอดกันมา เช่น
ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีสังขารล่อง ประเพณีชนทรายเข้าวัด ประเพณีพญาวัน
ประเพณีไม้ค้ำโพธิ์ ประเพณีรดน้ำคำหัว ซึ่งประเพณีและพิธีกรรมดังกล่าวถือว่าเป็นแนว
ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านานเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ประเพณี
ที่กล่าวมามีความสำคัญต่อสมาชิกในครอบครัว คือ จะร่วมมือกันทำความสะอาดสถานที่
ต่าง ๆ ชำระล้างร่างกาย ทำความสะอาดพระพุทธรูป หิ้งพระ และพบปะกันในหมู่ญาติ
มีการทำบุญถวายทาน สรงน้ำพระรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความ-
กตัญญู โดยจะมีการขอภัย ให้อภัย การให้ความเคารพและแสดงออกถึงความรักสามัคคี
กัน รวมทั้งยังมีจุดประสงค์ คือ เพื่อวิงวอนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มีฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล

ธวัช ปุณโณทก (2530) กล่าวถึงลักษณะของพิธีกรรมพื้นบ้านแบบสัมพันธ์กับ
ชีวิตในสังคมอีสาน ไว้ว่า พิธีกรรมใดเป็นพิธีกรรมเนื่องด้วยผีสง หรือพิธีกรรมแบบใด
เป็นพิธีกรรมของพุทธ และโดยปกติแล้วสังคมอีสานก็ไม่ได้ใส่ใจที่จะแยกกลับเห็น
พิธีกรรมเหล่านั้นเป็นพิธีกรรมที่จะนำมาเพื่อความสันติสุข เป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว
และสังคม แนวความคิดดังกล่าวนี้อาจจะเป็นคำตอบที่ดีในคำถามว่า ทำไมความเชื่อเรื่อง
ภูตผีวิญญาณในสังคมอีสานจึงฝังแน่นอยู่ในกระแสดิจনীกของชาวอีสานมากกว่าท้องถิ่น
อื่น ๆ

สุเมธ เมธาวิทยากุล กล่าวถึงลักษณะของพิธีกรรมไว้ว่า เป็นการกระทำที่เรา
สมมติขึ้น เป็นขั้นตอน มีระเบียบวิธีปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ พิธีกรรม
มีลักษณะสำคัญ คือ เป็นเครื่องหมายของกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งซึ่งมีสัญลักษณ์ร่วมกันและ
เน้นในเรื่องของจิตใจอันเป็นจุดมุ่งหมายใหญ่เพื่อให้เกิดความสบายใจ สาเหตุที่ทำเพราะ
เกิดความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติในการประกอบพิธีกรรม มีความหวังว่าสิ่ง
เหล่านั้นจะทำให้สมหวังและช่วยทำให้ปลอดภัยจากความกลัวอำนาจลึกลับเหล่านั้นได้
โครงสร้างของพิธีกรรมแยกเป็นพิธีกรรมตามปีปฏิทิน พิธีกรรมพิเศษ และได้สรุปสังกัดป
พิธีกรรมไว้ 4 ข้อ (สุเมธ เมธาวิทยากุล, 2532) ดังต่อไปนี้

1. พิธีกรรมเป็นสื่อสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงความเป็นจริง เมื่อผู้ประกอบพิธีกรรมแสดงออกทางกาย วาจา และการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ จึงสื่อให้ผู้ที่ได้พบเห็นได้ยินได้ฟังถึงการกระทำนั้น
2. พิธีกรรมเป็นเครื่องหมายของกลุ่มชนหนึ่ง ๆ เพราะมีสัญลักษณ์ทางพิธีกรรมร่วมกันทำให้ผู้ได้พบเห็นเข้าใจว่าเป็นพวกเดียวกัน
3. พิธีกรรมเน้นจิตใจเป็นสำคัญ ทำแล้วเกิดความสุขสบายใจ เกิดกำลังใจ
4. พิธีกรรมทางศาสนามีความสำคัญต่อศาสนามาก เป็นสื่อที่จะชักนำคนเข้ามาหาแก่นแท้ของพุทธศาสนาในประเทศไทยขาดพิธีกรรมเสียแล้ว ประชาชนจะไม่ยอมเข้าใกล้ศาสนา

ธิดา โมสิกรัตน์ และจ่านอง ทองประเสริฐ (2544, หน้า 10-11) ได้กล่าวถึงลักษณะของพิธีกรรมกับสังคมไว้ว่า พิธีกรรมมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ การเช่นสรวง การกินเลี้ยง และการละเล่น รื่นเริง การละเล่นจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่แยกไม่ออกจากพิธีกรรม เป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อที่แสดงออกที่สนุกสนาน ตัวอย่างของการละเล่นไทยที่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมของภาคกลางและเกี่ยวเนื่องกับความศักดิ์สิทธิ์ คือ เต้นกำรำเทียว และเพลงที่เกี่ยวกับการเก็บเกี่ยว การนวดข้าว และการเอาฟางข้าวออกจากเมล็ดข้าวเป็นการละเล่น ที่สัมพันธ์กับพิธีกรรมสู่ขวัญแม่โพสพ ทำขวัญลานและยุ้งข้าวซึ่งกระทำด้วยความเชื่อว่าจะเกิดความอุดมสมบูรณ์และความสะดวกปลอดภัยในการทำนา เหตุที่กล่าวว่าการละเล่นเกี่ยวเนื่องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะการละเล่นบางอย่างแสดงถึงการสื่อสารกับเทวดา ผี คือ วิทยุญาณที่เชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์และนำมาให้ปรากฏแก่ตา ดังเช่น การละเล่น เข้าทรง (ทรงแม่ศรี) และการละเล่นที่เกี่ยวกับพิธีกรรมไหว้ผีฟ้า ซึ่งชาวบ้านที่เคยรักษาอาการป่วยด้วยการเข้าทรงผีฟ้าจะมาชุมนุมร่วมกันในพิธีและรำรำโดยมีเสียงแคนตลอดเวลา ในพิธีกรรมดังกล่าวทุกคนได้สนุกสนาน มีการรำอย่างสวยงามเมื่อเสร็จพิธีแล้วคนเล่นจะพูดว่าตนเองทำอะไร ทั้งที่ฟ่อนรำเข้ากับจังหวะและทำนองได้อย่างอ่อนช้อยสวยงาม ขัดแย้งกับการเป็นชาวไร่ชาวนา ซึ่งไม่เคยฝึกหัดรำมาก่อนจึงเชื่อว่าตนเองไม่ใช่ผู้รำ แต่ “ผี” เป็นผู้รำรำ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมพบว่า พิธีกรรมเริ่มจากความเชื่อและความเกรงกลัวต่อสิ่งลี้ลับเหนือธรรมชาติ เช่น ภูตผีปีศาจ วิทยุญาณ เทวดา จึงทำให้

มนุษย์ต้องเช่นไหว่ วิวอน ร้องขอ เพื่อให้ตนเองและคนในสังคมเกิดความปลอดภัย
ผู้วิจัยนำเอกสารที่เกี่ยวข้องเหล่านี้มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ พิธีกรรม
ที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยเน้นการศึกษา
ความหมายของ พิธีกรรม องค์ประกอบ และขั้นตอนที่แสดงให้เห็นถึงความศรัทธา
ของประชาชนที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ตามประเพณีโบราณ ในการสร้างเมืองมักจะมีการสร้างศาลหลักเมืองไว้เป็น
ศาลกลางของบ้านเมือง ดังนั้น ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงถือเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ
ของชาวเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ปัจจุบันเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองที่
ประชาชนชาวพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการให้ความเคารพนับถือ ซึ่งส่งผลต่อ
การดำเนินชีวิตจนก่อให้เกิดความเชื่อพิธีกรรมและอิทธิพลความเชื่อหลาย ๆ ด้าน

เฉลิม สุขเกษม (2515, หน้า 169-170) ได้อธิบายถึงศาลเจ้าพ่อหลักเมือง
พระประแดง ว่า อำเภอพระประแดงเคยมีสภาพเป็นเมืองในอดีต จึงมีสถานที่สำคัญ ๆ
อยู่หลายแห่งเช่น ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นศาลตั้งอยู่หน้าสำนักงานเทศบาลเมือง
พระประแดงที่ฝั่งหลักเมืองนครเขื่อนขันธ์ เมื่อ พ.ศ. 2358 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ภายในศาลมีรูปหล่อพินเนศประดิษฐานอยู่ เป็นที่เคารพนับถือ
ของชาวเมืองพระประแดง ซึ่งชาวเมืองพระประแดงให้ความศรัทธาเคารพบูชาที่ได้ช่วย
คุ้มครองชาวพระประแดงให้อยู่เย็นเป็นสุข รอดพ้นจากภัยอันตรายทั้งปวง ผู้คนที่มากราบ
ไหว่ขอพร เมื่อสมปรารถนาแล้วก็จะเล่ากันต่อ ๆ ไปถึงความศักดิ์สิทธิ์

สุเอ็ด คชเสนี (2527, หน้า 171) ได้อธิบายถึงศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง
ว่าหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงสร้างเมืองสร้างป้อม
ลงอาณรรพหลักเมือง เมื่อเดือน 7 แรม 10 ค่ำ พุทธศักราช 2358 เรียบร้อยแล้วก็พระราชทาน
นามเมืองนั้นว่า “เมืองนครเขื่อนขันธ์” โปรดเกล้าฯ ให้มอญ พวกพญาแจ้งที่อาศัยอยู่ใน

เขตปทุมธานี ประกอบกับคำว่า “เจ่ง” แปลว่า “ช้าง” จึงได้อัญเชิญพระพิมพ์เนศมาประดิษฐานบนเสาหลักเมือง ศาลหลักเมืองนี้เป็นชื่อที่เรียกกันภายหลัง ทั้งยังได้รับการยกย่องว่าเป็นศาลพระพิมพ์เนศที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย นับได้ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองนครเขื่อนขันธ์เพื่อความเป็นสิริมงคลและความปลอดภัยของนครเขื่อนขันธ์

หนังสือที่ระลึกงานเททองหล่อองค์เจ้าพ่อหลักเมืองเทศบาลเมืองพระประแดง (ศาลหลักเมืองพระประแดง, 2555, หน้า 40-41) ได้อธิบายถึงเรื่องของศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ว่า ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงที่ได้รับการยกย่องว่าประดิษฐานองค์พระพิมพ์เนศที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทยแห่งนี้ ตั้งอยู่ที่เทศบาลเมืองพระประแดง ถนนนครเขื่อนขันธ์ ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีตำนานเล่าขานกันว่า ศาลหลักเมืองพระประแดง มีขึ้นตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองนคร เขื่อนขันธ์ โดยได้ฝังอาถรรพณ์ปักหลักเมืองเมื่อวันศุกร์ เดือน 7 แรม 10 ค่ำ ปีกุน สัปตศก จุลศักราช 1177 ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 2358 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงตั้งสมิงทอมา บุตรพระยาเจ่งเป็นเจ้าเมืองนครเขื่อนขันธ์ ต่อมาได้สร้างศาลประจำเมืองขึ้นบริเวณที่ฝังอาถรรพณ์ปักหลักเมืองประกอบกับคำว่า เจ่ง ในภาษามอญแปลว่า ช้าง จึงได้อัญเชิญองค์พระพิมพ์เนศประดิษฐานบนเสาหลักเมืองด้วย โดยศาลหลักเมืองนี้เป็นชื่อที่เรียกกันภายหลัง

เอกสารประวัติความเป็นมาศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ (ศาลหลักเมืองพระประแดง, 2555, หน้า 1) ได้อธิบายถึงเรื่องของศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ว่า ปัจจุบันศาลประจำเมือง หรือศาลหลักเมืองนี้ ตั้งอยู่ที่ชุมชนหลักเมืองในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของเทศบาลเมืองพระประแดง ลักษณะของศาลมีการผสมผสานศิลปะหลากหลายวัฒนธรรม ทั้งไทย จีน และมอญ ที่สะท้อนให้เห็นจากลวดลายและสิ่งของที่ประดับตกแต่งศาล คนจีนได้เข้ามาดูแลศาลหลักเมืองแห่งนี้เมื่อใดไม่ปรากฏ ดังนั้นสภาพสิ่งก่อสร้างและบรรยากาศของศาลหลักเมืองจึงเป็นแบบจีนไม่เหลือเค้าเดิม

หนังสือพิมพ์ฟ้าใหม่ ฉบับเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2555 (สุพจน์ ลิขิตจิตตะ, 2555, หน้า 8) ได้อธิบายถึงเรื่องของศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ว่า เมื่อสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อช่วงปี พ.ศ. 2358 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงโปรดให้มีการตั้งเมืองพระประแดงใหม่ขึ้น โดยตัดแขวงกรุงเทพมหานครบางส่วน และแขวง

สมุทรปราการมารวมกันและพระราชทานนามว่า “เมืองนครเขื่อนขันธ์” และได้ตั้งพิธีฝังอัฐรพหลักเมือง เมื่อ วันศุกร์ เดือน 7 แรม 10 ค่ำ ปีกุล สัปตศก จุลศักราช 1177 (พ.ศ. 2358) ทั้งยังได้อัญเชิญพระพิฆเนศมาประดิษฐานบนเสาหลักเมือง โดยองค์พระพิฆเนศถือเป็นองค์ที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย มีอายุมากกว่า 1,000 ปี และประทับอยู่บนเสาหลักเมืองมานานกว่า 197 ปี นับตั้งแต่ได้มีการตั้งเสาหลักเมืองแห่งนี้ถือเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพระประแดงมาจนถึงปัจจุบัน

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันอาทิตย์ 21 กันยายน พ.ศ. 2551 (ก้อง กังฟู, 2551, หน้า 5) ได้อธิบายถึงเรื่องของศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ว่า ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองแห่งนี้ได้สร้างขึ้นเป็นองค์พระพิฆเนศ คงจะเหมือนกับที่อื่น ๆ ที่ได้เลือกเอาแต่ละองค์เทพเจ้าปกปักรักษาเมือง อย่างเช่น ท้าวเวสสุวรรณ เป็นหลักเมืองของจังหวัดอุดรธานี หรือนครศรีธรรมราชได้อัญเชิญองค์ตุคามรามเทพมาเป็นหลักเมือง ก็เป็นเรื่องที่น่าอัศจรรย์ในช่วงที่ทำพิธีฝังศาลเจ้าหลักเมืองพระประแดงนั้น ได้มีระฆังว่ายนแม่น้ำเจ้าพระยามาบริเวณใกล้ปริมาตรแล้วขาดใจตายตรงบริเวณริมฝั่งนั่นเอง ชาวบ้านเชื่อกันว่าระฆังเหล่านี้ยอมถวายชีวิตเพื่อบูชาหลักเมืองแห่งนี้ จึงได้ตัดหัวระฆังขึ้นไว้บนศาลหลักเมือง ซึ่งผู้มากราบไหว้วันมาฆบูชาหลักเมืองก็จะปักเทียนบนหัวระฆังนั้น ปัจจุบันหัวระฆังยังอยู่เป็นหลักฐานแม้กาลเวลาจะผ่านมานาน

เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับพระพิฆเนศ

สนั่น ไชยานุกูล (2550) ได้อธิบายถึงลักษณะของนิกายและเทพเจ้าในศาสนาฮินดูไว้ว่า ลัทธิและนิกายในศาสนาฮินดูมีอยู่มากมายแต่ที่คนอินเดียในประเทศไทยนับถือกันมีอยู่เพียง 4 นิกาย คือ นิกายไศวะ มีพระศิวะเป็นเทพสูงสุด นิกายไวษณพ นับถือพระนารายณ์เป็นเทพสูงสุด นิกายศักติ นับถือเทพสตรีหรือชายาของมหาเทพ และนิกายสมารตะ นับถือเทพ 5 พระองค์ คือ พระพิฆเนศ พระอุมาเทวี พระพรหม พระนารายณ์ และพระศิวะ นอกจากนิกายทั้งสี่ข้างต้นนี้อาจมีนิกายอื่น ๆ แตกออกไป ซึ่งแต่ละนิกายก็มีเทพเจ้าไว้สำหรับบวงสรวงและสักการะกัน

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี (2551) อธิบายถึงลักษณะของพระพิณเนสไว้ว่า ในคัมภีร์ ปุราณะของศาสนาฮินดูกล่าวว่า พระพิณเนสทรงเป็นพระราชโอรสของพระศิวะมหาเทพ และพระอูมา เทวลักษณะของพระองค์ที่รู้จักกันมาที่สุดคือ ทรงมีร่างกายอย่างมนุษย์ที่ อ้วนล่ำสมบูรณ์มีเศียรเป็นช้าง งาข้างนั้นหักไปข้างหนึ่ง ทรงมีสีกรือของต่าง ๆ กัน เช่น อังกฤษหรือขอสับช้าง ปาสะหรือเชือกร้อยบ่วง ทันตะหรืองาช้างที่หัก ด้วยขนมโมทกะ และมีหลายปาง ในแต่ละปางจะทรงถือเทพศาสตราวุธแตกต่างกันไป พระองค์ทรง เทวภัสตราภรณ์หลายสีแตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัยและแต่ละวัฒนธรรมที่ได้บูชา พระองค์และที่พบเห็นได้เสมอคือ สายขัณฑ์โยปฏิทหรือสายธูราซึ่งเป็นเครื่องหมายของ เทวะและพราหมณ์ ส่วนพาหนะของพระองค์ที่สำคัญคือ หนู และพระองค์อยู่ในฐานะ เทพแห่งความสำเร็จ

จิรฐา คชาชีวะ (2527) ได้กล่าวถึงคติความเชื่อเรื่องพระพิณเนสไว้ว่า ความเชื่อ เกี่ยวกับพระพิณเนสในแผ่นดินไทยมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยในฐานะเทพแห่งอุปสรรค ตามคติความเชื่อเดิมจากอินเดีย ในสมัยอยุธยาเป็นต้นมาพระพิณเนสอยู่ในฐานะของ เทพแห่งอุปสรรค บรมครูช่าง และเทพแห่งศิลปวิทยา โดยเฉพาะพระพิณเนสในฐานะ เทพแห่งศิลปวิทยานั้น จะปรากฏเด่นชัดตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

เสฐียรโกเศศ (2510) ได้กล่าวถึงความเชื่อเรื่องพระพิณเนสไว้ว่า แต่เดิมนั้น ชาวไทยนับถือพระกณেশตามคติความเชื่อว่าเป็นเทพเจ้าแห่งวิชาเศรษฐศาสตร์ ต่อมา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระองค์ทรงศึกษาค้นคว้าวรรณคดี สันสกฤตของอินเดียฉบับภาษาอังกฤษได้ทรงทราบว่า พระกณेशเป็นเทพเจ้าแห่ง ศิลปะวิทยาการจึงทรงนำมาใช้เป็นตราสัญลักษณ์ของวรรณคดีสโมสรและตราของ กรมศิลปากร

ส. พลายน้อย (2524) ได้อธิบายถึงความเชื่อเรื่องพระพิณเนสไว้ว่า ที่มาของ การนับถือพระพิณเนสในฐานะของเทพแห่งศิลปศาสตร์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า- เจ้าอยู่หัวผู้ทรงโปรดงานด้านการแสดงและการประพันธ์ทรงมีพระราชศรัทธาใน พระพิณเนสดังเห็นได้จากพระองค์ทรงขอพรจากพระพิณเนสในงานพระราชนิพนธ์เรื่อง ลิลิตนารายณ์สอปาง ด้วยเหตุดังกล่าวอาจเป็นที่มาของการนิยมนับถือบูชาพระพิณเนส ของผู้ประกอบการอาชีพด้านศิลปศาสตร์และนาฏศาสตร์

สรุปได้ว่า ศาสนาฮินดูและการนับถือพระพิฆเนศในประเทศไทยมีมานานแล้ว
รูปเคารพและความเชื่ออาจจะแตกต่างกันไปตามยุคสมัยและอิทธิพลของศิลปะต่าง ๆ
ที่ได้รับมา โดยมีศาสนาฮินดูเป็นพื้นฐานของความเชื่อ และได้ผสมผสานกับพุทธศาสนา
ของไทยได้อย่างเหนียวแน่น ซึ่งทำให้ส่งผลต่อความเชื่อและพิธีกรรมที่มีต่อพระพิฆเนศ
ในปัจจุบัน

บทที่ 3

ภูมิหลังเมืองพระประแดง และภูมิหลังศาลเจ้าพ่อหลักเมือง พระประแดง

ก่อนกล่าวถึงความเชื่อและพิธีกรรมที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ผู้วิจัยขอกล่าวถึง
ภูมิหลังจังหวัดสมุทรปราการ เมืองพระประแดง และศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเพื่อให้
ความเชื่อมโยงกับประวัติของเจ้าพ่อหลักเมือง ดังนี้

ภูมิหลังเมืองสมุทรปราการ

จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีประชากรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ประชากร
ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอุตสาหกรรม และเกษตรกรรม จังหวัดสมุทรปราการมีการ-
เปลี่ยนแปลงทางด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนตามวิวัฒนาการของเทคโนโลยี
แต่ทางด้านความเชื่อก็ยังเป็นสิ่งที่ประชาชนใช้เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจในสังคม ดังนั้น
ในการศึกษา วิจัยในครั้งนี้จึงจำเป็นต้องศึกษา ค้นคว้าถึงภูมิหลังความเป็นมาของ
จังหวัดสมุทรปราการ ดังนี้

จังหวัดสมุทรปราการมีการทำพิธีวางศิลาฤกษ์ฝั่งหลักเมือง โดยฤกษ์ทำพิธี
เมื่อวันอาทิตย์ เดือน 4 ขึ้น 7 ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศก (16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2365) บริเวณ
ศาลหลักเมืองของจังหวัด โดยที่ปัจจุบันศาลหลักเมืองตั้งอยู่ที่ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง
จังหวัดสมุทรปราการ (สุจิตรา มาถาวร, 2541, หน้า 15)

จังหวัดสมุทรปราการ หรือเรียกโดยทั่วไปว่า เมืองปากน้ำ เป็นเมืองที่อยู่บริเวณ
ปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยา เหนืออ่าวไทย เป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลที่สำคัญของ
ประเทศไทยดังจะเห็นได้จากความหมายของคำว่า สมุทร หมายถึง ทะเล ส่วน คำว่า

ปรากฏ หมายถึง กำแพง ดังนั้นคำว่า สมุทรปราการ รวมกันแล้วหมายถึง กำแพง
ชายทะเลหรือกำแพงริมทะเล (สุรพล วัฒนธรรม, 2548, หน้า 2)

เฉลิม สุขเกษม (2525) ได้กล่าวถึงประวัติของจังหวัดสมุทรปราการไว้ในหนังสือ
สมุทรปราการโดยกล่าวถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของเมืองสมุทรปราการไว้ ดังนี้

เมืองสมุทรปราการสมัยอยุธยา

สมุทรปราการเป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลอันสำคัญ ซึ่งคอยป้องกันข้าศึกศัตรู
ที่จะยกทัพเข้ามาล่องลำเขตของไทย ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีตลอดจนถึง
กรุงรัตนโกสินทร์

พ.ศ. 2121 พระยาจันจันตุ ขุนนางเขมร ไปตีเมืองเพชรบุรีไม่ได้ จึงหนีมาพึ่ง
พระบรมโพธิสมภารสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช แต่ต่อมาพระยาจันจันตุได้ทรง
ทราบว่า พระยาละแวกไม่เอาโทษ จึงลอบพาสมัครพรรคพวกหนีกลับโดยลงเรือสำเภา
สมเด็จพระนเรศวรมหาราชขณะนั้นมีพระชนมายุเพียง 17 พรรษา ได้เสด็จลงเรือพระที่นั่ง
ไล่ตามเรือสำเภาพระยาจันจันตุ ไปทันกันที่ปากน้ำเจ้าพระยา เกิดการรบกัน สมเด็จพระ
นเรศวรมหาราชทรงพระแสงปืนตันยิงถูกพวกพระยาจันจันตุตาย 3 ศพ ฝ่ายพระยา-
จันจันตุก็ยิงถูกค้ำพระแสงปืนที่สมเด็จพระนเรศวรฯ ทรงอยู่แตกพอสายสำเภาได้ลม
แล่นออกทะเลใหญ่หนีไปได้ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2121 นั้น ยังไม่มีเมือง
สมุทรปราการ เมืองหน้าด่านทางน้ำก็ยังเป็นเมืองพระแดงอยู่ปากน้ำพระปะแดง ซึ่งยังอยู่
ลึกเข้ามาถึงด้านคลองเตย

พ.ศ. 2163 ในรัชสมัยพระเจ้าทรงธรรม พวกฮอลันดากำลังมีอิทธิพลทางการค้า
กับไทย ถึงกับมีที่พักล้างสินค้าที่บริเวณปากน้ำ ตำบลบางปลาผด ชื่อว่า นิวอัมสเตอร์ดัม
(ปัจจุบัน น้ำเซาะพังไปหมดแล้ว) เป็นเหตุให้ชนชาติโปรตุเกสที่เข้ามาค้าขายกับไทย
เป็นชาติแรกไม่พึงพอใจจนเกิดเหตุขึ้น เรือกำปั่นโปรตุเกสที่เข้ามาค้าขายพบเรือฮอลันดา
ที่ปากน้ำเจ้าพระยาก็จับยึดเรือไว้ สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมทรงทราบก็ไม่พอพระทัย
เพราะเป็นการหมิ่นพระบรมราชานุภาพ โปรตุเกสฯ ให้ทหารลงไปบังคับโปรตุเกส ให้คืน
เรือแก่ฮอลันดา โปรตุเกสจึงโกรธเคืองไทยทำให้สัมพันธภาพทางการค้าของไทยกับ
โปรตุเกสเสื่อมลง โปรตุเกสเลิกกิจการค้าขายในกรุงศรีอยุธยาแล้วให้กองทัพเรือ

มาปิดอ่าวที่เมืองมะริด (ตอนนั้นเมืองมะริดเป็นของไทย) แต่สัมพันธภาพระหว่างไทยกับฮอลันดามีมากยิ่งขึ้น

พ.ศ. 2173 พวกญี่ปุ่นที่เข้ามาอยู่ในกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เกิดขัดใจกับไทยถึงต่อสู้กัน พวกญี่ปุ่นลงเรือสำเภานี้ กองเรือไทยตามไปทันที่ปากน้ำเจ้าพระยาได้เกิดต่อสู้กันที่บริเวณปากน้ำอีก ญี่ปุ่นพากันหนีรอดไปได้และไปอาศัยอยู่ที่เมืองเขมร

พ.ศ. 2207 ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระองค์ทรงดำเนินกิจการค้าอย่างกว้างขวาง ให้คนจีนมาประจำหน้าที่ในเรือสินค้าหลวง และส่งเรือสินค้าหลวงออกไปค้าขายกับต่างประเทศหลายลำ ทำให้ผู้ค้าของฮอลันดาไม่พอใจ หาวาไทยทำการค้าผูกขาด ทำให้เสียผลประโยชน์แก่พวกฮอลันดา ขัดแย้งจนถึงขัดใจกันเป็นลำดับ ฮอลันดาจึงเลิกกิจการค้าจากกรุงศรีอยุธยา แล้วเอาเรือรบมาปิดอ่าวไทย คอยจับเรือสินค้าหลวงของไทยไป ริบข้างและทำลายเสียบ้าง ทำให้สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงดำเนินวิเทโศบายผูกมิตรกับฝรั่งเศสอย่างแน่นแฟ้นในเวลาต่อมา

พ.ศ. 2231 ในสมัยสมเด็จพระเพทราชา ไทยเกิดต่อสู้กับฝรั่งเศสที่เข้ามารักษাপ้อมวิชัยประสิทธิ์ (อยู่ที่จังหวัดธนบุรี ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช) ไทยได้ตั้งค่ายรายปืนที่บริเวณปากน้ำเจ้าพระยา เมืองสมุทรปราการ และจับเรือฝรั่งเศสกุมมาได้ 2 ลำ ครั้นเมื่อตกลงกันว่า ต่างจะปล่อยกลับบ้านเมือง แต่ให้มีตัวประกันไปด้วย จนถึงปากน้ำจึงจะแลกเปลี่ยนตัวประกัน แต่พอถึงปากน้ำพวกฝรั่งเศสไม่ยอมปล่อยตัวประกันฝ่ายไทยกลับ ส่วนพวกตัวประกันฝรั่งเศสที่ไทยยึดไว้ ก็หนีไปลงเรือฝรั่งเศส ไทยจึงต้องจับพวกบาทหลวงฝรั่งเศสที่ยังคงเหลืออยู่ในกรุงศรีอยุธยาขังต่อไป

พ.ศ. 2199-2231 ไทยได้ติดต่อกับประเทศมากขึ้นส่วนมากเข้ามาโดยทางทะเล เมืองสมุทรปราการจึงเป็นเมืองหน้าด่านที่มีความสำคัญมากในช่วงระยะเวลานี้ได้มีการปรับปรุงป้อมค่ายให้มีความมั่นคงและแข็งแรงยิ่งขึ้น และที่ป้อมปากน้ำนี้เองที่เป็นสาเหตุสำคัญยิ่งที่ทำให้ไทยมีธงชาติขึ้น ใน พ.ศ. 2205 มีเรือกำปั่นเลอร์วอเตอร์ ของฝรั่งเศสเข้ามาทางปากน้ำผ่านป้อมบางกอกและได้ชักธงฝรั่งเศสขึ้นแต่ไทยเรายังไม่มีธงชาติใช้จึงเอาธงชาติฮอลันดาชักขึ้น ฝรั่งเศสไม่ยอมค่านับธงชาติฮอลันดา ไทยเราไม่รู้จะทำอย่างไร ในที่สุดจึงเอาธงชาติฮอลันดาลง แล้วเอาผ้าแดงชักขึ้นแทน ฝรั่งเศสจึงยอมค่านับธงแดง

ธงแดงจึงเป็นธงชาติไทยเรื่อยมาจนกระทั่งมาเพิ่มเป็นธงช้าง มีรูปช้างเผือกในรูป
พื้นผ้าแดงและเปลี่ยนต่อมาจนเป็นธงไตรรงค์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ จึงนับได้ว่าธงชาติไทย
ได้เกิดขึ้นครั้งแรกที่เมืองสมุทรปราการ

พ.ศ. 2310 เมืองกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า เมืองสมุทรปราการก็ถูกพม่าโจมตี
กวาดต้อนผู้คน ปล้นสะดมและทำลายยับเยิน

เมืองสมุทรปราการสมัยธนบุรี

สมัยธนบุรีเป็นช่วงระยะที่สั้นเพราะมีเพียง 15 ปีเท่านั้น จึงไม่มีเหตุการณ์อะไรมาก
เมื่อไทยเสียกรุงแก่พม่าครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2310 แล้วในปีเดียวกันนั้นเอง สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็ทรงกอบกู้เอกราชไทยกลับคืนมา และได้ย้ายเมืองหลวงจาก
กรุงศรีอยุธยา มาตั้งที่กรุงธนบุรี ซึ่งเป็นเมืองเล็กอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา เนื่องจากเป็น
การสร้างเมืองใหม่ สมเด็จพระเจ้าตากสินจึงโปรดฯ ให้รื้อกำแพงเมืองพระประแดง
เดิมที่ราษฎรบูรณะไปสร้างกำแพงพระราชวัง และสิ่งอื่น ๆ ที่กรุงธนบุรี เมืองพระประแดง
จึงสิ้นซากตั้งแต่นั้นมา

เมืองสมุทรปราการสมัยรัตนโกสินทร์

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
ได้ทรงปราบดาภิเษกขึ้นครองราชสมบัติ และโปรดฯ ให้ย้ายราชธานีจากกรุงธนบุรี
มาตั้งฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา ทรงขนานนามว่า กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์
ต่อมามีเหตุการณ์เกิดขึ้น คือ พ.ศ. 2329 องเชียงสือ ซึ่งเป็นหลานของกษัตริย์ญวนสมัย
นั้น ได้หนีภัยการเมืองเข้ามาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารอาศัยอยู่ในแผ่นดินไทยตั้งแต่
พ.ศ. 2325 และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงพระกรุณาฯ รับไว้และ
ต้อนรับให้การเลี้ยงดูเป็นอย่างดี ภายหลังองเชียงสือเห็นว่าตนหมดภัยทางบ้านเกิด-
เมืองนอนแล้วจะทูลลากลับก็เกรงพระทัย จึงลอบลงเรือหนีไปทางปากน้ำเจ้าพระยา
ความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระบวรราชเจ้าฯ ทรงยกกองเรือตามไปแต่ไม่ทัน
ทรงกริ้วมาก พอเสด็จกลับขององเชียงสือจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ประเทศภายหลัง
เพราะองเชียงสือ มาอยู่เมืองไทยหลายปี ย่อมรู้ความตื้นลึกหนาบางของเมืองไทยดี

ถ້องเชียงสือเป็นศัตรูกับเมืองไทยเมื่อใด จะทำความยุ่งยากแก่การที่จะป้องกันเมือง เป็นอย่างยิ่ง เพราะ ไม่มีหัวเมืองชายทะเลที่มั่นคงแข็งแรงไว้รับทัพข้าศึกทรงปรกษา เห็นพ้องกันแล้วพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชฯ ให้พระองค์เสด็จไปสำรวจ พื้นที่บริเวณปากน้ำเจ้าพระยา เพื่อสร้างเมืองใหม่อีกเมืองหนึ่ง สมเด็จพระบวรราชเจ้า- มหาสุรสิงหนาท รับสนองพระบรมราชโองการ แล้วเสด็จมาสำรวจพื้นที่บริเวณปากน้ำ เจ้าพระยา ทรงเห็นว่าบริเวณลัดโพธิ์ (อยู่ระหว่างกรุงเทพ กับสมุทรปราการ) มีชัยภูมิ เหมาะแก่การสร้างเมือง จึงทรงกราบทูลขอพระบรมราชานุญาต สร้างป้อมค่ายขึ้นที่ ฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา (ตรงข้ามอำเภอพระประแดงในปัจจุบัน) 1 ป้อม ให้ชื่อว่า ป้อมวิทยาคม เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชฯ เสด็จสวรรคต การสร้างเมือง จึงยังค้างอยู่ แต่ก็กล่าวได้ว่าเมืองพระประแดงใหม่หรือมีชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า นครเขื่อนขันธ์ นั้นเริ่มสร้างสมัยรัชกาลที่ 1

สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระองค์ทรงพระราชดำริว่า บริเวณลัดโพธิ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มีพระราชประสงค์ที่จะสร้าง เมืองไว้ป้องกันข้าศึกทางทะเลอีกเมืองหนึ่ง แต่ยังค้างอยู่เพียงได้ลงมือสร้างป้อมเท่านั้น การสงครามทางทะเลก็ไม่น่าไว้วางใจ ควรต้องทำให้สำเร็จ จึงโปรดฯ ให้พระอนุชาธิราช สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์เป็นแม่กองไปทำเมืองต่อโดยตัดเอาท้องที่แขวง กรุงเทพมหานคร บ้าง แขวงเมืองสมุทรปราการ บ้าง รวมกันตั้งขึ้นเป็นเมืองใหม่แล้ว พระราชทานชื่อว่า เมืองนครเขื่อนขันธ์

ภาพ 1 ตราประจำจังหวัดสมุทรปราการ

ที่มา. จาก ตราประจำจังหวัดสมุทรปราการ, โดย จังหวัดสมุทรปราการ, ม.ม.ป., ค้นเมื่อ 30 สิงหาคม 2558, จาก <http://www.samutprakan.go.th/logoSamutpakarn.htm>

ตราประจำจังหวัดสมุทรปราการ เป็นรูปพระสมุทรเจดีย์เป็นปูชนียสถานทางพุทธศาสนาของชาวเมืองสมุทรปราการ ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และพระไตรปิฎก เพื่อให้ประชาชนได้สักการะกราบไหว้ องค์พระเจดีย์สร้างในสมัยของสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และสร้างเสร็จสมบูรณ์ในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

จากสัญลักษณ์ และคำขวัญของ จังหวัดสมุทรปราการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของจังหวัดสมุทรปราการ สถานที่ที่มีปรากฏคือ พระสมุทรเจดีย์ ซึ่งเป็นสิ่งคู่บ้านคู่เมือง และมีความสำคัญต่อประชาชนชาวจังหวัดสมุทรปราการ

“ป้อมยุทธนาวี	พระเจดีย์กลางน้ำ
ฟาร์มจระเข้ใหญ่	งามวิไลเมืองโบราณ
สงกรานต์พระประแดง	ปลาสดแห่งรสดี
ประเพณีรับบัว	ครบถ้วนทั่วอุตสาหกรรม”

อาณาเขตจังหวัดสมุทรปราการในปัจจุบัน

จังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณตอนปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยาเหนือกว่าอ่าวไทย จึงเรียกว่าปากน้ำ ระหว่างเส้นรุ้งที่ 13-14 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 100-101 องศาตะวันออก มีเนื้อที่ประมาณ 1,004 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 627,000 ไร่ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 25 กิโลเมตร อยู่ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของกรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการการมีอาณาเขตติดกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร
ทิศใต้	ติดต่อกับอ่าวไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร

แผนที่จังหวัดสมุทรปราการ

ภาพ 2 แผนที่จังหวัดสมุทรปราการ

ที่มา. จาก แผนที่จังหวัดสมุทรปราการ, ม.ป.ป., ค้นเมื่อ 30 สิงหาคม 2558, จาก <http://www.sabuy.com>

ภูมิหลังเมืองพระประแดง

จากหลักฐานเอกสารทางประวัติศาสตร์ของเมืองพระประแดงที่ได้กล่าวถึงเรื่องราวของเมืองพระประแดง (ศาลหลักเมืองพระประแดง, 2555) ดังนี้

เมืองพระประแดงก่อนสมัยรัตนโกสินทร์

สมัยลพบุรี เมืองพระประแดง เป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลที่ขอมสร้างขึ้นในช่วงที่ได้แผ่อำนาจอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา โดยความหมายของคำว่า ประแดง หรือ บาแดง เป็นภาษาเขมรแปลว่า “คนเดินหาย คนนำข่าวสาร ทูต พนักงานตามคน” ซึ่งสอดคล้องกับฐานะของเมืองพระประแดงที่มีหน้าที่ในการรายงานข่าวความเคลื่อนไหวของข้าศึก และในช่วงเวลานั้นปากน้ำเจ้าพระยาได้อยู่ลี้กจนถึงตัวเมืองพระประแดง จึงมีการเรียกปากน้ำนั้นว่า ปากน้ำพระประแดงด้วย ในปัจจุบันเมืองพระประแดงที่ขอมสร้าง

ชั้นนี้สันนิษฐานว่าตั้งอยู่บริเวณแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร

สมัยสุโขทัย สมัยเริ่มต้นอาณาจักรไทย สันนิษฐานจากหลักศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้านที่ 4 ซึ่งกล่าวว่าอาณาเขตของเมืองสุโขทัยแผ่ขยายออกไปทางใต้ตลอดคาบสมุทรมาลายู ดังนั้นเมืองพระประแดงจึงยังคงเป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลและอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรสุโขทัย

สมัยอยุธยา รัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 มีการกล่าวถึงเมืองพระประแดงว่า ในสมัยอยุธยามีการปกครองแบบหัวเมืองชั้นนอก ชั้นใน และเมืองพระประแดงเป็นเมืองหน้าด่านเมืองหนึ่งในกลุ่มเมืองหน้าด่านทั้ง 4 ทิศของอยุธยา คือ ทิศเหนือ เมืองลพบุรี ทิศตะวันตก เมืองสุพรรณบุรี ทิศตะวันออก เมืองนครนายก ทิศใต้ เมืองพระประแดง โดยเมืองหน้าด่านทั้ง 4 ทิศนี้ มีป้อมปราการทุกเมือง ซึ่งต่อมาในรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงโปรดฯ ให้รื้อป้อมปราการลงทั้งหมดเหลือไว้แต่ที่เมืองพระประแดงที่รักษาปากน้ำเอาไว้เพียงแห่งเดียว

สมัยธนบุรี หลังจากเมืองพระประแดงได้ร้างไปเมื่อเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2310 พระเจ้าตากสินมหาราช ทรงกอบกู้อิสรภาพได้สำเร็จ ทรงโปรดฯ ตั้งกรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานีและให้รื้อเอาอิฐกำแพงเมืองพระประแดงเดิมที่ราษฎรบูรณะมาก่อนสร้างกำแพงพระราชวังและสถานที่อื่น ๆ ภายในกรุงธนบุรี

สมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงเห็นว่า คลองลัดโพธิ์นั้นกว้างออก น้ำทะเลแรงเค็มมาถึงพระนคร ทรงโปรดฯ ให้ทำท่อบกั้นคลองลัดโพธิ์ในปี พ.ศ. 2327 ดังปรากฏความในพระราชพงสาวดารรัชกาลที่ 1 ของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดีว่า “ครั้นถึง ณ วันศุกร์ เดือน 3 ขึ้น 11 ค่ำ จึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับทั้งกรมพระราชวังบวรฯ และเจ้าต่างกรม พร้อมกันเสด็จโดยทางชลมารค ลงไปปิดคลองปากลัดคำรัสให้เกณฑ์ข้าราชการขนมูลดินและอิฐหักถมทำท่อบกั้นน้ำ และให้เกณฑ์ข้าราชการตามตัวเลข ขึ้นไปรื้อกำแพงกรุงเก่า บรรทุกเรือลงมาสานชะลอมบรรจุอิฐหักถมทำท่อบจนสูงเสมอฝั่ง และน้ำเค็มไหลขึ้นมาทางคลองปากลัดมิได้ ไหลไปทางแม่น้ำใหญ่ทางอ้อมก็มีผู้เค็มมาถึงพระนคร ราษฎรทั้งหลายได้รับพระราชทานน้ำจืดเป็นสุขทั้งสิ้น” ในปี พ.ศ. 2328 ทรงโปรดฯ

ให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทเสด็จไปสำรวจพื้นที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อสร้างเมืองป้องกันข้าศึกที่จะมาทางทะเล เนื่องจากในขณะนั้น อยุธยาได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก อยู่ในกรุงเทพฯ ตั้งแต่ พ.ศ. 2325 ได้หลบหนีออกจากกรุงเทพฯ จึงโปรดให้สมเด็จพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทติดตามไปแต่ไม่ทัน และด้วยเหตุที่ อยุธยาเข้ามาอยู่ที่กรุงเทพฯ หลายปีรู้ดีว่าลี้ภัยบางอาจจะทำอันตรายต่อบ้านเมืองได้ทั้งเมือง หน้าด่านทางทะเลก็ยังไม่มิดังนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกจึงทรงโปรดฯ ให้สร้างเมืองหน้าด่านทางทะเลบริเวณทุ่งน้ำลาดโพธิ์ และได้มีการสร้างป้อมวิทยาคมทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา แต่การสร้างป้อมยังไม่ทันแล้วเสร็จ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชก็ทรงสวรรคตเสียก่อน

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ณ เดือน 5 ปีจอ จศก จุลศักราช 1176 พ.ศ. 2357 ทรงมีพระราชดำริสร้างเมืองหน้าด่านทางทะเลที่ค้างไว้แต่ครั้งรัชกาลที่ 1 ให้แล้วเสร็จ จึงโปรดฯ ให้พระอนุชาธิราช สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท เป็นแม่กอง โดยตัดเอาพื้นที่แขวงกรุงเทพมหานคร แขวงเมืองสมุทรปราการ รวมกันเป็นเมืองใหม่ และทรงพระราชทานชื่อว่า “เมืองนครเขื่อนขันธ์” และทรงโปรดฯ ให้ย้ายครอบครัวชาวอยุธยาจากเมืองปทุมธานี คือ กลุ่มของพระยาแจ้ง พร้อมทั้งชายฉกรรจ์สามร้อยคนไปอยู่ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์

เมืองนครเขื่อนขันธ์มีนามสามัญที่เรียกกันว่า ปากลัด อันเนื่องมาจากมีคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยาที่สำคัญ คือ คลองลัดโพธิ์ที่ขุดเมื่อรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ และต่อมาได้มีการขุดคลองลัดหลวงในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และโดยสภาพภูมิศาสตร์ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ตั้งอยู่บนส่วนที่แคบที่สุดอันเป็นคอคอดระหว่างปากคลองลัดทั้งสอง คือ ปากคลองลัดโพธิ์อยู่ทางทิศเหนือ ปากคลองลัดหลวงอยู่ทางทิศใต้ ปลายคลองลัดทั้งสองทะลุออกแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองข้าง ดังนั้น คำว่า พระประแดง ปากลัด หรือ นครเขื่อนขันธ์ ก็คือ สถานที่เดียวกัน คือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ในปัจจุบันนั่นเอง

การเปลี่ยนชื่อเมืองนครเขื่อนขันธ์ เป็นจังหวัดพระประแดง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรินามว่า พระประแดง เป็นนามเมืองสำคัญมาแต่โบราณไม่ควรที่จะปล่อยให้สูญไปกับเมืองเดิม แม้ว่าเมืองนครเขื่อนขันธ์จะเป็นเมืองที่สร้างขึ้นใหม่ แต่เป็นเมืองที่อยู่เขตใกล้เคียงกับเมืองพระประแดงเดิม และยังมีความสำคัญในฐานะเมืองหน้าด่านทางทะเลเช่นเดียวกับเมืองเก่า ดังนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเมืองนครเขื่อนขันธ์ เป็นจังหวัดพระประแดงในปี พ.ศ. 2458 สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เกิดเศรษฐกิจตกต่ำ รัฐบาลต้องประหยัดค่าใช้จ่าย จึงทรงโปรดฯ ให้ยุบจังหวัดพระประแดงเป็นอำเภอพระแดงขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการ เมื่อ พ.ศ. 2478 ต่อมา พ.ศ. 2485 ได้ยุบจังหวัดสมุทรปราการขึ้นกับจังหวัดพระนคร อำเภอพระประแดงจึงขึ้นกับจังหวัดพระนคร พ.ศ. 2489 ได้ยกฐานะสมุทรปราการขึ้นเป็นจังหวัดสมุทรปราการอีกครั้ง อำเภอพระประแดงจึงกลับมาขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งก็คืออำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ในปัจจุบัน ส่วนจุดที่เป็นที่ฝังอภรรพณ์ปักหลักเมืองนครเขื่อนขันธ์ปัจจุบันอยู่ภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง เทศบาลเมืองพระประแดง (ฉวีวรรณ ควรแสง, 2543, หน้า 10)

เมืองพระประแดงในปัจจุบัน

เมืองพระประแดงในปัจจุบันยังคงเสน่ห์แห่งดินแดนที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาในฐานะเมืองหน้าด่านทางทะเลและวิถีชีวิตของชาวมอญ แม้ว่าชาวมอญที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษได้กลมกลืนกับชาวไทย จนเป็นชาวไทยรามัญไปทั้งหมด แต่ก็ยังคงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเองเพื่อส่งต่อไปถึงคนรุ่นหลัง อีกทั้งยังเป็นการสร้างชื่อเสียงให้เมืองพระประแดงอีกด้วย เช่น การใช้ภาษารามัญ โดยวัดรามัญจะทำการสวดมนต์เป็นภาษารามัญในพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน การจัดงานประเพณีสงกรานต์ปากลัดที่ขึ้นชื่อ ที่จะมีการละเล่นพื้นเมืองของชาวมอญ เช่น การเล่นสะบ้า ทะแยมอญ สถานที่สำคัญในประวัติศาสตร์ทั้งศาสนสถาน ป้อมปราการต่าง ๆ เช่น ป้อมเพลงไฟฟ้าก็ยังคงได้รับการดูแลรักษาเป็นอย่างดี วิถีชีวิตเกษตรกรที่เรียบง่าย ในการทำนา ทำสวน ปลูกผักผลไม้

ภูมิหลังศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง เป็นศาลที่ประดิษฐานองค์พระพิฆเนศที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย ตามโบราณราชประเพณีของการสร้างเมืองจะต้องมีการสร้างศาลหลักเมืองเพื่อเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ เมืองที่มีศาลหลักเมืองจึงมักเป็นเมืองที่มีอายุเก่าแก่ จัดตั้งตามโบราณราชประเพณี ซึ่งเมืองพระประแดงหรือเมืองนครเขื่อนขันธ์แห่งนี้เป็นเมืองที่มีการฝังอภรรพณ์ปักหลักเมืองตามธรรมเนียมการสร้างเมือง อันสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเมืองเก่าแก่ที่ตั่งขึ้นตามโบราณราชประเพณี ในปัจจุบันจุดฝังอภรรพณ์ปักหลักเมืองนครเขื่อนขันธ์นั้นอยู่ในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ซึ่งได้มีการประดิษฐานองค์พระพิฆเนศบนเสาหลักเมืองตั้งแต่ครั้งสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ และถือกันว่าองค์พระพิฆเนศคือส่วนหนึ่งของเสาหลักเมืองอีกด้วย นับว่าเป็นองค์พระพิฆเนศองค์เดียวในประเทศไทยที่มีฐานะเป็นหลักเมืองของบ้านเมือง (ศาลหลักเมืองพระประแดง, 2555)

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงที่ได้รับการยกย่องว่าประดิษฐานองค์พระพิฆเนศที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทยแห่งนี้ ตั้งอยู่ที่เทศบาลเมืองพระประแดง ถนนนครเขื่อนขันธ์ ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีตำนานเล่าขานกันว่า ศาลหลักเมืองพระประแดงมีขึ้นตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์โดยได้ฝังอภรรพณ์ปักหลักเมืองเมื่อวันศุกร์ เดือน 7 แรม 10 ค่ำ ปีกุน สัปตศก จุลศักราช 1177 ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 2358 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงตั้งสมิงทอมา บุตรพระยาแจ้ง เป็นเจ้าเมืองนครเขื่อนขันธ์ ต่อมาได้สร้างศาลประจำเมืองขึ้นบริเวณตรงที่ฝังอภรรพณ์ปักหลักเมือง ประกอบกับคำว่า แจ้ง ในภาษามอญแปลว่า ช้าง จึงได้อัญเชิญองค์พระพิฆเนศประดิษฐานบนเสาหลักเมืองด้วย โดยศาลหลักเมืองนี้เป็นชื่อที่เรียกกันภายหลัง

ลักษณะโดยทั่วไปของศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง แม้จะมีการผสมผสานศิลปะหลากหลายทั้ง ไทย จีน มอญ โดยสะท้อนให้เห็นจากลวดลายและสิ่งของที่ประดับตกแต่งศาล ทว่าอิทธิพลของศิลปะจีนมีความเด่นชัดเป็นอย่างมาก รวมถึงบรรยากาศที่

เป็นอย่างศาลจีนด้วย ซึ่งอาจเป็นเพราะศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงแห่งนี้ดูแลโดยชาวจีนแต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าชาวจีนเริ่มเข้ามาดูแลศาลในช่วงเวลาใด

ภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงประดิษฐานองค์พระพิฆเนศศิวาประทับนั่งบนบัลลังก์ดอกบัวภายในบุษบกเหนือเสาหลักเมือง ซึ่งชาวเมืองพระประแดงเชื่อกันว่าคือ องค์พระพิฆเนศปางประทานพร โดยมีลักษณะทางประติมานวิทยา คือ ประทับนั่งขัดสมาธิ มีสี่พระกร พระหัตถ์ขวามือถือตรีศูล พระหัตถ์ขวาล่างถืองาช้าง พระหัตถ์ซ้ายบนถือปาสะหรือบัวบาศก์ พระหัตถ์ซ้ายล่างถือถ้วยขนมโมทกะ พระวรกายอวบอ้วนไม่ปรากฏเครื่องทรงหรือสิราภรณ์ถือกันว่างค์พระพิฆเนศนี้ คือ ส่วนหนึ่งของเสาหลักเมืองโดยเสาหลักเมืองจะอยู่ติดลงไปในพื้นที่ดินของศาล มีลักษณะเป็นเสาสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ทาสีแดงและคงจะผ่านการบูรณะมาหลายครั้งเช่นเดียวกับตัวศาล

ภายในศาลยังประดิษฐานพระพุทธรูปและองค์เทพต่าง ๆ และยังปรากฏหัวจรเข้จำนวนหนึ่งซึ่งได้กลายสภาพเป็นหินโดยตามตำนานเล่าว่าในช่วงที่ทำพิธีฝังอาถรรพ์ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ได้เกิดปรากฏการณ์ประหลาดน่าอัศจรรย์ขึ้นคือ มีจรเข้ช่วยทวนแม่น้ำเจ้าพระยามาบริเวณใกล้ปริมณฑลแล้วขาดใจตายตรงริมฝั่ง ชาวบ้านเชื่อกันว่าจรเข้เหล่านี้ถวายชีวิตบูชาหลักเมืองจึงตัดหัวจรเข้ขึ้นไว้บนศาลหลักเมืองผู้ที่มากราบนมัสการหลักเมืองก็มักอุปเทียบบนหัวจรเข้

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงแห่งนี้ได้มีกำหนดการจัดงานประจำปี ช่วงเทศกาลสงกรานต์เดือนเมษายนของทุกปี โดยจะจัดให้มีการมหรสพต่าง ๆ ได้แก่ การรำผีตามคติความเชื่อของชาวมอญ การแสดงจี่ว รวมไปถึงการจัดพิธีบนบานศาลกล่าว ทั้งนี้เพื่อความเป็นสิริมงคลของชาวเมืองพระประแดง

ตำนานการสร้างศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง

ศาลหลักเมืองพระประแดงมีขึ้นตั้งแต่ครั้งที่ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ ในปี พ.ศ. 2358 โดยได้ตั้งพิธีฝังอาถรรพ์เสาหลักเมืองเมื่อวันศุกร์ เดือน 7 แรม 10 ค่ำ ปีกุน พ.ศ. 2358 เป็นเรื่องที่น่าอัศจรรย์ในช่วงที่ทำพิธีฝังอาถรรพ์ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองนั้น ได้มีจรเข้ช่วยทวนแม่น้ำเจ้าพระยามาบริเวณใกล้ปริมณฑลแล้วขาดใจตายตรงริมฝั่งนั่นเอง ชาวบ้านยุคนั้น

เชื่อกันว่าจะเข้เหล่านี้อยอมถวายชีวิตเพื่อบูชาหลักเมืองแห่งนี้ จึงตัดหัวจระเข้ขึ้นไว้บนศาลหลักเมือง ซึ่งผู้ที่มากราบนมัสการหลักเมืองก็จะปักธูปเทียนบนหัวจระเข้นั้น ปัจจุบันหัวจระเข้ยังอยู่เป็นหลักฐานแม้กาลเวลาจะล่วงเลยมานาน เมื่อสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์เสร็จแล้ว จึงโปรดให้ย้ายครอบครัวมอญที่เมืองสามโคกปทุมธานีและพวกเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) ลงมาอยู่ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ และทรงแต่งตั้งให้ “สมิงทอมา” บุตรพระยา “เจ่ง” เป็นผู้รักษาเมือง ต่อมาได้สร้างศาลประจำเมืองตรงที่ฝั่งอาธรพนังปักหลักเมือง ประกอบกับคำว่า “เจ่ง” แปลว่า “ช้าง” จึงได้อัญเชิญพระพิฆเนศประดิษฐานบนเสาหลักเมือง ศาลหลักเมืองนี้เป็นชื่อที่เรียกกันภายหลัง ทั้งยังได้รับการยกย่องว่าเป็นศาลพระพิฆเนศที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย นับว่าได้ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองนครเขื่อนขันธ์เพื่อความเป็นสิริมงคลและความปลอดภัยของนครเขื่อนขันธ์ (ศาลหลักเมืองพระประแดง, 2555, หน้า 1)

ปัจจุบันเมื่อชาวเมืองพระประแดงขับรถผ่าน หรือเดินผ่านบริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงก็จะแสดงความเคารพเจ้าพ่อหลักเมือง เพราะเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์ที่สามารถให้คุณให้โทษแก่ตนได้ และศาลเจ้าพ่อหลักเมืองยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ มีการจัดงานประจำปีทุกปีมีชื่อเสียงเลื่องลือไปทั่วประเทศไทย ดังนั้นศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาว พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มาจนถึงปัจจุบัน ความเชื่อและความศรัทธาของประชาชนชาวพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ส่งผลให้เกิดการประกอบพิธีกรรมการบวงสรวง พิธีการกราบไหว้ แก่บน เป็นรูปแบบที่กำหนดขึ้นตามความเหมาะสม

บทที่ 4

ความเชื่อและพิธีกรรมที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

คนไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติและความเชื่อทางศาสนา โดยความเชื่อแต่ละอย่างมีความเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตของคนไทยมาอย่างยาวนาน และยังสืบทอดมาจนเป็นแนวปฏิบัติในปัจจุบัน ความเชื่อที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นความเชื่อที่แพร่หลาย ทั้งยังมีเรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อที่ปรากฏในกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม รวมถึงความเชื่อส่วนบุคคล ซึ่งกลายเป็นความเชื่อส่วนรวม และเป็นแนวปฏิบัติกันสืบมา

ลักษณะความเชื่อที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง

ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง เป็นความเชื่อที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองแห่งนี้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิพล สามารถดลบันดาลความสุข ความทุกข์ให้แก่พวกเขาได้ แม้จุดประสงค์ดั้งเดิมในการสร้างคือ เพื่อให้บ้านเมืองมีความสงบสุข ประชาชนมีความร่มเย็นเป็นสุข ปราศจากการรุกรานของข้าศึก จากการศึกษาความเชื่อที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงสามารถแบ่งความเชื่อออกเป็น 5 รูปแบบ คือ

1. ความเชื่อว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นที่พึ่งด้านจิตใจ
2. ความเชื่อว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้โชคลาภ
3. ความเชื่อว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองทำให้เกิดอาชีพ
4. ความเชื่อว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต้องทำความเคารพ
5. ความเชื่อที่ทำให้เกิดการปฏิบัติพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมือง

ความเชื่อทั้ง 5 รูปแบบมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ความเชื่อว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นที่พึ่งด้านจิตใจ สิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจคือ ความศรัทธาสิ่งที่มีมนุษย์มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ความเชื่อทางศาสนา เทพเจ้า ผี วิญญาณ เชื่อว่ามีพลังอำนาจที่ให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่ตนเองกำลังจะกระทำให้เกิดความสำเร็จ และยังเสริมความมั่นใจแก่ผู้ที่ต้องการความมั่นคงทางด้านจิตใจอีกด้วย ศาลเจ้าพ่อ-หลักเมืองพระประแดงเป็นที่นับถือกันว่าเป็นเทพเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์ สามารถบันดาลให้เกิดความสุขและความปลอดภัย สร้างกำลังใจ ลดความวิตกกังวล อารมณ์ความตึงเครียดในการใช้ชีวิต และความกลัวต่าง ๆ จึงทำให้ประชาชนยึดศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่นตัวอย่างดังนี้

ดวงใจ ฉายายนต์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 1 กุมภาพันธ์ 2557) กล่าวว่า
... ความเลื่อมใสศรัทธาต่อองค์เจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นอย่างมาก เวลาจะเดินทางไกลก็จะยกมือไหว้ไปทางทิศที่ตรงกับศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เพื่อบอกกล่าวให้เจ้าพ่อหลักเมืองช่วยคุ้มครองให้เดินทางโดยปลอดภัย เพราะเธอต้องโดยสารเรือข้ามฟากเป็นประจำทุกวัน เวลาเดินผ่านศาลเพื่อไปลงเรือเธอก็จะยกมือไหว้ขอให้องค์เจ้าพ่อ หลักเมืองคุ้มครอง เมื่อมีเวลาว่างเธอก็จะไปศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเพื่อจุดธูปไหว้ ถวายพวงมาลัยสด และปิดทองคำเปลวเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง...

พยุขศรี หอมชื่น (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 1 กุมภาพันธ์ 2557) กล่าวว่า
... เวลาจะทำอะไรก็จะต้องไปขอพรจากเจ้าพ่อศาลหลักเมืองแม่บ้างอย่างเรา สามารถทำได้ด้วยตัวเอง แต่ก็เชื่อว่าเป็นเพราะพรของเจ้าพ่อศาลหลักเมืองที่ช่วยส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จ ทุกครั้งที่เกิดความไม่สบายใจก็จะไปกราบขอพร เพราะอย่างน้อยก็ได้ความสบายใจ...

อนงค์ จรแจ้งจันทร์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 1 กุมภาพันธ์ 2557) กล่าวว่า
... พี่ชอบมาขอพรจากเจ้าพ่อศาลหลักเมืองอยู่เป็นประจำ ก็เพราะพี่เชื่อว่าท่านจะคุ้มครองพี่และครอบครัว อีกทั้งพ่อแม่ก็ปลูกฝังมาตลอดว่า ถ้านั่งรถนั่งเรือ หรือเดินทางไปไหนก็ให้นึกถึงองค์เจ้าพ่อศาลหลักเมือง เพราะท่านเป็นเทพผู้มีอำนาจใหญ่ที่สุดในพระประแดง สิ่งที่เราทำอะไรไม่ได้ และที่พี่มา

ในวันนี้ก็เพราะพี่จะเดินทางไปหาสามีที่ต่างจังหวัด จึงมาบอกกล่าวกับ
องค์เจ้าพ่อก่อนออกเดินทางเพื่อให้ท่านช่วยคุ้มครองให้เดินทางปลอดภัย...

สมใจ ดอกกริช (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 29 มีนาคม 2557) กล่าวว่า
... วันนี้พี่มาไหว้ขอบคุณพ่อปู่หลักเมืองเรื่องที่พ่อปู่ช่วยให้ลูกชายพี่สอบติด แต่
พี่ไม่ได้บนบานอะไรนะ เพียงแค่ขอพรให้ลูกชายสอบได้ และพี่ก็บอกกับลูกชาย
ของพี่ว่าเวลาทำข้อสอบ ให้นึกถึงพ่อปู่หลักเมือง และพอผลสอบออกมาพี่จึง
กลับมาไหว้ขอบคุณพ่อปู่อีกครั้ง...

ฐิตินันท์ รัศมีสังข์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 29 มีนาคม 2557) กล่าวว่า
... พี่มีอาชีพเป็นลูกเช็งมีครู คือ พระฤๅษีหรือพ่อแก่อยู่แล้ว แต่พี่ก็ยังบูชาองค์
เจ้าพ่อศาลหลักเมืองด้วยเพราะพี่เป็นคนอำเภอพระประแดงตั้งแต่เกิด พ่อแม่ ปู่ย่า
ตายาย ก็บอกกับเราตั้งแต่เด็กให้นับถือองค์เจ้าพ่อหลักเมือง ก่อนการแสดงทุกครั้ง
พี่จะนึกถึงครูทั้งหมดที่พินับถือ ซึ่งหนึ่งในนั้นก็มียกองค์เจ้าพ่อหลักเมืองด้วย เพราะ
เมื่อเริ่มการแสดงจะทำให้พี่มั่นใจ ดังนั้น องค์เจ้าพ่อหลักเมืองจึงเป็นสิ่ง
ยึดเหนี่ยวจิตใจและเสริมกำลังใจของพี่ได้เป็นอย่างดี...

สังคมไทยนิยมบูชาเทพเจ้าเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ กับเทพเจ้า
ซึ่งแสดงให้เห็นว่า มนุษย์มีความกลัวและขาดที่พึ่งมาตั้งแต่ยุคสมัยอดีต ดังนั้น จึงยึดถือ
ศาสนา เทพเจ้า เทวดา ผีและดวงวิญญาณของบรรพบุรุษเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ
บำรุงขวัญ และกำลังใจเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้จะให้คุณเมื่อเคารพบูชา และจะให้โทษหาก
ลบหลู่ รวมถึงมนุษย์มักต้องการการปกป้องคุ้มครองจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ชีวิตอยู่อย่าง
เป็นสุข

ความเชื่อว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้โชคลาภ เศรษฐกิจของ
ประเทศไทยในยุคปัจจุบันมีภาวะไม่คงที่ ประชาชนมีรายได้ไม่มั่นคง ดังนั้น ประชาชน
บางส่วนจึงนิยมที่จะมีรายได้โดยการเสี่ยงโชค และหวังพึ่งพาโชคลาภที่มาจาก
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะเหตุนี้การเสี่ยงโชคด้วยวิธีต่าง ๆ เป็นเหตุให้ประชาชนเชื่อว่า
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ จะคลอบคลอให้สิ่งที่เขาหวังสมดังปรารถนา ในอำเภอพระประแดง
จังหวัดสมุทรปราการ ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองก็เป็นสถานที่หนึ่งที่นักเสี่ยงโชคมักจะมา
กราบไหว้เพื่อขอโชคลาภด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การเสี่ยงเซียมซี หรือการเสี่ยงที่บริเวณ

องค์เจ้าพ่อศาลหลักเมืองพระประแดงว่ามีบริเวณใดมีลักษณะคล้ายตัวเลข รวมไปถึงการขอให้เจ้าพ่อศาลหลักเมืองพระประแดงไปเข้าฝันเพื่อบอกใบ้ตัวเลข ดังเช่นตัวอย่างต่อไปนี้

นวนลวี แก้วประเสริฐ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 1 ธันวาคม 2557) กล่าวว่า ... ปกติป่าชอบเล่นหอย แต่ถ้าวัดไหนที่มันใจก็จะเล่นมากหน่อย เคยมาขอโชคจากองค์พ่อปู่ ตอนมาจุดธูปไหว้ท่านแล้วได้เสียงเซียมซี แล้วเอาเลขจากปลายค้ำเซียมซีไปซื้อหอยตอนนั้นป่าได้เลข 8 ป่าไปซื้อหอย 80 กับ 08 ว่าหอยออก 08 จริง ๆ เช้าวันรุ่งขึ้นป่าจึงบริจาคเงินให้กับศาลเจ้าพ่อไป 500 บาท. . .

สุชาติ ทสนาลัย (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 1 ธันวาคม 2557) กล่าวว่า ... เจ้าพ่อศาลหลักเมืองพระประแดงเป็นที่พึ่งได้ทุกด้านแม้แต่เรื่องโชคลาภ เจ้าพ่อศาลหลักเมืองพระประแดงท่านมีเมตตา พี่ชายขนมโตเกียวยู่ด้านหน้าถนนทางเข้าศาล ตัวพี่มีรายได้น้อยแต่มีค่าใช้จ่ายมากเพราะมีลูกที่ต้องเลี้ยงดู 1 คน ครั้งหนึ่งจะต้องนำเงินไปจ่ายค่าเทอมลูกแต่พี่มีเงินไม่พอ พี่จึงไปขอให้เจ้าพ่อหลักเมืองช่วยให้ถูกรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาล และสัญญากับองค์เจ้าพ่อหลักเมืองว่า ‘จะไม่ดื่มสุราในวันพระ’ เมื่อผลสลากกินแบ่งรัฐบาลประกาศผลปรากฏว่าพี่ได้รับรางวัลเป็นเงินจำนวนมากพอที่จะจ่ายค่าเทอมลูก และเหลือเก็บไว้ใช้อีกจำนวนหนึ่ง พี่จึงมีความเคารพศรัทธาองค์เจ้าพ่อศาลหลักเมืองมาก และเชื่อว่าท่านมีความศักดิ์สิทธิ์. . .

มานะ จรแจ้งจันทร์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 1 ธันวาคม 2557) กล่าวว่า ... ผมไม่เคยสนใจเรื่องหอยหรือลอตเตอรี่ เพราะผมไม่มีดวงทางนี้ จนมีอยู่ครั้งหนึ่งมาไหว้ศาลเจ้าพ่อกับครอบครัวตามปกติ ตอนปิดทองคำเปลวที่องค์ท่านผมสังเกตเห็นตัวเลขคล้ายเลข 3 หรือเลข 8 ในใจก็คิดว่าถ้าเดินออกไปเจอคนขายลอตเตอรี่ก็จะซื้อ แต่ถ้าไม่เจอก็จะไม่ซื้อ ปรากฏว่า ตอนรอเรือข้ามฟากมีคนมาขายลอตเตอรี่ ผมเลยซื้อเลขท้าย 2 ตัว 83 และก็เก็บไว้นานจนลืม พอถึงวันหอยออกแฟนมาถามว่าตรวจลอตเตอรี่หรือยัง ผมจึงเอามาตรวจดูปรากฏว่าถูกละท้าย 2 ตัว ผมจึงคิดว่าเจ้าพ่อหลักเมืองคงประทานโชคลาภมาให้. . .

พุทธ คอกรักษ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 10 ธันวาคม 2557) เล่าว่า
 ... เธอเปิดร้านขายเครื่องสำอางในห้างสรรพสินค้า เธอเชื่อว่าเจ้าพ่อหลักเมือง
 ช่วยให้อธุรกิจของเธอดีขึ้น เพราะก่อนหน้านี้เคยประสบปัญหาค้าขายขาดทุน
 ป้าของเธอแนะนำให้เธอมากราบไหว้เจ้าพ่อหลักเมือง หลังจากนั้น 2-3 เดือน
 เธอก็ฟื้นเห็นพระเจ้าพ่อหลักเมืองหลายตัวว่ายน้ำผ่านหน้าบ้าน เมื่อเธอตื่นขึ้นมาก็เล่า
 ความฝันให้สามีฟัง สามีบอกว่าน่าจะมีโชคลาภ เธอจึงตัดสินใจไปซื้อหวยแล้วก็
 ถูกรางวัลเป็นจำนวนมาก เธอจึงเชื่อว่าเรื่องราวทั้งหมดเป็นความเมตตาขององค์
 เจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง. . .

จากการสังเกตและสัมภาษณ์วิทยากรบางส่วนพบว่าผู้ที่ให้สัมภาษณ์ต่างมี
 ความเชื่อและมีความคิดเห็นว่า ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
 สามารถช่วยให้เกิด โชคลาภได้ วิสัยของคนไทยนิยมการเสี่ยงโชคอยู่แล้ว หากถูกรางวัล
 ก็จะเชื่อว่าเป็นการช่วยเหลือของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และนำข้าวของมาถวายหรือบริจาคเงิน
 เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณ

ความเชื่อว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองทำให้เกิดอาชีพ การที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง
 พระประแดงเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนชาวอำเภอพระประแดง จังหวัด
 สมุทรปราการ และจังหวัดใกล้เคียงเป็นผลให้เกิดประชาชนมีอาชีพ สร้างรายได้ ได้เป็น
 อย่างดี

จากการสังเกตและสัมภาษณ์ประชาชนกลุ่มตัวอย่างพบว่า อิทธิพลของความเชื่อ
 ว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงทำให้เกิดการสร้างรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น ทำให้
 เกิดอาชีพค้าขายหลากหลายประเภท เช่น ร้านพวงมาลัย ดอกไม้ ร้านผลไม้ ร้านอาหาร
 และร้านเครื่องดื่ม รวมไปถึงร้านขายสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นต้น

พรุณ จันทรโชติ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 8 กรกฎาคม 2257) เล่าว่า
 ... พี่มีอาชีพขายล็อตเตอรี่ ขายมา 10 ปีกว่าแล้วที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง
 จะขายดีที่สุดช่วงก่อนหวยออกเนี่ยแหละ ก่อนจะขายทุกวันพี่จะไหว้องค์เจ้าพ่อ
 ก่อน จะขอให้ขายหมด เร็ว ๆ จะได้กลับบ้านไปทำอย่างอื่นเพราะมี พ่อแม่ที่ต้อง
 ดูแล พอคนเข้ามาไหว้องค์เจ้าพ่อเสร็จเขาก็แวะมาซื้อกัน บางคนเมื่อถูกหวยแล้ว
 เขาก็กลับมาขอบคุณหรือบางคนก็ซื้อขนมมาฝากด้วย. . .

วิมล ทรงสนั่น (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 8 กรกฎาคม 2557) เล่าว่า
 ... ผมเปิดร้านขายของชำเล็กๆ ด้านหน้าทางเข้าศาลมานานแล้ว รายได้ส่วนใหญ่
 มาจากคนที่มาซื้อของถวายของค์เจ้าพ่อ เช่น น้ำเปล่า น้ำอวดม นมเปรี้ยว ผมนับ
 ถือของค์เจ้าพ่อมากนะเพราะท่านทำให้ครอบครัวของผมมีรายได้ ได้ส่งลูกเรียน
 หนังสือ ทุกวันนี้ครอบครัวของผมมีความเป็นอยู่ที่ดีก็เพราะองค์เจ้าพ่อ. . .

ทวีป นวลสะอาด (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 สิงหาคม 2557) กล่าวว่า
 ... น้ำเปิดร้านขายผลไม้แถวนี้มานานแล้ว คนส่วนใหญ่จะมาซื้อผลไม้ไปไหว
 พ่อปู่ ผลไม้ที่นิยมก็กล้วย แอปเปิ้ล จะขายดี ส่วนตัวน้ำเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์
 ของพ่อปู่นะ ภรรยาเอาผลไม้ไปไหวศาลพ่อปู่เป็นประจำ ส่วนตัวน้ำไม่ค่อยมี
 เวลาไปเพราะต้องคอยจัดหน้าร้าน ครอบครัวน้ำนับถือน้ำพ่อปู่ เพราะเราเป็นคน
 ในพื้นที่ น้ำเชื่อว่าพ่อปู่ช่วยให้กิจการของครอบครัวน้ำเจริญรุ่งเรือง. . .

จากการศึกษาอิทธิพลของความเชื่อเรื่องศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง
 จังหวัดสมุทรปราการพบว่า ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงทำให้ระบบเศรษฐกิจ
 ในอำเภอพระประแดงดีขึ้น ผู้คนมาจับจ่ายซื้อของที่ใช้ในการสักการบูชา หรือเลี้ยง
 โซ่คลาภ ฯลฯ

ความเชื่อว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต้องทำความเคารพ การไหว้
 แสดงความเคารพต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ของประชาชนชาวอำเภอ
 พระประแดง เป็นการทำสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบันจนกลายเป็น
 ข้อปฏิบัติส่วนตัว และด้วยลักษณะความเชื่อของชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธเมื่อเจอ
 สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระพุทธรูป เทพเจ้า และศาลต่าง ๆ ก็จะยกมือไหว้เพื่อเป็นการแสดง
 ความเคารพ ความอ่อนน้อมถ่อมตนแก่ผู้ที่มีพลังอำนาจเหนือกว่าตน เพื่อให้ผู้มีพลัง
 อำนาจเกิดความเมตตาและปกป้องคุ้มครองให้ชีวิตเกิดความร่มเย็นเป็นสุข ลักษณะ
 ความเชื่อดังกล่าวมีปรากฏให้เห็น ณ บริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง

จากการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์พบว่าประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อว่า
 หากมาบริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงต้องยกมือไหว้แสดงความเคารพเจ้าพ่อ-
 หลักเมืองพระประแดงเสียก่อน หรือเวลาขับรถผ่านศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง

ก็จะต้องบิบบเตรแสดงความเคารพทุกครั้ง ซึ่งเชื่อว่าเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงจะ
คุ้มครองให้เดินทางปลอดภัย จากการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มประชากรตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

บุญปิ่น พุกบุญมี (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 2 เมษายน 2557) กล่าวว่า
... บริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงมีลักษณะเป็นตลาดผู้คนมากมาย
เวลาที่ขับรถยนต์ผ่านหรือจักรยานยนต์ไม่สามารถที่จะยกมือไหว้ได้เพราะต้อง
คอยระวังคน จึงใช้วิธีการบิบบเตร เหตุเพราะมีความเชื่อว่าการบิบบเตรเป็นการ
แสดงความเคารพเป็นการบอกกล่าวองค์เจ้าพ่อว่า ลูกช้างจะออกเดินทางให้องค์
เจ้าพ่อคุ้มครองลูกช้างด้วย...

สุคติ สุขสมชีพ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 2 เมษายน 2557) กล่าวว่า
... เขาคิดว่า ถ้าเรายกมือไหว้หรือบิบบเตรเวลาผ่านศาลเจ้าพ่อหลักเมือง
พระประแดงจะทำให้เราได้รับพรคุ้มครองให้ปลอดภัยในการเดินทาง หากไม่ทำ
ความเคารพก็อาจจะทำให้เกิดอุบัติเหตุหรือโชคร้ายเพราะเขามีความเชื่อ
ว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงมีความศักดิ์สิทธิ์...

ศรัญญา ชลยุทธ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 2 เมษายน 2557) กล่าวว่า
... เวลาที่ออกจากบ้านพี่จะหันหน้าไปทางทิศที่ศาลตั้งอยู่ และจะยกมือไหว้
ทุกครั้ง พี่มีความเชื่อว่าเป็นการเสริมสิริมงคลในการเดินทาง เวลาเดินทาง
องค์เจ้าพ่อจะได้ดูแลให้เราปลอดภัย...

กรรณิการ์ วรรณาคม (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 22 ตุลาคม 2557) กล่าวว่า
... พี่ต้องเดินผ่านศาลเจ้าพ่อหลักเมืองทุกวันเพื่อเดินทางไปทำงาน เวลาเดินผ่าน
ศาลเจ้าพ่อพี่จะยกมือไหว้และอธิษฐานให้การเดินทางของพี่ปลอดภัยทุกวัน
เพราะพี่ต้องนั่งเรือข้ามฟากไปทำงานทุกวัน พี่เชื่อว่าเจ้าพ่อจะคุ้มครองให้พี่
เดินทางปลอดภัย...

ความเชื่อที่ทำให้เกิดการปฏิบัติพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ความเชื่อ
ในการปฏิบัติพิธีกรรมที่ปรากฏในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง คือ (1) การบนบาน
ขอสิ่งต่าง ๆ (2) การแก้บนเมื่อประสบผลสำเร็จ ดังมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การบนบานขอสิ่งต่าง ๆ สำหรับการบนบานที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง
พระประแดงนั้น ผู้ที่มาขอจะปฏิบัติเหมือนกับการสักการะพระพุทธรูป โดยนำดอกไม้

รูปเขียน ซึ่งอาจเตรียมมาเองหรือซื้อในบริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยไม่ได้กำหนดราคา เมื่อจูดรูปเขียนแล้วก็บอกกล่าวขอพรหรือสิ่งที่ตนเองต้องการ คนส่วนใหญ่มาขอให้ประสบความสำเร็จ เช่น ขอให้สอบเข้าโรงเรียน หรือมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงได้ ขอให้เลื่อนตำแหน่งในหน้าที่การงาน ขอให้ค้าขายดี ขอให้ของที่ทำขายได้กลับคืน ขอให้ซื้อขายที่ดินได้ ขอให้สุขภาพแข็งแรงหายป่วยจากโรคภัยต่าง ๆ ขอในด้านการเสี่ยงโชค ฯลฯ จากนั้นจึงบนด้วยสิ่งของที่สมารถหาได้ง่าย เช่น หัวหมู เป็ด ไก่ ไข่ต้ม ขนมหวาน ทองหยิบ ฝอยทอง ผลไม้ มะพร้าวอ่อน กล้วย ซึ่งเป็นของที่หาได้ในท้องถิ่นหรือท้องตลาดทั่ว ๆ ไป หรือการบนด้วยการแสดง เช่น ละครรำ ลิเก หนังกลางแปลง เป็นต้น ตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ มีดังนี้

สุพจน์ ลิขิตจิตตะ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 2 กุมภาพันธ์ 2557) กล่าวว่า

... คณะกรรมการศาล ตำแหน่ง เจริญญิกศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง เล่าว่า การบนบานต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงนั้น ประชาชนที่มากกราบไหว้ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงส่วนใหญ่จะมาขอในเรื่องของ การงาน การเรียนการศึกษา การขอในเรื่องของข้าราชการ ขอในเรื่องของการค้าขาย และในเรื่องโชคลาภวาสนา การบนบานกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ส่วนใหญ่จะได้สมความปรารถนาแต่อาจมีบางคนไม่ประสบความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับบุญของผู้ที่มาบนด้วย ถ้าหากผู้ที่มาบน โชคดี เขาก็จะได้ตามที่ขอ ส่วนคนที่ไม่ได้ต้องหมั่นทำความดี รักษาศีลก็จะประสบความสำเร็จในไม่ช้า...

รสสุคนธ์ ชัยศิริ (การให้สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 7 กุมภาพันธ์ 2557) เล่าว่า

... การมาบนกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงส่วนใหญ่จะประสบความสำเร็จ เพราะฉันเคยบนให้ลูกชายสอบติดโรงเรียนเตรียมทหารก็ได้สมตามความปรารถนา...

อนงค์ จันทรงาม (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 7 กุมภาพันธ์ 2557) เล่าว่า

... คนที่มาบนที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงนั้น เมื่อเขาได้สมหวัง เขาก็จะมาแก้บนด้วย อาหารคาวหวาน ผลไม้ เพื่อแก้บน หรือในปัจจุบันก็นิยมล้างห้องน้ำให้ศาลด้วย...

จะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตของสังคมไทยตั้งแต่โบราณมาถึงปัจจุบันยังมีความเชื่อในเรื่องสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้นมาจากการกระทำของมนุษย์โดยตรง มนุษย์ที่ต้องการหาที่พึ่งทางจิตใจ จึงเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้จะช่วยเหลือได้ ซึ่งบางครั้งก็ประสบผลสำเร็จ เช่น ประชาชนต้องการความช่วยเหลือจากศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงก็จะมาบนบานเพื่อให้ตนเองสมหวังในสิ่งที่ตนปรารถนา และเมื่อได้ในสิ่งที่ต้องการก็คิดว่าเป็นเพราะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือ จึงต้องตอบแทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นด้วยการมอบสิ่งของ หรือการปฏิบัติตามที่ได้สัญญาไว้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถ้าไม่ทำก็อาจจะเกิดผลเสียแก่ตนเองได้

2. การแก้บนเมื่อประสบผลสำเร็จ การแก้บนศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง มีวิธีการดังต่อไปนี้ ผู้ที่มาแก้บนจะจุดธูปเทียนบูชาศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง และนำดอกไม้ไปวางในพานที่ทางศาลจัดเตรียมไว้ให้ จากนั้นจึงปักธูปในกระถางธูป นำของที่มาแก้บนมาวางไว้ตรงหน้า บอกกล่าวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง สุกท้ายถวายของต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงตามลักษณะของสิ่งของที่นำมาแก้บน เช่น อาหารคาว อาหารหวาน ก็จะนำไปวางบนโต๊ะถวายเครื่องสังเวย หรือหากเป็นสิ่งของอื่น เจ้าหน้าที่ของศาลจะพิจารณาตามความเหมาะสม จากการสังเกตพบว่าส่วนใหญ่จะมอบให้เจ้าหน้าที่ศาลเป็นผู้จัดการกับของแก้บน หากเป็นผลไม้ ก็อาจจะนำไปแจกจ่ายให้ชาวบ้านรับประทาน หรือบางส่วนอาจมอบให้เจ้าหน้าที่ของศาล ส่วนสิ่งของที่ใช้ในการบนบานหรือการแก้บนสามารถแบ่งออกเป็นประเภท ดังนี้

2.1 ประเภทสิ่งของบูชา เช่น ดอกไม้ ธูปเทียน พวงมาลัย ผ้าสามสี ทองคำเปลว บายศรี ฯลฯ

2.2 ประเภทอาหารคาว เช่น หัวหมู เป็ด ไก่ต้ม ปลาทอด ฯลฯ

2.3 ประเภทผลไม้ เช่น กล้วย ส้ม แอปเปิล มะพร้าว ฯลฯ

2.4 ประเภทอาหารหวาน เช่น ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน ขนมหั้วฟู ฯลฯ

2.5 ประเภทเครื่องดื่ม เช่น น้ำชา น้ำผลไม้ น้ำเขียว น้ำแดง น้ำมะพร้าวอ่อน ฯลฯ

2.6 ประเภทมหรสพ เช่น ละครรำ ลิเก หนังกลางแปลง จี๊ว ฯลฯ

2.7 ประเภทรูปปั้น เช่น พระพุทธรูป รูปปั้นกุมาร ฯลฯ

2.8 ประเภทอื่น ๆ เช่น การร่ำแก้งกับด้วยตนเอง การทำความสะอาดภายในศาล หรือทำความสะอาดห้องน้ำของศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง

ตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้การสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ มีดังนี้

จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลศาล มานะ สมหวังพาณิชย์ (การสัมภาษณ์- ส่วนบุคคล, 7 กุมภาพันธ์ 2557) กล่าวว่า

... การแก้งที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงนั้นแล้วแต่ความต้องการของ ผู้มาบนว่าจะนำอะไรมาถวายเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ส่วนใหญ่ก็จะเป็น การถวายผลไม้ 5 ชนิด คือ กล้วย อ้อย เป็นหลัก และอีก 3 ชนิดเป็นผลไม้อะไร ก็ได้ตามฤดูกาล นม ขนมหวาน และการทำความสะอาดห้องน้ำศาลเจ้าพ่อหลัก เมืองพระประแดง การแก้งก็ต้องจัดรูป 9 ดอกทำตามคนเฒ่าคนแก่ที่เขาว่าไว้ ตามแบบอย่างที่เคยทำกัน ผู้ที่มาบนบานนั้น หลายคนบอกกันว่าหากมาบนศาล เจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงแล้วไม่มาแก้งก็จะมีอันเป็นไปเจ็บไข้ได้ป่วย หรือ ชีวิตประสบความล้มเหลว...

สุรพล เทพกัลยา (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 2 มกราคม 2557) เล่าว่า

... เขาเคยมาบนศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง เพราะเคยทำใบเสร็จรับเงิน หายแต่ไม่รู้ว่าหายที่ไหนหาเท่าไหร่ก็ไม่พบ เวลาผ่านไปหลายวันคิดว่าคงไม่พบ จึงรู้สึกหมดหนทางที่จะตามหา คนเฒ่าคนแก่จึงแนะนำให้มาบนศาลเจ้าพ่อ หลักเมืองพระประแดงด้วย นม และผลไม้ ขอให้ท่านช่วยวันรุ่งขึ้นก็พบเอกสาร ใบเสร็จรับเงินในกระเป๋าเอกสารของคนทำงาน พอได้ใบเสร็จรับเงินก็ก็ดีใจ จนลืมไปแก้งบ หลังจากนั้นอีก 2-3 สัปดาห์ ก็ฝันแปลก ๆ ว่า เห็นช้างตัวใหญ่ เดินมาที่บ้าน และก็ไล่เหยียบเขา พอตื่นขึ้นก็นำฝันไปเล่าให้คนที่ทำงานฟังแล้ว จึงรู้ว่าไม่ได้แก้งบ จึงรีบไปซื้อนม และผลไม้มาแก้งบในวันนั้นทันทีเพราะกลัว ว่าเจ้าพ่อหลักเมืองจะลงโทษ...

ฉลอง กลิ่นอยู่ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 7 กุมภาพันธ์ 2557) เล่าว่า

... ผมเคยบนศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเรื่องค้าขายที่ดิน โดยคนส่วนใหญ่ บอกให้บนด้วยการล้างห้องน้ำศาล ผมจึงบนด้วยการล้างห้องน้ำศาล เมื่อค้าขอ ประสบผลสำเร็จ ผมไม่ได้มาแก้งบ เวลาผ่านไปผมเริ่มมีอาการปวดแขนและขา

จนสุดท้ายมาฝันเห็นช้างตัวใหญ่เดินมาเหยียบที่แขนและขาของตน เมื่อตื่นขึ้น
จึงนำเรื่องราวความฝันไปเล่าให้ญาติฟัง ญาติจึงทักว่าเคยบนอะไรหรือบอกอะไร
กับใครไว้ที่ไหนหรือเปล่า เมื่อนึกขึ้นได้จึงชวนญาติมาติดต่อกับแท่นที่
หลังจากนั้นอาการเจ็บปวดก็ดีขึ้น...

สุจินดา ผลวิริยชัย (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 11 ธันวาคม 2557) เล่าว่า
... เพื่อนบ้านของฉันอยากให้ลูกชายสอบเข้าโรงเรียนนายร้อย เพราะอยากให้ลูก
เป็นทหาร ญาติของเขาจึงแนะนำให้ไปบนศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง
จึงตัดสินใจพาลูกชายไปบน พอถึงวันประกาศผลสอบปรากฏว่าลูกชายของเขา
สามารถสอบเข้าโรงเรียนนายร้อยได้ดังที่ปรารถนา จึงรีบเดินทางมาแท่น
ด้วย หวีหมู 7 หวี ผลไม้ และทำบุญศาลด้วยการบริจาคเงินอีกจำนวน 10,000
บาท ให้ไว้เป็นการบำรุงศาล...

ผู้ที่มาบนแล้วสมหวังจากการบนก็จะต้องมาแท่น การแท่นนี้ไม่มีรูปแบบที่
ตายตัว ผู้มากราบไหว้หรือมาแท่นจะต้องมาด้วยตนเอง แม้ว่าปัจจุบันสังคมไทยจะมี
ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก แต่ความเชื่อในเรื่อง
สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ก็ยังคงมีอยู่ คนไทยส่วนใหญ่ยังคงคุ้นเคยกับการสักการบูชาและ
การบนบานศาลกล่าวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จนกลายเป็นวัฒนธรรม
พิธีกรรมที่อยู่คู่สังคมไทยมาตลอด เพราะคนส่วนใหญ่ในสังคมยังคงนับถือความเชื่อ
ดั้งเดิม ผู้คนส่วนใหญ่เมื่อประสบกับปัญหาต่าง ๆ ที่ตนไม่สามารถหาวิธีแก้ไขได้ด้วย
ตนเอง ก็มักจะหันไปพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โชคลางและไสยศาสตร์ เช่น ผู้ที่มาบนบานและ
แท่นให้แก่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นสถานที่ที่ได้รับความเชื่อ และความศรัทธา
เป็นสถานที่แฝงด้วยความเชื่อต่าง ๆ มากมายรวมถึงเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน
เป็นอย่างมาก เพราะเชื่อว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงสามารถตอบสนองความเชื่อ
ของตนเองได้สามารถทำให้ตนเองมีความสุขทางกาย และทางใจเมื่อได้มาสักการบูชา
ที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองแห่งนี้

รูปแบบการประกอบพิธีกรรมที่ปรากฏ ณ ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง

พิธีกรรมเป็นวิธีการที่มนุษย์ในสังคม สร้างขึ้นโดยเกิดจากความเชื่อที่มนุษย์คิดว่าจำเป็นต้องมีการกระทำใด ๆ เพื่อมาตอบสนองแก่ความเชื่อของตนเอง การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ถือได้ว่าเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เมื่อกระทำสิ่งนั้นแล้วจะช่วยให้การดำเนินชีวิตของตนดีขึ้น (ธิดา โมสิกรัตน์ และจันทอง ทองประเสริฐ, 2544, หน้า 7-9)

การประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ พิธีกรรมที่ปรากฏ ณ ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง คือ

1. พิธีบวงสรวงทำบุญประจำปี
2. พิธีบวงสรวงตรุษจีนประจำปี
3. พิธีบวงสรวงรำเจ้าพ่อหลักเมือง
4. พิธีบวงสรวงวันเกิดเจ้าพ่อหลักเมือง

โดยมีรูปแบบของพิธีกรรม และรายละเอียดดังต่อไปนี้

พิธีบวงสรวงทำบุญประจำปี

ตามความเชื่อของคนไทยแต่โบราณ เมื่อจะประกอบพิธีกรรมหรือมีงานพระราชพิธีที่สำคัญนั้นจะมีการเช่นสรวงบูชาเทพเจ้าต่าง ๆ ตามหลักศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เพราะเป็นพิธีไสยศาสตร์ ซึ่งในชั้นหลักพิธีสำคัญเหล่านี้เพิ่มเรื่องพระพุทธศาสนา คือ พระรัตนตรัยเข้าไปด้วย เช่น พิธีบวงสรวงศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงมีการกล่าวถึงพระรัตนตรัย เทพเจ้าบางองค์ พระมหากษัตริย์ บิดามารดา ครู อาจารย์ เป็นต้น การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านี้มักมีการเช่นสรวงบูชา เพื่อนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ในงานพิธี และเป็นการขอขอบคุณต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จะคุ้มครองการทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อีกทั้งยังเป็นการขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเจ้าที่เจ้าทางที่ดูแลท้องถิ่นนั้น ๆ ทั้งนี้การประกอบกิจใด ๆ อาจเป็นการลวงล้าหรือละเมิดไปด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาในการทำงาน รวมทั้งขอให้ช่วยป้องกันสิ่งเลวร้ายและขจัดปัดเป่าอุปสรรคทั้งปวงตามธรรมเนียมนิยม ขณะที่ประกอบพิธีกรรมนั้น ๆ มักจะไม่พูดถึงเรื่องที่ไม่เป็นมงคลเพราะเชื่อว่าจะทำให้การประกอบพิธีดังกล่าวนั้น ไม่ประสบความสำเร็จดังปรารถนา

การจัดพิธีทำบุญประจำปีศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ ดังนั้น จึงต้องมีการบวงสรวงอนุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยที่ประดิษฐานอยู่บริเวณด้านหน้าว่าการอำเภอพระประแดงเสียก่อน เพื่อเป็นการบอกกล่าวและแสดงความเคารพนับถือ และเพื่อให้งานเป็นไปอย่างราบรื่นไม่มีอุปสรรคใด ๆ หลังจากนั้นจึงบวงสรวงศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเพื่อเป็นการบอกกล่าวเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นลำดับต่อไป

ผู้วิจัยได้เข้าร่วมงานและประกอบพิธีการทำบุญประจำปีศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงซึ่งได้จัดขึ้นในวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2557 การประกอบพิธีครั้งนี้มีรายละเอียดในขั้นตอน ผู้ประกอบพิธี และอุปกรณ์ที่ใช้ในงานประกอบพิธี ดังต่อไปนี้

พิธีทำบุญประจำปีศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเริ่มขึ้นเวลา 10.00 นาฬิกา นายสุพจน์ ลิขิตจิตตะ ตำแหน่ง กรรมการศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีบวงสรวง พิธีเริ่มด้วยประธานในพิธี คือ นายประเสริฐ วชิรเขื่อนขันธ์ นายกเทศมนตรีเมืองพระประแดง จุฑารูปเทียนที่หน้าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ประธานได้แสดงความเคารพต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง และกล่าวคาถาบูชาศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ดังนี้ (สุพจน์ ลิขิตจิตตะ, 2555, หน้า 8)

... บัดนี้จะเป็นการบวงสรวงเจ้าพ่อหลักเมืองเทพเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์แห่งเมืองพระประแดงขอให้ประทาน และท่านผู้มาร่วมงานบวงสรวงครั้งนี้ตั้งจิตตั้งใจ กล่าวนะโม 3 จบพร้อมกัน...

สุพจน์ ลิขิตจิตตะ เป็นผู้ประกอบพิธีสวดคาถา และกล่าวเชิญเจ้าศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เทวดาทุกชั้นสวรรค์วิมาน และเทพภาคพื้นดินทุกพระองค์ รวมถึงพระมหากษัตริย์ที่เคยสร้างเมืองพระประแดง (นครเขื่อนขันธ์) ตลอดจนดวงวิญญาณบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วให้มาในงานพิธีในครั้งนี้

เวลา 10.00 นาฬิกา เริ่มพิธีโดยประธานจตุรปูเทียนบูชาพระรัตนตรัยและเทวรูปต่าง ๆ ภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ผู้ประกอบพิธีตั้งองค์เพื่อแสดงการบูชาพระพุทธเจ้า ผู้ประกอบพิธีกล่าวคาถาบูชาพระรัตนตรัย จากนั้นสวดคาถาบูชาพระพิณเนศวรเป็นภาษาบาลี และถวายเครื่องสังเวท หลังจากนั้นเป็นการทำบุญเลี้ยงพระและถวายเครื่องสังฆทาน เป็นอันเสร็จพิธีในช่วงเช้า

เมื่อเสร็จพิธีกรรมผู้ประกอบพิธีและประธานร่วมกันรับประทานอาหารกลางวันกับประชาชนที่มาร่วมงาน หลังจากนั้นผู้ประกอบพิธีอนุญาตให้ประชาชนที่มาร่วมงานพิธีสามารถหยิบเครื่องสังเวทนำไปรับประทานได้

เวลา 20.00 นาฬิกา เริ่มพิธีในช่วงเย็นเป็นการแสดงมหรสพ ลีเก จากคณะอุดมพร ก่อนทำการแสดงคณะลิเกต้องไปจตุรปูเทียนบูชาแสดงความเคารพศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง และแสดงลิเกต่อหน้าศาลเจ้าพ่อหลักเมือง 1 เรื่อง เมื่อแสดงต่อหน้าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเสร็จแล้วจึงขึ้นเวทีแสดงให้ประชาชนที่มาร่วมงานได้รับชมเช่นเดียวกัน

ผู้วิจัยได้สอบถามผู้ที่มีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรมบางท่าน ดังนี้
รายละเอียด ดังต่อไปนี้

สุวันเพ็ญ แดงประดับ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 18 มกราคม 2557) กล่าวว่า
... ตัวเธอเข้าร่วมงานพิธีทำบุญประจำปีศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงทุกปี และให้สัมภาษณ์ว่า “ฉันเป็นข้าราชการบำนาญเข้าร่วมพิธีเกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงทุกปี และเข้าร่วมทุกปีเพราะมีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ขององค์ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง” และได้กล่าวอีกว่า ของที่จัดเป็นเครื่องสังเวทให้เจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นของดี ของสะอาด และเป็นของที่ไม่เคยผ่านการใช้มาก่อน ทุกอย่างต้องเป็นของใหม่ และทุกอย่างจะขาดตกบกพร่องไม่ได้เพราะพิธีกรรมอาจไม่เกิดความศักดิ์สิทธิ์ได้...

ณเรศ ญาติ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 18 มกราคม 2557) กล่าวว่า
... เขาได้มาร่วมพิธีในการทำบุญประจำปีศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นครั้งที่ 2 แล้วและยังชอบการประกอบพิธีกรรมที่ทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในองค์เจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ทุกคนในงานจะได้ทำบุญให้แก่บรรพบุรุษของตนเอง และคิดว่าผู้มาร่วมในพิธีกรรมนี้จะมีแต่โชคดี และประสบ

ความสำเร็จทุกประการ และเขากล่าวสรุปว่า การมาในพิธีวันนี้ดีมาก ๆ เพราะเป็นการทำบุญให้แก่องค์เจ้าพ่อศาลหลักเมืองพระประแดงและทำบุญให้บรรพบุรุษของตนเอง ดังนั้น ผู้มาร่วมงานก็จะได้รับอานิสงส์ไปด้วย และยังได้ผลไม้ที่เป็นเครื่องสังเวยไปรับประทานเพื่อเป็นสิริมงคลและหายจากโรคภัยต่าง ๆ ทั้งปวง. . .

จากพิธีกรรมดังกล่าวจะเห็นได้ว่าประชาชนชาวพระประแดงมีความเชื่อว่าการจะจัดงานที่สำคัญต่าง ๆ ต้องมาบวงสรวงต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงก่อนเพื่อเป็นการขออนุญาตและเพื่อความสำเร็จในการจัดงานครั้งนั้น ๆ ยังถือว่าเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่คณะผู้จัดงานอีกด้วย

พิธีบวงสรวงตรุษจีนประจำปี

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงแห่งนี้มีการปรับปรุงและบูรณะหลายครั้ง ลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นการผสมผสานระหว่างศิลปะ ไทย จีน มอญ แต่ปัจจุบันบริเวณที่ตั้งศาลเจ้าพ่อหลักเมืองอยู่ใกล้ตลาดซึ่งมีชาวไทยเชื้อสายจีนค้าขายอยู่เป็นจำนวนมาก รูปแบบของศาลจึงมีลักษณะออกไปทางศาลเจ้าจีน อีกทั้งชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในเมืองพระประแดงยังให้ความเคารพศรัทธาศาลเจ้าพ่อหลักเมือง และองค์พระพิฆเนศเป็นอย่างมาก ดังนั้น เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองและองค์พระพิฆเนศ ชาวไทยเชื้อสายจีนจึงได้จัดพิธีไหว้เจ้าพ่อศาลหลักเมืองเป็นประจำทุกปี

การจัดพิธีกรรมไหว้ตรุษจีนบริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง เจ้าภาพในการจัดงานเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน ผู้คนที่เข้าร่วมพิธีส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนรวมไปถึงพ่อค้า แม่ค้า ประชาชนทั่วไปที่ให้ความเคารพศรัทธาต่อองค์เจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ผู้วิจัยได้เข้าร่วมงานตรุษจีนซึ่งได้จัดขึ้นในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2557 การประกอบพิธีครั้งนี้มีรายละเอียดในขั้นตอน ดังนี้

พิธีไหว้ตรุษจีนศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง เริ่มขึ้นในเวลาเช้า 08.00 นาฬิกา นายสุพจน์ ลิขิตจิตตะ ตำแหน่งกรรมการศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ทำหน้าที่

เป็นผู้ประกอบพิธีเริ่มจากการไหว้เจ้าที่ด้วย หมู เป็ด ไก่ ปลา ขนมหิวน ขนมห้วยฟู ผลไม้ ส้ม แอปเปิล และกล้วย

เวลา 10.00 นาฬิกา เป็นการไหว้องค์เจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง เครื่องสังเวท ประกอบไปด้วยอาหารคาว อาหารหวานมี หมู เป็ด ไก่ ปลา ขนมหิวน ขนมห้วยฟู และผลไม้ กล้วย แอปเปิล และส้ม เมื่อไหว้องค์เจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเรียบร้อยแล้ว ในช่วงเที่ยงจะเป็นการไหว้ผีไม่มีญาติ เมื่อเสร็จพิธีผู้เข้าร่วมพิธีจะร่วมกันรับประทานอาหารกลางวัน และแจกจ่ายของไหว้ให้คนที่เข้าร่วมงานกลับไปรับประทาน สิ่งของที่นำมาไหว้ถือว่ามียสิริมงคล

ผู้วิจัยได้สอบถามผู้ที่มีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรมบางท่าน ดังนี้ รายละเอียด ดังต่อไปนี้

มาลินี ธารดำรง (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 30 มกราคม 2557) กล่าวว่า ... ตัวเรามีเชื้อสายจีน มีอาชีพค้าขายอยู่ในตลาด มาไหว้ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองทุกปี และของที่นำมาถวายนั้นเป็นของที่มีความเป็นสิริมงคล และมีความหมายที่ดี ตัวอย่างเช่น ไก่ หมายความว่า ความสง่างาม และความอดทน เป็ด มีความหมายว่า ความสะอาดบริสุทธิ์ ปลา มีความหมายว่า การเหลือกินเหลือใช้ ความอุดมสมบูรณ์ หมู หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์มีกินมีใช้. . .

รุ่งโรจน์ เทศดนตรี (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 30 มกราคม 2557) กล่าวว่า ... ผมไม่มีเชื้อสายจีน แต่ก็มาช่วยงานทุกปี ผมเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ขององค์เจ้าพ่อ ผมเคยขอให้เจ้าพ่อช่วยลูกสาวสอบเข้ามหาวิทยาลัย เมื่อไหว้ที่ศาลมีงานอะไรผมจะมาช่วยงานอยู่ตลอด คนแถวนี้รู้จักผมดี. . .

ภาสกร อภิชาติโยธิน (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 30 มกราคม 2557) กล่าวว่า ... ผมไม่ใช่คนแถวนี้ แต่วันนี้มาร่วมพิธีเพราะมาทำธุระที่บ้านญาติ ญาติจึงชวนมาร่วมงาน ส่วนตัวผมเชื่อเรื่องพระพิณเนสนะ ท่านเป็นเทพแห่งความสำเร็จวันนี้มาร่วมพิธีก็มาขอพรจากท่านด้วย เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตัวเอง. . .

จากพิธีกรรมดังกล่าวจะเห็นได้ว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทุกเชื้อชาติไม่ว่าจะเป็นชาวไทย หรือชาวไทยเชื้อสายจีน รวมไปถึงประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ใกล้เคียงก็ให้ความสำคัญ ความศรัทธาต่อองค์เจ้าพ่อศาลหลักเมือง

พิธีบวงสรวงเจ้าพ่อหลักเมือง

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ และให้ย้ายครอบครัวชาวมอญจากเมืองสามโคก ปทุมธานี พวกเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง คชเสนี) ย้ายไปอยู่เมืองนครเขื่อนขันธ์ (เมืองพระประแดง) ดังนั้น ชาวเมืองพระประแดงจึงมีเชื้อชาวมอญแทบทั้งสิ้น ชาวมอญที่ถูกให้ย้ายมาตั้งรกรากอาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงสำนึกในบุญคุณของเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง คชเสนี) ที่ได้พาชาวมอญอพยพมาอาศัยอยู่ในเมืองไทย จึงได้อัญเชิญพระพิณเนศวรมาประดิษฐานบนหัวเสาหลักเมืองพระประแดง เพราะพระพิณเนศวรเป็นที่เคารพอย่างหนึ่งของคนไทย เหตุที่ต้องเป็นพระพิณเนศวรนั้น เพราะว่าคำว่า “เจ่ง” ในภาษามอญ หมายถึง “ช้าง” และช้างที่ศักดิ์สิทธิ์ก็คือพระพิณเนศวรที่คนไทยให้ความเคารพนับถือนั่นเอง

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวมอญพบว่า พิธีรำเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญต่อชาวมอญพระประแดง เนื่องจากเป็นพิธีกรรมโบราณที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนมาถึงลูกหลานในปัจจุบัน ซึ่งชาวมอญมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก แต่ก็ยังมีความเชื่อและนับถือผีบรรพบุรุษและผีอื่น ๆ รวมทั้ง เทวดาและเทพารักษ์ จึงทำให้เกิดประเพณีมากมายที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผีसावเทวดา

ผู้วิจัยได้เข้าร่วมงานพิธีรำเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงซึ่งได้จัดขึ้นในวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2557 การประกอบพิธีครั้งนี้มีรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอน ผู้ประกอบพิธี และอุปกรณ์ที่ใช้ในงานประกอบพิธี ดังต่อไปนี้

พิธีรำเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ของชาวมอญพระประแดง มีวัตถุประสงค์เพื่อบวงสรวงบูชาเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง และเจ้าพ่ออื่น ๆ ในหมู่บ้านมอญแต่ละหมู่บ้านของอำเภอพระประแดง ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพและศรัทธา การทำพิธีดังกล่าวยังเป็นการแสดงความขอบคุณและวิงวอนให้องค์เจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงช่วยปกป้องรักษาคนในชุมชนให้อยู่ดีมีสุข ช่วยปัดเป่าความทุกข์ ความเศร้าหมองให้ผ่านไป ในการรำเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงนั้นก็จะมีการเชิญเจ้าพ่อเจ้าแม่จากหมู่บ้านต่าง ๆ มาร่วมด้วยเพื่อ

ร่วมเฉลิมฉลองโดยแบ่งการรำเป็นชุด ๆ มีเพลงมอญบรรเลงประกอบ ซึ่งผู้รำเองไม่เคยรำหรือรำไม่เป็น แต่จะรำได้ถ้าเจ้าพ่อหรือเจ้าแม่มาประทับร่างของตัวผู้รำ ผู้ที่อยู่รอบ ๆ พิธีก็จะรับนำเสื้อผ้าสีสังคยามไปแต่งให้ผู้ที่ถูกทรงนั้น และมักมีการถ่ายทอดท่ารำให้แก่คนในตระกูลเท่านั้น การรำนี้จะไม่มีแบบฉบับเหมือนท่ารำของกรมศิลปากร ระหว่างที่รำนี้จะมีอุปกรณ์ในการรำ เช่น รำใบไม้ รำกระสวย รำดาบ รำเหล้า เป็นต้น

ขณะที่รำก็จะมีดนตรีบรรเลงประกอบ เครื่องดนตรีเป็นวงปีพาทย์มอญที่บรรเลงในพิธีรำเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงนั้น ปัจจุบันมี 3 วง ได้แก่

1. วงวิเชียรศิลป์
2. วงชะลอศิลป์
3. วงวังพญา

สาเหตุจากการที่ใช่วงปีพาทย์มอญจากที่อื่นมาบรรเลงเพลงประกอบพิธีรำเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงไม่ได้ เพราะพิธีรำเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ถือเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของชาวมอญพระประแดง

อุปกรณ์สำหรับการประกอบพิธีแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. อุปกรณ์สำหรับผู้รำ
2. อุปกรณ์ที่ใช้ในการรำ

1. อุปกรณ์สำหรับผู้รำ ประกอบด้วย พวงมาลัยสำหรับคล้องคอ 7 พวง และพวงมาลัยสำหรับคล้องมือ 14 พวง ดอกไม้ทัดหูนิยมใช้ดอกจำปา น้ำอบหอม ผ้าถุง ผ้าคาดเอว ผ้าคล้องคอของแต่ละ อะโฮ คือ ถาด สีที่ใช้ต้องแตกต่างกัน และบุหรินายเนตร หมายถึง บุหรี่ที่ทำด้วยใบตองมวนเป็นบุหรินวนยาว เป็นสิ่งที่ผู้รำขอทุกครั้งเมื่อถูกเจ้าพ่อประทับร่างทรง แต่ถ้าไม่ประทับทรงก็จะไม่ขอ

2. อุปกรณ์ที่ใช้ในการรำ ประกอบไปด้วย เครื่องสังเวย ใบไม้ กระสวย ดาบ เหล้า ขันน้ำมนต์ โดยอุปกรณ์ที่ใช้ในการรำนั้นจะมีความหมายแตกต่างกันออกไป ดังต่อไปนี้

รำรับพวงมาลัย หรือรำถวายมือ หมายถึง การรำเพื่อรับพวงมาลัยจากแขกผู้มีเกียรติในงานซึ่งจะเป็นผู้คล้องพวงมาลัยที่คอและข้อมือของผู้รำประกอบพิธี

รำถาด หมายถึง การบูชาเครื่องสังเวยแก่เจ้าพ่อทั้ง 7 ประกอบด้วย เจ้าพ่อ

หลักเมือง พระเสื้อเมือง เจ้าพ่อช้างพัน เจ้าพ่อลัดโพธิ์ เจ้าพ่ออุปง เจ้าพ่อหนุ่ม และลูกสาวเจ้าพ่อหลักเมือง

รำไบไม้ หมายถึง การปิดเป่าเสนียดจัญไร หรือสิ่งไม่ดีให้หมดสิ้นไป และให้เกิดความเจริญงอกงามในการเพาะปลูก ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของชาวมอญ ไบไม้ที่ใช้ได้แก่ใบชาไก่ดำ

รำกระสวย หมายถึง การป้องกันความชั่วร้ายไม่ให้เข้ามาใกล้ภายในบริเวณพิธี และเป็นการอวยชัยให้พรขอให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ ซึ่งหญิงชาวมอญส่วนหนึ่งแต่เดิมนั้นมีอาชีพทอผ้า ถึงแม้ว่าในปัจจุบันสภาพสังคมและอาชีพได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว แต่กระสวยทอผ้าก็ยังคงเป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรม

รำดาบ หมายถึง การกำจัดสิ่งชั่วร้ายถ้ามีสิ่งชั่วร้ายเข้ามาในพิธีนี้แล้ว ก็จะกำจัดสิ่งชั่วร้ายนั้นด้วยอำนาจแห่งอาวุธนี้ จงเกรงกลัวและหนีไปให้สิ้น ความสำเร็จจะได้บังเกิดขึ้นในพิธีและ ผู้ที่เข้าร่วมงานจะได้ปราศจากศัตรูหมู่มุขภัย ประสบแต่ความสุข ความเจริญตลอดไป

รำเหล้า หมายถึง การฉลองเมื่อสิ่งชั่วร้ายสลายไปแล้ว วิญญาณที่อยู่ในบริเวณพิธีมีแต่ความสุข การรำเหล้าเป็นการดื่มเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองชัยชนะเหนือสิ่งชั่วร้าย เวลารำเหล้าจึงมีการเทเหล้าลงบนพื้นดินเพื่อเป็นการเซ่นไหว้ ส่วนเหล้าที่นิยมใช้คือเหล้าขาว 28 คีกริ

พิธีรำเหล้าเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงแบ่งออกเป็น 7 ชุด ชุดละ 1 ถาด และเมื่อผู้รำทำพิธีไหว้ครูเสร็จแล้วการรำจึงจะเริ่มขึ้น ซึ่งแต่ละถาดที่รำนั่นก็จะถวายแก่เจ้าพ่อแต่ละองค์ ดังต่อไปนี้

ถาดที่ 1 เป็นการรำถวายเจ้าพ่อหลักเมืองนครเขื่อนขันธ์ (พระประแดง) เพื่อเป็นการเคารพสักการะเจ้าพ่อหลักเมืองให้เข้าร่วมในพิธี สาเหตุที่ต้องเชิญเจ้าพ่อหลักเมืองเข้าร่วมพิธีก่อนเพราะว่า เจ้าพ่อหลักเมืองเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง คอยดูแลรักษาบ้านเมืองให้ปลอดภัยจากอันตราย และเป็นศาลเจ้าที่ใหญ่ที่สุดในเมือง ดังนั้น เมื่อจะทำพิธีอันใดก็ต้องอัญเชิญเจ้าพ่อหลักเมืองเสียก่อน ผู้รำในถาดนี้จะต้องนุ่งผ้าลายขาสีแดง ผ้าพาดบ่าสองข้างสีแดงและผ้าคาดเอวสีแดง สาเหตุที่ต้องใช้สีแดงเพราะเป็นสีของความกล้าหาญ พลังอำนาจ เมื่อผู้รำแต่งตัวเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้รำก็จะพนมมือขึ้นเพื่อบอก

กล่าวเชื้อเชิญเจ้าพ่อหลักเมืองให้เข้าร่วมในพิธี เมื่อผู้ร่ำเอามือลง คนตรีเริ่มบรรเลงเพลง ผู้ร่ำก็รำไปเรื่อย ๆ ตามจังหวะของเพลงที่บรรเลง โดยไม่มีท่ารำที่เป็นแบบแผนที่แน่นอน

ถาดที่ 2 เป็นการรำถวายพระเสื้อเมือง เพื่อเป็นการเคารพสักการะพระเสื้อเมือง เชิญให้เข้าร่วมในพิธี พระเสื้อเมืองเป็นเทพารักษ์คุ้มครองป้องกันภัยทั้งทางบกและทางน้ำ ดูแลรักษาบ้านเมืองให้ร่มเย็นเป็นสุข ผู้ร่ำในถาดนี้จะต้องนุ่งผ้าลอยชายสีเหลือง ผ้าพาดบ่าข้างเดียวสีเหลือง และผ้าคาดเอวสีเหลือง จากการสัมภาษณ์ร่างทรงทราบว่า สาเหตุที่ต้องนุ่งผ้าสีเหลืองเพราะเป็นสีของพระ แสดงถึงความสงบ บริสุทธิ์

ถาดที่ 3 เป็นการรำถวายเจ้าพ่อช้างพัน ศาลหมู่บ้านเว้ชะราว เพื่อเป็นการเคารพสักการะเชิญเจ้าพ่อช้างพันให้เข้าร่วมในพิธี ดังนั้น ผู้ร่ำในถาดนี้จะต้องนุ่งผ้าลอยชายสีเหลืองขม้น ผ้าพาดบ่าสองข้างสีเขียว และผ้าคาดเอวสีชมพู ในถาดที่ 3 นี้ เจ้าพ่อจะประพรมน้ำมนต์เพื่อเป็นสิริมงคลให้แก่ผู้เข้าร่วมพิธี จากการสัมภาษณ์ร่างทรงทราบว่าสาเหตุที่ต้องนุ่งผ้าสีเหลือง สีเขียว สีชมพู เนื่องจากเป็นสีที่ใช้มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ

ถาดที่ 4 เป็นการรำถวายเจ้าพ่อลัดโพธิ์ซึ่งเชื่อว่าสถิตในศาลที่คลองลัดโพธิ์ เพื่อเป็นการเคารพสักการะเชิญเจ้าพ่อลัดโพธิ์ให้เข้าร่วมในพิธี ดังนั้น ผู้ร่ำในถาดนี้จะต้องนุ่งผ้าลอยชายสีแดง ผ้าพาดบ่าสองข้างสีแดง และผ้าคาดเอวสีเหลืองในถาดที่ 4 นี้จะรำครั้งเดียวพร้อมกับ ถาดที่ 5 และผู้ร่ำทั้งคู่จะต้องลงไปที่หน้าศาล เพื่อทำพิธี “รำดีไก่” ดิจนครบ 3 ครั้ง จึงขึ้นมาบนศาลตามเดิม เพื่อเป็นการถวายในเทศกาลปีใหม่ ผู้ร่ำถวายถาดที่ 2 รำถวายพระเสื้อเมืองถ้ายังไม่ออกก็จะนั่งอยู่เป็นประธาน จากการสัมภาษณ์ร่างทรงทราบว่าสาเหตุที่ต้องนุ่งผ้าสีแดงเนื่องจากสีแดงแสดงถึงความเข้มแข็ง และสีเหลืองแสดงถึงความบริสุทธิ์

ถาดที่ 5 เป็นการรำถวายเจ้าพ่ออุปอ ศาลอยู่ที่สวนหลวง หมู่บ้านตา เพื่อเป็นการเคารพสักการะเชิญเจ้าพ่ออุปอให้เข้าร่วมในพิธี ดังนั้น ผู้ร่ำในถาดนี้ นุ่งผ้าลอยชายสีเหลืองคล้ายขม้น ผ้าพาดบ่าสองข้างสีเขียว และผ้าคาดเอวสีชมพู ในถาดที่ 5 นี้จะรำครั้งเดียวพร้อมกับถาดที่ 4 และผู้ร่ำทั้งคู่จะต้องลงไปที่หน้าศาล เพื่อทำพิธี “รำดีไก่” ดิจนครบ 3 ครั้งจึงขึ้นมาบนศาลตามเดิม วงปีพาทย์จะร้องเพลงทแยงมอญ เพื่อเป็นการถวายในเทศกาลปีใหม่ ผู้ร่ำทั้งถาดที่ 4 และ 5 ก็จะรำสนุกไปกับเพลงปีพาทย์ ขณะนั้นผู้ร่ำถวายถาดที่ 2 ถ้ายังไม่ออกก็จะนั่งเป็นประธาน ส่วนเพลงทแยงมอญจะร้องจนเจ้าพ่อ

พอใจจึงเลิกได้ จากการสัมภาษณ์ร่างทรงทราบว่าสาเหตุที่ต้องนุ่งผ้าสีเหลือง สีเขียว สีชมพู เนื่องจากเป็นสีที่ใช้มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ

ถาดที่ 6 เป็นการรำถวายเจ้าพ่อหนุ่ม ซึ่งเกิดที่ศาลที่ถนนบ้านแซ่ เพื่อเป็นการเคารพสักการะเชิญเจ้าพ่อหนุ่มให้เข้าร่วมพิธี ดังนั้น ผู้รำในถาดนี้ นุ่งผ้าลายขยาสีแดง ผ้าพาดบ่าสองข้างสีชมพู และผ้าคาดเอวสีแดงลายดอก จากการสัมภาษณ์ร่างทรงทราบว่าสาเหตุที่ต้องนุ่งผ้าสีแดง สีชมพู สีแดงลายดอกเนื่องจากเป็นสีที่ใช้มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ

ถาดที่ 7 เป็นการรำถวายลูกสาวเจ้าพ่อหลักเมือง เพื่อเป็นการเคารพสักการะและเชื้อเชิญลูกสาวเจ้าพ่อหลักเมืองให้เข้าร่วมในพิธี ผู้รำในถาดนี้ นุ่งผ้าพื้นสีฟ้าลายทาง ผ้าพาดบ่าสองข้างมาข้างหน้าสีแดง และผ้าคาดเอวสีแดงลายดอก จากการสัมภาษณ์ร่างทรงทราบว่าสาเหตุที่ต้องนุ่งผ้าสีฟ้า ผ้าพาดบ่าสีแดง เพราะว่า สีฟ้า หมายถึงความนุ่มนวล เพราะลูกสาวเจ้าพ่อเป็นผู้หญิง และสีแดงแสดงถึงความเข้มแข็ง ความเคารพ น่าเกรงขาม

เมื่อรำถวายครบ 7 ถาดแล้ว ผู้รำจะต้องทำพิธีสวดสวดจี้ดเจ้าชะชะจี้ด (เช่น 99 ขึ้น) หมายถึง การนำของที่อยู่ในถาดมาแบ่งออกอย่างละ 36 ขึ้น นำไปใส่ในใบตองทั้ง 4 ใบ ใบละ 9 ขึ้น แล้วนำไปวางไว้ทั้ง 4 ทิศของศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง พร้อมทั้งจุดธูป ทิศละ 3 ดอก แล้วบอกกล่าวถึงบริวารของเจ้าพ่อให้มารับสิ่งของที่ได้เช่นหรือบูชา และจะเทเหล้าและน้ำอบลงไปในกระถางใบตองด้วย

เครื่องสังเวยในการรำเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงนั้นประกอบไปด้วย ของหวาน เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน ข้าวเหนียวสังขยา และผลไม้ คือ มะพร้าวอ่อน กล้วยน้ำว้า และยังมีพวงมาลัยด้วย ของเช่น ไหว้ส่วนใหญ่เป็นของที่หาง่ายในท้องถิ่นและนิยมใช้กันมาตั้งแต่สมัยโบราณ

ผู้วิจัยได้สอบถามผู้ที่มีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรมบางท่าน ดังนี้
รายละเอียดต่อไปนี้

กมลพงษ์ หิรัญเพิ่ม (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 17 เมษายน 2557) กล่าวว่า
... ตัวเขามีหน้าที่เป็นร่างทรงองค์เจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง เป็นร่างทรงองค์เจ้าพ่อมา 7 ปี ปัจจุบันตนเองประกอบอาชีพเป็นข้าราชการครู และเล่าว่า

ในอดีตร่างทรงจะเป็นผู้หญิงเพราะเชื่อว่าผู้หญิงนั้นจิตอ่อน ตัวของเขาได้เป็นร่างทรงต่อจากแม่ของเขา ร่างทรงจะสืบทอดเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษตามต้นตระกูลของแต่ละหมู่บ้าน และได้ให้สัมภาษณ์ต่ออีกว่า การประกอบพิธีรำเจ้าพ่อศาลหลักเมืองพระประแดง เป็นการรำถวายเครื่องสังเวทต่าง ๆ และเป็น การเชิญองค์เจ้าพ่อมาให้ลูกหลานได้ทำการสักการบูชาในวันสงกรานต์ ประชาชนที่มาร่วมงานจะมีความยินดีเป็นอย่างมากที่ได้มาสักการบูชาของค์เจ้าพ่อเพิ่มความสิริมงคลให้กับตนเองและครอบครัว. . .

เกรียงไกร อ่อนสำออง (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 17 เมษายน 2557) เล่าว่า . . . ผมเล่นดนตรีเป่าพาทย์มอญตั้งแต่อายุ 10 ขวบ ตำแหน่งระนาด และให้สัมภาษณ์ว่า ใน 1 ปีชาวมอญต้องมาไหว้บรรพบุรุษ เมื่อในอดีตชาวมอญแต่ละหมู่บ้านนั้นนับถือผี และในชุมชนมอญมีผีต่าง ๆ มากมาย เช่น ผีฟ้า ผีข้าวหลาม แต่ผีที่ใหญ่ที่สุดในชุมชน คือ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ดังนั้น ในการที่จะไหว้ผีบรรพบุรุษในแต่ละหมู่บ้าน จะต้องมาทำพิธีไหว้ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองก่อน ไม่เช่นนั้นศาลต่าง ๆ ในหมู่บ้านจะประกอบพิธีไม่ได้. . .

จากพิธีกรรมดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ชุมชนมอญพระประแดงเป็นชุมชนมอญที่เก่าแก่ชุมชนหนึ่งที่ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมความเชื่อ และพิธีกรรมไว้อย่างเหนียวแน่น และในปัจจุบันยังคงมีพิธีรำเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงให้ได้พบเห็น ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญด้านความเชื่อและพิธีกรรมของชาวมอญเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

พิธีบวงสรวงวันเกิดเจ้าพ่อหลักเมือง

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเป็นศาลประจำเมือง พิธีฝังอาถรรพ์เสาหลักเมืองเมื่อวันศุกร์ เดือน 7 แรม 10 ค่ำ ปีกุก พ.ศ. 2358

ปัจจุบันศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงอยู่ติดกับที่ว่าการอำเภอพระประแดง บนยอดเสาเป็นที่ประดิษฐานขององค์พระพิฆเนศที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย เป็นที่

เคารพนับถือของประชาชนชาวพระประแดงตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน รวมถึงประชาชนทั่วไปอีกด้วย

ผู้วิจัยได้เข้าร่วมงานพิธีทำบุญวันเกิดศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงที่จัดขึ้นในวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2557 การประกอบพิธีครั้งนี้มีรายละเอียดขั้นตอน ผู้ประกอบพิธี และอุปกรณ์ที่ใช้ในงานประกอบพิธีดังต่อไปนี้

เวลา 08.00 นาฬิกา พิธีเริ่มบริเวณหน้าว่าการอำเภอพระประแดง หน้าอนุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ผู้ประกอบพิธี คือ พระครูญาณสมภูว (พราหมณ์ขจร นาคะเวทิน) พราหมณ์เทวสถานโบสถ์พราหมณ์ จุฑารูปเทียนบูชา และกล่าวคำบูชาพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พร้อมถวายเครื่องสังเวคาวหวาน หลังจากนั้นพราหมณ์นำใบมะตูมพรมน้ำมนต์พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อเสร็จพิธีพราหมณ์พรมน้ำมนต์ให้แขกที่มาร่วมพิธี และนำใบมะตูมทัดหูแขกคนสำคัญภายในงาน

เวลา 09.00 นาฬิกา มีการแสดงเชิดมังกรและสิงโตบริเวณพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อแสดงการเชิดมังกรและสิงโตเสร็จข้าราชการ ประชาชน ทำการสักการบูชา กราบไหว้ พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเพื่อความเป็นสิริมงคล

เวลา 10.00 นาฬิกา พราหมณ์เข้าทำพิธีบริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จุฑารูปเทียนบูชา และกล่าวคำบูชาเจ้าพ่อหลักเมือง ดังนี้

กล่าวนะโม 3 จบ “โอมศรีเคนสาเย นะมะชะยะคะเนสะ ชะยะคะเนสะ ชะยะคะเนสะ”

หลังจากนั้นถวายเครื่องสังเวค เมื่อถวายเครื่องสังเวคเรียบร้อยแล้วพราหมณ์เป่าหอยสังข์ แล้วทำการพรมน้ำมนต์ด้วยใบมะตูม หลังจากนั้นให้ข้าราชการ ประชาชน ที่เข้าร่วมพิธี ร่วมสักการบูชาพร้อมรับน้ำมนต์เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองเป็นการเสร็จพิธีกรรมในช่วงเช้า

พิธีในช่วงบ่าย คือ การแห่องค์เจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงซึ่งเป็นองค์จำลองที่ทางเทศบาลเมืองพระประแดงสร้างขึ้นใหม่ใน พ.ศ. 2555 พิธีกรรมการแห่องค์เจ้าพ่อศาลหลักเมืองพระประแดงเป็นพิธีที่ประชาชนชาวพระประแดง และประชาชนในเขต

พื้นที่ใกล้เคียงให้ความสนใจเป็นอย่างมาก เวลา 16.00 นาฬิกา ชาวบ้านช่วยกันนำองค์เจ้าพ่อศาลหลักเมืองขึ้นเสลี่ยง เดินทางออกจากศาล เพื่อนำไปขึ้นรถที่จัดเตรียมไว้ในเส้นทางที่จะแห่รอบเมืองพระประแดง

เส้นทางที่องค์เจ้าพ่อศาลหลักเมืองผ่านชาวบ้านจะออกมาต้อนรับเพื่อทำการสักการบูชา เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ในขบวนแห่องค์เจ้าพ่อศาลหลักเมืองจะมีการเชิดสิงโต และมังกร สร้างความครึกครื้นให้ประชาชนพระประแดงเป็นอย่างมาก เมื่อขบวนแห่รอบเมืองเสร็จจึงอัญเชิญองค์เจ้าพ่อศาลหลักเมืองพระประแดงกลับเข้าประดิษฐานที่ศาลตามเดิมเป็นอันเสร็จพิธี

จากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์พบว่า ประชาชนชาวพระประแดง และนักท่องเที่ยวมีความศรัทธาและเคารพนับถือต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งประชาชนและนักท่องเที่ยวได้ยึดถือว่า เจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของอำเภอพระประแดง ดังนี้

อลิปริยา พันธุ์เสือ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 2 มิถุนายน 2557) กล่าวว่า
... มีความคิดว่าจะมาไหว้องค์เจ้าพ่อศาลหลักเมืองนานแล้ว เพราะเชื่อว่าท่านเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองพระประแดง ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ได้มา พี่เป็นคนปากน้ำอยู่อีกฝั่ง เคยข้ามมาฝั่งพระประแดงแต่ไม่เคยมาที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง แต่วันนี้ถือว่าเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ของพระประแดงจึงมากราบไหว้เข้าร่วมพิธีเพื่อเป็นสิริมงคลให้แก่ตนเอง และเชื่อว่าหลังจากนี้ชีวิตของตนเองจะดีขึ้น...

นพพร เท้าแขน (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 2 มิถุนายน 2557) กล่าวว่า
... การมาเข้าร่วมพิธีทำบุญวันเกิดศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงในวันนี้ก็เพราะเชื่อว่าเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงมีความศักดิ์สิทธิ์สามารถจัดปัดเป่าความทุกข์ทั้งหลายให้หายไป และยังเชื่อว่าเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงจะประทานโชคดีมาให้ ทุกปีตนเองและครอบครัวจะเข้าร่วมงานพร้อมนำดอกไม้มาไหว้เพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว...

อาภาภรณ์ สุวรรณฤทธิ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 2 มิถุนายน 2557) กล่าวว่า
... เมื่อได้รับน้ำมนต์จากพราหมณ์แล้วมีความรู้สึกอึดอัดใจที่ได้เข้าร่วมพิธี

ในวันนี้ พิธีนี้จัดขึ้นเพียงปีละครั้งจึงต้องการมาขอพรจากองค์ท่านก่อนจะ
กลับไปทำงานซึ่งพี่มีอาชีพค้าขาย จึงมาขอพรจากองค์เจ้าพ่อให้ทำมาค้าขาย
เจริญรุ่งเรือง. . .

จน เรื่องรุ่ง (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 2 มิถุนายน 2557) กล่าวว่า
. . . พี่เข้าร่วมทำบุญวันเกิดองค์เจ้าพ่อเป็นประจำทุกปี พี่คิดว่าองค์เจ้าพ่อหลักเมือง
เป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำท้องถิ่นเมืองพระประแดงที่มีตำนานเล่ากันมาช้านาน
และเชื่อว่าเจ้าพ่อหลักเมืองสามารถปรับทุกข์ให้แก่ประชาชนได้ และในวันนี้
ก็เตรียมพวงมาลัยมาไหว้องค์เจ้าพ่อ และขอพรจากท่านเพื่อให้ชีวิตของพี่และ
ครอบครัวมีความสุขความเจริญและสมหวังทุกประการ. . .

พิธีทำบุญวันเกิดศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงนั้นจัดขึ้นในวันที่ 2 มิถุนายน
ของทุกปีเพื่อความเป็นสิริมงคล และความร่มเย็นให้แก่ประชาชนชาวพระประแดง
จังหวัดสมุทรปราการ อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนยังร่วมกันช่วยจัดงานให้สำเร็จ
ลุล่วงไปได้ด้วยดี การจัดงานทำบุญวันเกิดเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงยังแสดงให้เห็น
ถึงความรัก และความสามัคคีของคนในชุมชน ไทย มอญ และจีน ต่างช่วยงานกันอย่าง
แข็งขันซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยมีศูนย์รวมจิตใจเดียวกัน คือ
ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

พิธีกรรมที่เกิดขึ้น ณ ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นภาพสะท้อนถึงการ
ยอมรับว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นสถานที่ ที่ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อ
ในสิ่งเดียวกัน และร่วมมือร่วมใจกันทำพิธีกรรม ที่สามารถตอบสนองความต้องการของ
ผู้คนได้เป็นอย่างดี

ความหมายของสัญลักษณ์เกี่ยวกับเครื่องสังเวยและเครื่องบวงสรวง

คำว่า “สังเวย” (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556, หน้า
1161) หมายถึง บวงสรวง เช่นสังเวย ดังนั้น เครื่องสังเวยในพิธีบวงสรวงเทพเจ้า

จึงหมายถึง ข้าวปลาอาหาร บุษหรือบวงสรวงสังเวศ เทพเจ้า เจ้าแม่ต่าง ๆ ได้แก่ อาหาร ทั้งของดิบและสุก จำพวก หมู เป็ด ไก่ กุ้ง ปู ปลา เหล้า ข้าว เป็นต้น

ส่วนคำว่า “บวงสรวง” หมายถึง การบูชาเทวดาด้วยเครื่องสังเวศ ดอกไม้รูปเทียน (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556, หน้า 465)

นอกจากการใช้ดอกไม้รูปเทียนในการสักการะแล้วบางพิธีกรรมที่เป็นพิธีสำคัญ จะต้องใช้เครื่องเช่นสังเวศสังคีตสิทธิ์ เช่น พิธีการบวงสรวง พิธีกรรมแก้บน เครื่องบูชา และเครื่องเช่นสังเวศที่นำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมแต่ละท้องถิ่นจะมีหน้าที่ เหมือนกันและแตกต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเชื่อของแต่ละกลุ่ม กล่าวได้ว่า การ ประกอบพิธีกรรมการบวงสรวง คือ การนำดอกไม้ รูปเทียน และสิ่งของอันประกอบด้วย อาหารและเครื่องดื่ม เครื่องใช้ไปมอบให้แก่ผู้ที่ตนนับถือเพื่อแสดงความเคารพและ ต้องการให้ผู้นั้นช่วยเหลืองานที่ตนกำลังกระทำอยู่ให้เสร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้ที่ตนนับถือนั้นไม่ได้หมายถึงคนทั่วไป แต่หมายถึงพวกเทพ แดน หรือผีที่มีอุปการคุณทั้งหลาย โดยเชื่อว่าสิ่งที่ไม่มีความดีเหล่านั้น เป็นผู้ที่มีอิทธิฤทธิ์สามารถคลั่งคลำให้เกิดผลแก่ตน ทั้งทางดีทางร้าย (วิจิตร ขอนยาง, 2532)

ความเชื่อเรื่องการทำพิธีบวงสรวงเป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวิญญาณและ สังคีตสิทธิ์ จากการสังเกตพิธีกรรมการรำเจ้าพ่อศาลหลักเมืองพระประแดง เมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2557 เป็นพิธีกรรมของชาวมอญและพื้ดั้งเดิม การจัดโต๊ะเครื่องเช่น สังเวศต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย ดอกไม้ รูปเทียน อาหารคาว อาหารหวาน น้ำดื่ม สุรา หมากพลู ผลไม้ ฯลฯ เครื่องมือและเครื่องใช้ในพิธีกรรมล้วนเป็นสิ่งของที่มีความเชื่อ บางอย่างแอบแฝงอยู่อย่างน่าสนใจในพิธีรำเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ผู้วิจัยได้ศึกษา และวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

หมากพลู

การกินหมากเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่อย่างหนึ่งของไทย ปัจจุบันวัฒนธรรมนี้ กลายเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาชนบทที่ห่างไกลความเจริญ ทั้งที่ความจริง การกินหมากเป็นวัฒนธรรมของทุกชนชั้น ตั้งแต่เจ้านายชั้นสูงในราชสำนักจนถึง ประชาชนทั่วไป การกินหมากในประเทศไทยรับแบบอย่างมาจากประเทศอินเดีย ซึ่งเป็น

ต้นกำเนิดวัฒนธรรมหลายอย่างในเอเชีย รวมทั้งวัฒนธรรมการกินหมาก โดยผ่านการติดต่อค้าขาย วัฒนธรรมการกินหมากไม่ใช่ประเทศไทยเพียงประเทศเดียวเท่านั้น แต่ยังมีประเทศอินโดนีเซีย และมาเลเซียอีกด้วย

บรรพบุรุษของไทยได้ถือเอาการกินหมากเป็นธรรมเนียมของทุกครัวเรือนตั้งแต่วัยระดับเจ้านายชั้นสูงถึงชาวบ้านธรรมดา พระมหากษัตริย์มีเครื่องราชูปโภค เรียกว่า พานขันพระหมาก เวลาพระมหากษัตริย์เสด็จไปที่ไหนก็เชิญพานพระหมากไปตั้งที่นั่นด้วย (พระยาอนุมานราชธน, 2532, หน้า 119-129)

วันดี คะลา (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 พฤษภาคม 2557) กล่าวว่า

... หมากพลูเป็นสิ่งที่ปัจจุบันนิยมจัดเป็นชุดใช้สำหรับไหว้พระภูมิ เจ้าที่เจ้าทาง เพราะแต่เดิมเทพชั้นล่างเคยเป็นมนุษย์มาก่อน เคยกินกับการกินอยู่แบบมนุษย์ เมื่อจากโลกนี้ไปแล้วก็คงยังอยากกินของที่คุ้นเคย และคนที่กราบไหว้สังเกตเห็น จึงคิดว่าการถวายเครื่องเซ่นต้องมีหมากพลูจึงจะทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์พอใจ...

พวงมาลัย

ดอกไม้ที่นำมาร้อยประดิษฐ์ให้สวยงามต้องใช้ความตั้งใจและฝีมือในการทำ พวงมาลัยประกอบด้วยดอกไม้หลายชนิด ที่นิยม คือ ดอกมะลิ ดอกดาวเรือง ดอกพุทธรักษา ดอกกล้วยไม้ ร้อยโรย ดอกกุหลาบ ดอกจำปี พวงมาลัยที่ใช้ในพิธีรับเจ้าพ่อ ศาลหลักเมืองพระประแดงเป็นพวงมาลัยทั่วไป แต่ที่นิยมนำมาเช่นไหว้ คือ ดอกดาวเรือง เพราะชาวบ้านเอาเคล็ดจากชื่อของดอกไม้ เชื่อกันว่าจะทำให้มีแต่สิ่งดี ๆ เข้ามาในชีวิต และชีวิตจะเจริญรุ่งเรือง

น้ำมันต์

น้ำมันต์ คือ น้ำที่เกิดขึ้นจากเวทมนต์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพราะต้องผ่านพิธีกรรมมาแล้ว น้ำมันต์ช่วยขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายและคุ้มครองป้องกันภัยพิบัติทั้งปวง ให้มีความร่มเย็นเป็นสุขการใช้้ำมันต์ในพิธีพบว่า จะใช้ประพรมตามศีรษะ และร่างกาย ผู้ที่เข้าร่วมพิธีเมื่อถูกน้ำมันต์จะมีความรู้สึกว่ามีความสุขและมีกำลังใจมากขึ้น

น้ำดื่ม

น้ำมีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์ มนุษย์ไม่สามารถอยู่ได้โดยไม่มีน้ำ เพราะน้ำคือชีวิตนอกจากมนุษย์จะนำน้ำมาใช้ในการอุปโภค และบริโภคแล้ว มนุษย์ยังนำน้ำเข้ามาเชื่อมโยงในวิถีชีวิต ประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรมหลายอย่าง เพราะน้ำมีความสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของชีวิตมนุษย์ พิธีกรรมหลาย ๆ พิธีกรรมที่นำน้ำเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น พิธีลอยกระทง พิธีถือน้ำ-พระพิพัฒน์สัตยา พิธีพืชมงคล เป็นต้น

เหล้า

เหล้ามีทั้งคุณประโยชน์ และโทษหากดื่มในปริมาณที่พอเหมาะจะเป็นยาอายุวัฒนะ หากดื่มในปริมาณที่มากเกินไปก็จะทำให้ขาดสติ เหล้าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีในพิธีกรรมส่วนบุคคลและส่วนรวมทุกครั้ง เหล้าที่ใช้ในพิธีกรรมจะใช้เหล้าขาว เพราะเป็นเหล้าที่ชาวบ้านใช้มาตั้งแต่โบราณ ดังเช่นสำนวนโบราณที่กล่าวว่า “เหล้ายาปลาปิ้ง” ในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อ มีความเชื่อว่า คนไทยสมัยโบราณกินอยู่อย่างไร พอเสียชีวิตไปแล้วก็จัดเป็นเครื่องบูชาไปด้วย

ผลไม้

ประเทศไทยเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากร ดิน น้ำ ประชาชนชาวไทยจึงประกอบอาชีพเพาะปลูกซึ่งได้ผลผลิตดี เมื่อผลผลิตดีได้ตามที่ต้องการ จึงนิยมนำผลผลิตที่เพาะปลูกได้ไปไหว้เจ้าที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นการตอบแทน จึงทำให้พืชผลทางการเกษตรเข้ามามีบทบาทในการประกอบพิธีกรรม ผลไม้ที่นิยมใช้ในพิธีกรรม ได้แก่ มะพร้าวอ่อน กล้วยน้ำว่า นิยมใช้ประกอบพิธีบวงสรวงและพิธีกรรมอื่น ๆ เชื่อว่ามะพร้าวอ่อนเป็นของสูง น้ำมะพร้าวเป็นน้ำบริสุทธิ์ กล้วยน้ำว่ามีอยู่มากมายแสดงถึงความสมบูรณ์ นอกจากมะพร้าวอ่อนและกล้วยน้ำว่าแล้ว ในวันทำพิธีราเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงยังมีผลไม้เพิ่มอีกหลายอย่าง ซึ่งเป็นผลไม้ตามฤดูกาล

หวาน

อาหารหวานที่นิยมใช้ในการประกอบพิธีได้แก่ เม็ดขนุน เพราะมีความเชื่อว่าจะมีผู้อุดหนุน จุนเจือ สนับสนุน ขนมห้วยฟู มีความเชื่อว่าจะได้เฟื่องฟูมีชื่อเสียงเกียรติยศ เงินทองเพิ่มพูน ส่วนทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง นิยมใช้ในงานพิธี มีความเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ดีมีความมงคล เพราะมีคำว่าทอง และจะทำให้โชคดีมีเงินมีทอง (นิภาวรรณ วรรณนิภาวรรณ, 2532, หน้า 68)

ความหมายของสัญลักษณ์เกี่ยวกับเครื่องบูชา

การไหว้สักการบูชาที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง เป็นการแสดงออกของบุคคลที่มีความเคารพนับถือ และศรัทธาต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง เมื่อผ่านศาลเจ้าพ่อหลักเมืองซึ่งมีลักษณะเป็นศาลใหญ่อยู่ใจกลางชุมชน ผู้คนจะสื่อถึงความเคารพต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองโดยการยกมือไหว้ เพราะเชื่อว่าเจ้าพ่อหลักเมืองจะให้พรในการเดินทางให้ปลอดภัย จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์พบว่า ผู้ที่ขึ้นไปไหว้พร้อมเครื่องสักการบูชา คือ ดอกไม้ พวงมาลัยสด รูปเทียน โดยอาจจะขอพรหรือบนบานให้ตนเองสมความต้องการ และสามารถนำสิ่งอื่นที่แตกต่างมาประกอบพิธีเพิ่มเติม ซึ่งแล้วแต่ความพึงพอใจในตัวบุคคล ตามที่ผู้หลักผู้ใหญ่ในอดีตได้สั่งสอนถ่ายทอดสืบต่อกันมา แต่สิ่งที่ขาดไม่ได้คือ ดอกไม้ รูป เทียน ซึ่งเป็นเครื่องบูชาที่พบเห็นเสมอในพิธีกรรมของสังคมไทย ดอกไม้รูปเทียน 3 สิ่งนี้มีความหมายทางสัญลักษณ์ ดังต่อไปนี้

ดอกไม้

ดอกไม้มีรูปร่างสีอันสวยงามสดใส บางชนิดมีกลิ่นหอม บางชนิดไม่มีกลิ่น ในการนำมาบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์นิยมนำมาร้อยเป็นพวง หรือนำมาประกอบเป็นกำ เพื่อบูชาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเองเคารพนับถือ เช่น เทวดา ผีสาง เจ้าที่เจ้าทาง ดอกไม้ที่นิยมใช้ในการประกอบพิธีบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น (ณเรศ คะลา, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 17 เมษายน 2557) มีดังต่อไปนี้

- ... 1. ดอกบัว นิยมใช้บูชาพระ เชื่อกันว่าดอกบัวเป็นดอกไม้ชั้นสูงเพราะมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า เมื่อพระพุทธเจ้าประสูติก็มีดอกบัวมารองรับ เวลาที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าทรงมีดอกบัวมารองรับ
2. ดอกพุด ดอกพุดมีเสียงพ้องกับคำว่า “พุทธ” หมายถึง พระพุทธเจ้าซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของพุทธศาสนิกชนทุกคน เชื่อกันว่าเป็นดอกไม้ชั้นสูงเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีสีขาวซึ่งแสดงถึงความบริสุทธิ์ นิยมใช้เป็นดอกไม้บูชาและทำเป็นพวงมาลัยใช้ในโอกาสต่าง ๆ
3. ดอกบานไม่รู้โรย หมายถึง ความไม่ร่วงโรย มีความมั่นคงถาวร
4. ดอกดาวเรือง หมายถึง ความเจริญรุ่งเรือง ความเจริญก้าวหน้า
5. ดอกรัก หมายถึง ความรักและความสุขอันเป็นสิ่งที่ดีงาม
6. ดอกกุหลาบ เป็นดอกไม้ที่มีความสวยงาม และมีอานาจอยู่ในตัว มีความเชื่อกันว่าเมื่อนำดอกกุหลาบมาบูชาจะทำให้ผู้บูชามีอำนาจด้วย
7. ดอกมะลิ ดอกมะลิมีสีขาว หมายถึง ความบริสุทธิ์เช่นเดียวกับดอกพุด และมีกลิ่นหอม นิยมใช้เป็นดอกไม้บูชาและทำเป็นพวงมาลัยใช้ได้หลายโอกาส...

รูป

รูป เป็นเครื่องบูชาที่มีกลิ่นหอม มีความหมายว่า ความหอมย่อมเป็นที่พึงพอใจของทุกคนจึงมีการนำรูปมาเป็นเครื่องบูชา การจุดรูปทำให้เกิดควันและความหอมเพื่อสื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทราบ (พระยาอนุมานราชชน, 2532, หน้า 23-24)

เทียน

เทียน หมายถึง ความรุ่งเรืองเพราะมีความสว่างไสว และความรุ่งโรจน์ (พระยาอนุมานราชชน, 2532, หน้า 23)

จากการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏ ณ บริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง กล่าวได้ว่า มีความเชื่อเกี่ยวข้องกับคดีต่าง ๆ ที่แฝงไปกับประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อ ซึ่งผู้วิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้

ความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏ ณ บริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง เป็นลักษณะความเชื่อของชาวไทย ชาวจีน และชาวมอญ เป็นความเชื่อที่เชื่อมโยงด้าน ไสยศาสตร์ และพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน ได้แก่ การทำบุญประจำปีศาลเจ้าพ่อหลักเมือง การทำบุญสังฆทาน การถวายเครื่องเช่นสังเวศ การไหว้ตรุษจีน และการรำเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นต้น พิธีกรรมความเชื่อที่ปรากฏที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงนั้น โดยตามลักษณะทางธรรมชาติของมนุษย์ไม่สามารถแยกตนเองออกจากพิธีกรรมได้ พิธีกรรมยังคงแอบแฝงอยู่ในจิตใจของมนุษย์มาโดยตลอด ยิ่งสังคมมีการเปลี่ยนแปลง มากขึ้นเท่าใดความเชื่อและพิธีกรรมก็จะมี ความเจริญตามไปด้วย เพราะพิธีกรรม ความเชื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้มนุษย์ ดังนั้น มนุษย์จึงคิดสร้างสรรค์ขึ้น เพื่อป้องกันตนเองตลอดจนสร้างความมั่นใจให้กับตนเอง ให้เกิดความปลอดภัย ในการดำเนินชีวิต

การวิเคราะห์จากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทำให้ทราบว่า ความเชื่อนี้เป็น ความเชื่อที่มีความผูกพัน และเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เป็นการให้ความร่วมมือ ของชาวไทย ชาวจีนและชาวมอญในอดีตที่พึ่งพาอาศัยกัน จนเกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้น ในชุมชน เป็นการสอดแทรกผสมผสานระหว่างไสยศาสตร์กับพุทธศาสนา ซึ่งเป็น วัฒนธรรมความเชื่อของชาวไทยชาวจีน และชาวมอญที่อาศัยอยู่ในเมืองพระประแดง ความเชื่อของชาวพุทธ ได้แก่ ทำบุญตักบาตร ถวายสังฆทาน ความเชื่อของชาวมอญ ได้แก่ การรำถวายศาลเจ้าพ่อหลักเมือง การเช่นสังเวศ ดังนั้น ความเชื่อและพิธีกรรม จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถปฏิเสธได้ พิธีกรรมความเชื่อได้แฝงอยู่ในจิตใจของมนุษย์ และเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านวัตถุและเจริญขึ้น ความเชื่อและพิธีกรรมก็จะมี ความ-เจริญตามไปด้วย สาเหตุเกิดมาจากมนุษย์สร้างความเชื่อและพิธีกรรมขึ้นมา โดยมี จุดหมายเพื่อสร้างขวัญกำลังใจและเพื่อป้องกันตนเองตลอดจนสร้างความมั่นใจ และ ปลอดภัยความทุกข์ให้ตนเองได้สบายใจ

สำหรับความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏ ณ ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นการสร้างศรัทธาของชุมชน ทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจว่า เจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นที่พึ่งของประชาชนได้ แม้ว่าจะไม่ใช่การพึ่งพาทางตรง แต่ก็เป็น การพึ่งพาทางอ้อม คือ ทางด้านจิตใจ การประกอบพิธีกรรมเป็นการสร้างศูนย์

รวมจิตใจของประชาชนในเมืองพระประแดง ซึ่งเมืองพระประแดงเป็นเมืองที่มี
ประวัติศาสตร์ยาวนาน บ่อยครั้ง จึงมีความเชื่อที่ว่า เจ้าพ่อหลักเมืองเป็นเทพเจ้าผู้ปกป้อง
คุ้มครองเมืองพระประแดง ดังนั้น หากจะจัดงานที่มีความสำคัญจะต้องบอกกล่าว
เจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเสียก่อน การจัดงานจึงจะสำเร็จไปด้วยดี และหากมีเทศกาล
ที่สำคัญ ประชาชนชาวพระประแดงก็จะมาสักการบูชาศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง
เพื่อให้เกิดความสิริมงคลแก่ตนเอง และครอบครัว ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง
จึงดำรงความสำคัญในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเมืองพระประแดง ซึ่งทำให้เกิดอิทธิพล
ความเชื่อในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงดังเช่นในปัจจุบัน

บทที่ 5

ความเชื่อและพิธีกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตชาวพระประแดง

ความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นมาจากภาวะที่มนุษย์ต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต จึงทำให้เกิดการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ เพราะมนุษย์ต้องการให้ชีวิตตนเองปราศจากความทุกข์ จึงได้แสวงหาความสุขเพื่อให้ตนเองเกิดความสุขทั้งกายใจ และเมื่อความต้องการของมนุษย์ไม่ได้รับการตอบสนองดังที่ตนเองต้องการ มนุษย์จึงหาที่พึ่งทางด้านจิตใจ คือ สิ่งเหนือธรรมชาติ ความเชื่อจึงมีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างมาก (สุทธาธิกุล กาญจนกรางกูร, 2544)

ความเชื่อเรื่องศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีสาเหตุและปัจจัยมาจากความเคารพนับถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของชาวพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีความสำคัญและมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานหลายร้อยปี ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงมีองค์พระพิฆเนศประดิษฐานอยู่บนยอดเสาหลักเมืองตามความเชื่อของคนในท้องถิ่นเรื่องหนึ่งที่เล่าต่อ ๆ กันมา คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ โดยได้ส่งอาภรณ์ปักหลักเมือง เมื่อวันศุกร์ เดือน 7 แรม 10 ค่ำ ปีกุน สัปตศก พ.ศ. 2385 ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงแต่งตั้งสมิงทอมาบุตรพระยาแจ้งเป็นเจ้าเมืองนครเขื่อนขันธ์ และได้สร้างศาลประจำเมืองขึ้นบริเวณตรงที่ฝังอาภรณ์ปักหลักเมือง ซึ่งด้วยคำว่าแจ้งในภาษามอญ แปลว่าช้าง จึงได้อัญเชิญองค์พระพิฆเนศมาประดิษฐานบนยอดเสาหลักเมืองด้วย (ศาลหลักเมืองพระประแดง, 2555) ต่อมาในยุคสมัยปัจจุบันได้มีเรื่องเล่าถึงอิทธิฤทธิ์ของศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเกี่ยวกับเรื่องการบนบานว่า พื้นที่ดินในอดีตริเวณตลาดเป็นของกรมธนารักษ์ แต่แล้วมีนายทุนไปขอประมูลเพื่อจะซื้อที่ดินเป็นของตนเอง ซึ่งทำให้ชาวบ้านไม่พอใจจึงเกิดการสู้คดีความขึ้น ชาวบ้านจึงมาบนบานขอศาลเจ้าพ่อหลักเมืองทำให้สู้คดีความชนะ เรื่องราวความศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงจึงขยายออกไปเป็นวงกว้างทำให้ชาวบ้านในอำเภอพระประแดง

และเขตพื้นที่ใกล้เคียงเกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จึงทำให้ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นที่ สร้างขวัญ และ กำลังใจให้ชาวอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการมาจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คู่บ้านคู่เมืองของ ประชาชนชาวพระประแดง และในเขตพื้นที่ใกล้เคียง มีประชาชนมาสักการบูชาไม่มี วันว่างเว้น จากพฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตด้านต่าง ๆ ของชาวพระประแดง เช่น ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการรักษาพยาบาล ด้านการศึกษา ด้านครอบครัว ด้านการธรรม และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ความเชื่อและพิธีกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตด้านการประกอบอาชีพ

ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณเมืองพระประแดงนิยมที่จะประกอบอาชีพค้าขาย และผู้ที่ประกอบอาชีพค้าขายล้วนมีความต้องการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน กิจการค้าขายเจริญรุ่งเรือง โดยผู้ประกอบกิจการค้าขายก็ต้องการขายสินค้าให้ได้มาก ทั้งนี้เพื่อความสบายใจ และเป็นกำลังใจในการประกอบอาชีพ ประชาชนชาวพระประแดง มีความเชื่อว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงสามารถช่วยในเรื่องเงินทอง และการ-ค้าขายได้ ดังเช่นตัวอย่างนี้

สุจินดา ผลวิรัชย์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 1 กุมภาพันธ์ 2558) เล่าว่า
... พี่เปิดร้านขายดอกไม้อยู่ในตลาด เปิดมาหลาย 10 ปีแล้ว ตอนที่พี่เปิดร้าน ใหม่ ๆ พี่ไปขอพรจากเจ้าพ่อให้กิจการร้านเจริญรุ่งเรือง เมื่อพี่ไหว้เสร็จก็รู้สึกมี กำลังใจในการค้าขาย ทุกวันนี้ก็ยังคงไปไหว้ท่านอยู่เรื่อย ๆ ถ้ามีเวลาว่าง แต่ถ้า ไม่ว่างก็จะยกมือไหว้อยู่ที่ร้าน...

วันดี คะลา (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 1 กุมภาพันธ์ 2558) เล่าว่า
... พี่และครอบครัวเปิดร้านขายนาฬิกาอยู่ตรงตึกแถวฝั่งตรงข้ามศาลเจ้าพ่อ ทุกเช้าเปิดร้านพี่จะยกมือไหว้มาทางศาลเจ้าพ่อทันที พี่จะพูดในใจเพื่อขอพร

จากท่านให้ลูกค้าเข้าร้านเยอะ ๆ ให้ทำมาค้าขายดี เมื่อถึงวันพระพี่จะให้ลูกสาว
นำผลไม้ไปถวายท่าน ทำแล้วพี่รู้สึกอุ่นใจนะสบายใจ พี่คิดว่าลูกค้าที่เข้าร้านเป็น
เพราะท่านช่วย ท่านช่วยให้เราทำมาค้าขายดีแต่เราต้องปฏิบัติตัวดีด้วยนะ...

ณเรศ ญาติพรหม (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 1 กุมภาพันธ์ 2558) เล่าว่า
... เมียพี่ขายเสื้อผ้าที่ตลาดนัด เขาเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อมาก เมียพี่
เก็บรูปถ่ายเจ้าพ่อไว้ใน กระเป๋าสตางค์เวลาทำมาค้าขายจะยกมือไหว้แล้วเอา
กระเป๋าสตางค์ไปแตะตามเสื้อผ้า เมียพี่บอกว่าเจ้าพ่อจะช่วยให้เราขายของดี
ส่วนตัวพี่ก็เชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อนะ เพราะพี่เคยบนขอของจากท่าน
แล้วพี่ก็สมหวัง...

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ที่เข้ามากราบไหว้ศาลเจ้าพ่อ
หลักเมืองจะประกอบอาชีพค้าขาย ในช่วงวันขึ้นปีใหม่ วันตรุษจีน และวันสงกรานต์
จะมีประชาชนเข้ามากราบไหว้ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นจำนวนมาก เพื่อขอพรเจ้าพ่อ
หลักเมืองให้โชคดีตลอดทั้งปี ค้าขายได้กำไรงดงาม

นอกจากนั้นบริเวณรอบ ๆ ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองยังเป็นสถานที่ที่ประชาชน
ตั้งบ้านเรือน และร้านค้าต่าง ๆ โดยอาศัยศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นศูนย์กลาง สิ่งของที่ขาย
ล้วนเกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นรูป
เคารพบูชาของเจ้าพ่อ ของไหว้ต่าง ๆ เช่น ดอกไม้ ขนมน ผลไม้ รวมทั้งยังเห็นรูปแบบวิถี
ชีวิตในเรื่องของอาหารการกิน เนื่องจากบริเวณนั้นมีชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่เป็น
จำนวนมาก อาหารที่นำมาขายจึงมักเป็นอาหารจีน ได้แก่ ก๋วยเตี๋ยว โจ๊ก ขนมหอยข่า ฯลฯ
เหล่านี้ล้วนแล้วสะท้อนให้เห็นรูปแบบวิถีชีวิตของประชาชนชาวพระประแดงในเรื่อง
การประกอบอาชีพ โดยมีศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นศูนย์กลางในการ-
เชื่อมโยงวิถีชีวิตของประชาชนชาวพระประแดง

ความเชื่อและพิธีกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตด้านการรักษาพยาบาล

มนุษย์ทุกคนต้องการประสบความสำเร็จด้านหน้าที่การงาน การประกอบอาชีพต่าง ๆ และต้องการความปลอดภัย ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ปัจจุบันเทคโนโลยีทางการแพทย์มีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก หมอ พยาบาล เป็นผู้มีความรู้สามารถรักษาคนเจ็บป่วย ได้แต่ในกรณีที่มิโรคที่ หมอ พยาบาล ไม่สามารถรักษาให้หายได้ ชาวบ้านมักจะพากันเดินทางไปกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พวกตนให้ความเคารพ นับถือ เช่น ประชาชนชาวพระประแดงที่มักจะมากกราบไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองเพื่อขอให้หายจากอาการเจ็บป่วย และโรคต่าง ๆ ดังมีตัวอย่างดังต่อไปนี้

จุฑาพา เม่มยั้ง (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 เมษายน 2558) เล่าว่า

...เมื่อก่อนป้ามีอาการปวดหัวเข่า เคยเข้ารับการรักษาทันทีแบบหมอปัจจุบัน และหมอโบราณแต่อาการ ก็ไม่หายขาด ก็ปวดเรื้อรังไปเรื่อย น้องสาวจึงบอกกับป้าว่าคงเป็นโรคจากเวรกรรมที่ป้าเคยทำมาในชาติที่แล้ว น้องสาวจึงชักชวนให้เข้าไปกราบไหว้เจ้าพ่อ ป้าเห็นว่าไม่ได้เป็นเรื่องเสียหายจึงทำตามคำแนะนำของน้องสาว ป้าไปกราบไหว้แล้วอธิษฐานกับเจ้าพ่อว่า ถ้าอาการปวดเข่าของป้าหาย ป้าจะงดกินเนื้อสัตว์ตลอดชีวิต เมื่อเวลาผ่านไป 2-3 เดือนอาการปวดเข่าก็หายไปอย่างน่าประหลาด เรื่องนี้ไม่เชื่อก็ต้องเชื่อ ทุกวันนี้ป้ายังแนะนำเพื่อน ๆ หรือคนที่ป้ารู้จักให้มากกราบไหว้ขอกับเจ้าให้อาการป่วยดีขึ้นหรือทุเลาลงอีกด้วย. . .

วัชรวิ พันมหา (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 เมษายน 2558) เล่าว่า

... ลูกสาวของพี่มีอาการเจ็บป่วยอยู่เป็นประจำ ร่างกายไม่ค่อยแข็งแรง หมอที่โรงพยาบาลให้ ยา วิตามิน มาบำรุงก็ไม่ดีขึ้นเปลี่ยนหมอเปลี่ยนโรงพยาบาล อาการก็เหมือนเดิมจนได้รับคำแนะนำจากผู้อาวุโสในหมู่บ้านให้นำลูกเข้ามากราบไหว้ และฝากตัวกับเจ้าพ่อ พี่คิดว่าไม่ได้เป็นเรื่องเสียหายอะไรจึงทำตามคำแนะนำ หลังจากนำลูกสาวเข้าฝากตัวกับเจ้าพ่อแล้วอาการของลูกสาวก็ดีขึ้นเรื่อย ๆ ปัจจุบันลูกสาวของพี่ก็สุขภาพแข็งแรงไม่ค่อยเจ็บป่วยง่ายเหมือนเมื่อก่อน. . .

ไสว ศรีบุญจิตร (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 เมษายน 2558) เล่าว่า
 ... ตัวพี่มีลูกชาย ลูกชายของพี่ชอบปวดท้องในเวลากลางคืนอยู่บ่อย ๆ พาไป
 รักษาที่โรงพยาบาลก็ไม่หาย ดมยาสมุนไพรให้ดมกินก็ไม่ดีขึ้น จนวันหนึ่งพี่กับ
 ครอบครัวเข้าไปกราบไหว้ขอพรกับเจ้าพ่อหลักเมืองในวันขึ้นปีใหม่ และได้
 พุศุขกับผู้ดูแลศาล เขาแนะนำให้พาลูกชายมาร่วมงานทำบุญประจำปีของศาล
 เจ้าพ่อ และให้นำผลไม้ที่นำมาเช่น ไข่ในพิธีให้ลูกกิน พี่ทำตามคำแนะนำ
 ปรากฏว่าอาการของลูกพี่ก็ดีขึ้นเรื่อย ๆ ทุกวันนี้ลูกของพี่ก็ไม่มีอาการปวดท้อง
 ในเวลากลางคืนอีกแล้ว และพี่ก็ยังแนะนำคนอื่น ๆ ให้เข้ามากราบไหว้เจ้าพ่อ
 หลักเมืองอีกด้วย. . .

เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้ที่มากราบไหว้ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองส่วนใหญ่แล้วเป็นผู้มีอายุ
 เฒ่าวัยกลางคนขึ้นไปเนื่องจากคนเหล่านี้มีความใกล้ชิดกับคนรุ่นก่อน ๆ ซึ่งเป็นผู้ปลูกฝัง
 ความรู้และความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเรื่องราวต่าง ๆ ในศาลเจ้าพ่อหลักเมือง
 พระประแดงแห่งนี้ให้กับพวกเขา ส่วนคนยุคใหม่ยังไม่ค่อยทราบเรื่องราวของสิ่งศักดิ์สิทธิ์
 ต่าง ๆ ในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองนี้มากนัก จึงทำให้มากราบไหว้ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองน้อย
 ประจวบกับเทคโนโลยีทางการแพทย์สมัยใหม่มีความก้าวหน้าจึงทำให้คนเหล่านี้เมื่อไป
 พบแพทย์แผนปัจจุบันแล้วก็มักจะหายจากโรคเหล่านั้นนั่นเอง

ผู้ที่มากราบไหว้ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองนี้เพื่อต้องการให้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ
 ต่าง ๆ อีกทั้งผู้ดูแลศาล และผู้อาวุโสแต่ละหมู่บ้านยังให้คำแนะนำสำหรับผู้ที่ต้องการเข้า
 ร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ของศาลอีกด้วย จากการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมือง
 พระประแดงทำให้ทราบว่า ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงนอกจากประชาชนนิยม
 มาขอเรื่องค้าขาย หรือโชคลาภแล้ว ชาวพระประแดงยังนิยมขอเรื่องสุขภาพให้ปราศจาก
 โรคภัยไข้เจ็บอีกด้วย ยารักษาโรคเป็น 1 ในปัจจัย 4 ที่มนุษย์ไม่ว่าเชื้อชาติใด ศาสนาใด
 จะตัดปัจจัยด้านยารักษาโรคออกไปไม่ได้หากขาดปัจจัยนี้จะทำให้การดำเนินชีวิตของ
 มนุษย์ปราศจากความสุข ดังนั้นการที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงจัดให้มีพิธีกรรม
 ต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเติมเต็มให้แก่ประชาชนในเรื่องของวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับโรคภัยไข้
 เจ็บต่าง ๆ นั่นเอง

ความเชื่อและพิธีกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตด้านการศึกษา

การศึกษาเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญที่สุดในวิถีชีวิตของมนุษย์ เพราะการศึกษา คือ การยกระดับฐานะและความมีหน้ามีตาทางสังคมไทยมาตั้งแต่โบราณ ดังจะเห็นได้จากการคัดเลือกลงเข้าโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง รวมไปถึงการสอบชิงทุนต่าง ๆ โดยคัดเลือกลงจากบุคคลทั่วไปไม่มีการกำหนดชั้นวรรณะ ซึ่งหากผู้สอบได้รับการคัดเลือกเข้าโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง ก็จะเป็นหน้าเป็นตาให้กับครอบครัวและได้รับการยอมรับจากคนในสังคม ดังนั้น นับได้ว่าการศึกษาคือสิ่งที่สามารถยกระดับฐานะของคนในสังคมทุกคน และทำให้คนในสังคมมีความกระตือรือร้นที่จะประสบความสำเร็จจากการศึกษาทั้งสิ้น ในเรื่องของศึกษานั้น ชาวพระประแดงมีความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองดังต่อไปนี้

รจนา วงศ์เวียง (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 7 เมษายน 2558) เล่าว่า

...เมื่อหลายปีก่อน พี่มาขอให้เจ้าพ่อช่วยให้ลูกของพี่สอบเข้าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ลูกพี่บ่นตลอดเวลาว่าอยากเข้าเรียนที่นี่ พี่เห็นเขาอ่านหนังสือหนัก ค่ำมืดไม่หลับไม่นอน เสาร์ อาทิตย์ ก็ไปเรียนพิเศษ พี่สงสารเขาไม่รู้จะช่วยให้ด้วยวิธีใด พี่ก็นึกถึงเจ้าพ่อหลักเมือง มาจุดธูปบอกให้ท่านช่วย พี่ก็อธิษฐานขอให้ลูกสาวของพี่สมหวังกับสิ่งที่ตั้งใจ ไม่ได้ บ่นบ่นด้วยอะไรนะจุดธูปบอกท่านเฉย ๆ พอถึงวันประกาศผลลูกโทรมาบอกว่า สอบติด ในวันรุ่งขึ้นพี่กับลูกก็เข้าไปกราบไหว้ขอบคุณเจ้าพ่อ ทุกวันนี้ลูกสาวของพี่เปิดบริษัทรับทำบัญชี กิจการงานเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างดี คงเป็นเพราะบารมีของเจ้าพ่อที่เมตตาครอบครัวของพี่ แต่ต้องปฏิบัติตนอยู่ในศีลในธรรมด้วยนะ และกี่ยันสร้างบุญ...

ศิริลักษณ์ ผิวขาวเวียง (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 7 เมษายน 2558) เล่าว่า

... ลูกชายของเพื่อนพี่ต้องจับฉลากเข้าเรียน ม. 1 ที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า เพื่อนพี่อยากให้ลูกมันเขาเรียนที่นี่มาก พี่จึงแนะนำให้เขากับลูกมาขอ กับเจ้าพ่อ แรก ๆ เขาก็ทำท่าทางเหมือนไม่เชื่อไม่สนใจพี่เลยเล่าประวัติความเป็นมา และปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ให้เขาฟัง และแนะนำให้เขาพาลูกชายมาเข้าร่วมงาน

ทำบุญประจำปีศาลเจ้าพ่อ พี่บอกให้เขากับลูกชายจุดธูปขอสิ่งที่ต้องการจากเจ้าพ่อ ทุกวันนี้ลูกชายของเขาได้เรียนที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้าอยู่ ม. 3 แล้วมั่งพี่จำไม่ได้ แต่เขาก็ก็นำมาร่วมงานทำบุญประจำปีศาลเจ้าพ่ออยู่ทุกปีนะ...

มนูญ สุขเกษม (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 7 เมษายน 2558) เล่าว่า

... เมื่อสมัยผมยังเป็นนักศึกษา ผมเคยมาบนขอเจ้าพ่อหลักเมืองให้ช่วยผมสอบผ่านวิชาภาษาอังกฤษเพื่อธุรกิจ ตอนนั้นทุกข์ใจมากไม่รู้จะพึ่งพาใครให้เพื่อน ๆ ช่วยติวก็ไม่เข้าใจ พอที่บ้านผมอยู่ใกล้กับศาลก็เลยนึกถึงท่าน ผมเคยได้ยินเรื่องราวความศักดิ์สิทธิ์ของท่านมาบ้าง ตอนนั้นจำได้ว่าบนผลไม้วัวชูดใหญ่ แต่กำลังใจตอนนั้นก็ไม่ได้แล้วคิดว่าสอบตกแน่ ๆ พอทางมหาวิทยาลัยประกาศผลสอบ ปรากฏว่าผมสอบผ่านได้เกรด ดี ด้อก ทุกวันนี้เวลาผมทุกข์ใจ ไม่สบายใจ หรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตไม่ได้ผมก็จะมากราบไหว้เจ้าพ่อให้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ผ่านไปได้ด้วยดี...

จะเห็นได้ว่าคนในสังคมไทยให้ความสำคัญแก่การศึกษาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะในอดีตประชาชนประสบปัญหาเกี่ยวกับความรู้ คือ ผู้ที่ไม่มีความรู้มักจะถูกเอาเปรียบ ดังนั้นหากครอบครัวใดมีลูกหลานก็จะผลักดันให้ได้เข้าเรียนที่ดี ๆ ให้ได้เรียนชั้นสูง ๆ เพื่อเป็นการยกระดับฐานะทางสังคมของตน และครอบครัว ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการศึกษาคือสิ่งสำคัญที่ปะปนอยู่กับความเชื่อของสังคมไทยอย่างเห็นได้ชัด แม้ว่าชาวพระประแดงที่ประสบความสำเร็จ ร่ำรวยในสังคมปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นผู้มีการศึกษา หรือมีการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง แต่พวกเขาก็พยายามสนับสนุนบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาสูงสุดเท่าที่จะทำได้ และหากมีโอกาสพวกเขาก็จะศึกษาเล่าเรียนเพิ่มเติมทันที

การศึกษานับว่ามีอิทธิพลต่อครอบครัวชาวไทยมาตั้งแต่สมัยอดีตกาล และสืบทอดมาจนสู่รุ่นปัจจุบัน ดังจะเห็นว่าแต่ละจังหวัดทั่วทุกหัวระแหงจะมีการจัดตั้งโรงเรียน และมหาวิทยาลัยขึ้นเพื่อเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ของพวกเขาเหล่านั้น และในพื้นที่อำเภอเมืองพระประแดงก็มีการตั้งโรงเรียนขึ้นเพื่อส่งสอนบุตรหลานให้ประกอบแต่สิ่งที่ดีงาม เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

ความเชื่อและพิธีกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตด้านครอบครัว

สังคมไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีลักษณะเป็นครอบครัวใหญ่ ปู่ ย่า ตา ยาย บิดา มารดา และพี่น้อง อาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านหรือในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เนื่องจากความผูกพันของคนในครอบครัว และจากคำสอนของบรรพบุรุษที่ว่าให้กตัญญูรู้คุณบิดา มารดาจึงทำให้ลูกหลานต้องการอยู่ใกล้กับบิดามารดาเพื่อจะได้ดูแลสะดวกเมื่อบิดา มารดาสูงวัยขึ้น

วิถีชีวิตของชาวพระประแดงมีลักษณะการอยู่อาศัยเป็นครอบครัวใหญ่ ครอบครัวหนึ่งจะอยู่กันพร้อมหน้า พ่อ แม่ ลูก พี่น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย ดังนั้นการถ่ายทอดทางความคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต พิธีกรรม ความเชื่อ การไหว้เจ้าต่าง ๆ สามารถถ่ายทอดผ่านครอบครัว เช่น การชักชวนให้คนในครอบครัวเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ของศาลเจ้าพ่อหลักเมือง การชักชวนให้คนในครอบครัวเข้าบวชบวชต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ดังมีตัวอย่างต่อไปนี้

การชักชวนให้คนในครอบครัวเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ของศาลเจ้าพ่อหลักเมือง
ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงในรอบหนึ่งปีจะมีพิธีกรรม 4 พิธีกรรม คือ พิธีบวงสรวงทำบุญประจำปี พิธีบวงสรวงตรุษจีนประจำปี พิธีรำเจ้าพ่อหลักเมือง และพิธีบวงสรวงวันเกิดเจ้าพ่อหลักเมือง ประชาชนที่เข้าร่วมพิธีบางคนก็ได้รับคำเชิญจากญาติผู้ใหญ่ภายในครอบครัว ดังมีตัวอย่างต่อไปนี้

ยอด ศิริกลางทอง (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 9 มีนาคม 2558) เล่าว่า
... ตัวเราเข้าร่วมพิธีทำบุญประจำปีศาลเจ้าพ่อปีนี้เป็นที่ 3 แล้วครั้งแรกที่มาเพราะคุณย่าชวนให้มาเป็นเพื่อน เมื่อมารวมงานแล้วเห็นความศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อเจ้าพ่อหลักเมือง เราก็เกิดความเลื่อมใสศรัทธาไปด้วย ปัจจุบันไม่ต้องให้คุณย่าชวนมาอีกแล้ว กลายเป็นเราที่ชวนทุกคนในบ้านมาร่วมพิธีเอง เราคิดว่าถ้าเราทำตัวดีปฏิบัติตัวดีเจ้าพ่อจะคุ้มครอง ตัวเราและครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุข...

หนูเล็ก แซ่ซื่อ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 9 มีนาคม 2558) เล่าว่า
 ... พี่กับครอบครัวมาไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองเป็นประจำ แต่จะมาพร้อมหน้าพร้อม
 ตากันในวันตรุษจีนจะชวนกันนำของมาถวายท่าน และขอพรให้ท่านคุ้มครอง
 ครอบครัวให้ปลอดภัย ทำมาค้าขายเจริญรุ่งเรือง ทำแบบนี้มานานหลายปีแล้ว
 ตั้งแต่สมัยอาทงอมา ยังมีชีวิตอยู่ พี่เห็นท่านทำพิธีทำตามพี่คิดว่าเป็นเรื่องที่ดี
 อีกอย่างครอบครัวได้อยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตาพอไหว้เสร็จพวกเรา ก็ไปหา
 ร้านอาหารริมแม่น้ำทานกันเป็นการรวมตัวญาติ ๆ ที่ไม่เจอกันนานอีกด้วย. . .

ยุพิน ทรัพย์สิน (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 9 มีนาคม 2558) เล่าว่า
 ... พี่ชวนลูกหลานมาไหว้เจ้าพ่อทุกปีในช่วงวันสงกรานต์ให้ลูกหลานมาขอพร
 เจ้าพ่อในวันขึ้นปีใหม่ และในช่วงเดือนเมษายนเจ้าพ่อหลักเมืองจะมีประเพณี
 รำลึกของหมู่บ้านมอญ พี่กับครอบครัวก็เข้าร่วมพิธีด้วย พิธีรำลึกเป็นพิธีกรรม
 ที่เก่าแก่ของชาวมอญพระประแดง พี่อยากให้ลูกหลานได้ดูเพราะเป็นประเพณี
 ที่หาดูได้ยาก เสร็จพิธีพี่ก็จะเอาของเหลือจากการเซ่นไหว้เจ้าพ่อกลับบ้าน
 ให้ลูกหลานไว้รับประทานเพื่อความเป็นสิริมงคล. . .

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าผู้ที่มากราบไหว้เข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ณ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง
 ส่วนหนึ่งมักจะมากันเป็นครอบครัว เช่น พ่อแม่พาลูกหลานมากราบไหว้เข้าร่วมพิธีบูชา
 สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ลูกพาพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ที่สูงวัยเข้าร่วมพิธีกราบไหว้ขอพรต่อเจ้าพ่อ-
 หลักเมือง หรือเป็นการปฏิบัติสืบต่อกันมาตามบรรพบุรุษ

การชักชวนให้คนในครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมือง การบนเป็นคติ
 ความเชื่ออย่างหนึ่งของมนุษย์ทุกชนชาติที่ล้วนมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเองเคารพนับถือ และ
 ศรัทธาเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจในยามท้อแท้หมดหวังหาทางออกในการแก้ไขปัญหาด้วย
 ตนเองไม่ได้จึงต้องพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยมีความเชื่อว่าสามารถคลั่งคลำให้เป็น
 ผลสำเร็จตามปรารถนาแล้วจะกระทำบางอย่าง หรือนำสิ่งของบางสิ่งมาถวายให้เป็นการ
 ตอบแทนด้วยการขอบคุณที่ได้อำนวยพรให้ได้สิ่งสมหวัง (กรมศิลปากร, 2552, หน้า 27)

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวพระประแดง
 เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวพระประแดง ดังนั้นผู้ที่อาวุโสในบ้าน คือ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ

แม่ จึงนิยมนักชวบนแนะนำลูกหลานที่มีปัญหาทางด้านจิตใจไม่สบายใจ ปัญหาด้านสุขภาพร่างกาย เข้ากราบบนบานต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ดังมีตัวอย่างต่อไปนี้

ตำรวจ ชัยฤกษ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 1 เมษายน 2558) เล่าว่า

... ป้าเป็นคนพื้นที่นี้ เห็นความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อมามาก ป้าเคยแนะนำ

หลานสาวให้มาบนกับเจ้าพ่อตอนนั้นหลานจะสอบเข้า ม. 4 โรงเรียนสตรี-

สมุทรปราการ เจ้าพ่อท่านก็ให้ะป้ายังพาหลานมาแก้บนอยู่เลย. . .

สมพร กลิ่นจันทร์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 1 เมษายน 2558) เล่าว่า

... ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองมีคนมาบนบานกันเยอะส่วนใหญ่พ่อแม่จะพาลูกหลาน

มา เด็กวัยรุ่นไม่ค่อยเชื่อเรื่องพวกนี้ พี่เห็นเขามาบนกันเกือบทุกเรื่องนะ เช่น เรื่อง

ของหาย เรื่องสอบเข้าเรียน เรื่องเจ็บป่วย ฯลฯ แต่ส่วนใหญ่จะมาบนเรื่องเกี่ยวกับการ

เรียนกันเป็นส่วนมาก. . .

ละออง โลหนิช (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 3 เมษายน 2558) เล่าว่า

... พี่เคยพาลูกมาบนล้างห้องน้ำศาลกับเจ้าพ่อตอนนั้นให้ท่านช่วยเรื่องลูกจะ

สอบบรรจุเป็นครูที่สมุทรปราการ ที่บนล้างห้องน้ำเพราะเคยเห็นนายกเทศมนตรี

มาบนล้างห้องน้ำแล้วประสบผลสำเร็จเลยทำตาม ปรากฏว่าลูกพี่สอบบรรจุได้

อย่างที่ขอไว้ ยังจำได้ว่าตอนมาแก้บนยังยกกันมาทั้งครอบครัวเลย. . .

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าพ่อแม่มีความปรารถนาดีต่อลูกหลานในครอบครัว คือ ด้านสวัสดิภาพของคนในครอบครัวทั้งนี้เนื่องจากพื้นฐานของคนทั่วไปล้วนแล้วแต่หวังให้ครอบครัวมีความสุขสบายทางด้านจิตใจ ทางด้านร่างกาย กลุ่มประชากรที่ผู้วิจัยได้สำรวจมามีความต้องการให้ตนเอง และครอบครัวประสบความสำเร็จในทุกด้าน เช่น ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านโชคลาภ ความเชื่อลักษณะนี้พบเห็นได้ทั่วไปในสังคมไทย ดังจะเห็นได้จากการนิยมนักชวบนบุตรหลานในครอบครัวเข้ากราบไหว้ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงในช่วงเทศกาลต่าง ๆ เช่น เทศกาลตรุษจีน เทศกาลสงกรานต์ เพื่อขอพรให้ท่านคุ้มครอง และคลบ้นดาลให้ครอบครัวของตนเองมีโชคลาภตลอดปี ความเชื่อและพิธีกรรมลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ ความรัก ความห่วงใยของคนในครอบครัวที่มีต่อกันโดยทั้งสิ้น

ความเชื่อและพิธีกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตด้านการธรรม

คำสอนของบรรพบุรุษมีคำกล่าวว่า “ไม่เชื่ออย่าลบหลู่” จากคำกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งลี้ลับ สิ่งที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ สิ่งเหล่านี้สามารถแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ได้ทุกหนทุกแห่ง สามารถให้คุณให้โทษแก่ผู้ปฏิบัติบูชา ความเชื่อเรื่องสิ่งลี้ลับ ศิ วิทยานยังเป็นที่มาของการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้มีจุดเริ่มต้นตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ

การดำเนินชีวิตประจำวันของชาวไทย มีแบบแผนการปฏิบัติที่กระทำสืบต่อกันมาช้านานหลายชั่วอายุคน เอกลักษณะอย่างหนึ่งของชาวไทย คือ การมีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักบุญคุณคน รู้จักการเคารพนอบน้อมเชื่อฟังผู้ที่อาวุโสกว่าตน

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าผู้ที่มากราบไหว้ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง พระประแดงส่วนหนึ่งจะมากันเป็นครอบครัว เช่น พ่อแม่พาลูกมากราบไหว้ ลูกพาพ่อแม่ที่สูงวัยมากราบไหว้ ขอพรต่อเจ้าพ่อหลักเมือง

วิชญพงษ์ รุ่งโรจน์งามเจริญ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 8 กุมภาพันธ์ 2558)

เล่าว่า

...เมื่อก่อนเคยอาศัยอยู่บริเวณข้าง ๆ ศาลเข้ามาครั้งแรกเนื่องจากคุณแม่พาเข้ามาไหว้เจ้าพ่อเพื่อขอพรและเพื่อความสบายใจ ทำให้ต่อมาเมื่อโตขึ้นก็จะชักชวนญาติ ๆ เพื่อนฝูงที่รู้จักเข้ามาไหว้เจ้าพ่อเป็นประจำเพื่อความสบายใจ ซึ่งวันนี้ก็พาน้องสาวมาไหว้เนื่องจากน้องสาวไม่สบายใจที่ค้าขายช่วงนี้ไม่ค่อยดี” เหตุการณ์เหล่านี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบวิถีชีวิตของชาวไทยที่มีความผูกพันกันภายในครอบครัวได้เป็นอย่างดี และยังเป็นการปลูกฝังความคิดและเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งด้วย เราจะพบการแสดงการธรรมได้ทั่วไปภายในศาลเพราะนอกจากภายในศาล จะเป็นที่ประดิษฐานเสาหลักเมืองแล้ว ภายในศาลยังมีพระพุทธรูปหลวงพ่อโสทร และเจ้าแม่กวนอิมให้ประชาชนเข้ามากราบไหว้เพื่อเป็นสิริมงคลอีกด้วย...

ดังนั้น การที่มีผู้ศรัทธาได้เข้ามากราบไหว้ภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองนี้ไม่ว่า กราบไหว้เทพเจ้า หรือพระองค์ใดล้วนแสดงให้เห็นถึงการเคารพยำเกรงต่อผู้ที่มีพลัง อำนาจเหนือธรรมชาติอันจะคลब्ันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้ทั้งทางคุณหรือทางโทษและยังมีการ นำของมาเช่น ไหว้ บวงสรวงไม่ว่าจะเป็นการขอให้คุ้มครองปกป้องชีวิต หรือการขอให้ ประสบความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งเรื่องเกี่ยวกับคนในครอบครัว คือ ขอให้ ลูกหลานหายจากโรคร้ายต่าง ๆ หรือขอให้ลูกหลานสอบติดโรงเรียนดี ๆ พุทธกรรม เหล่านี้ล้วนเป็นการแสดงถึงการเป็นผู้มีคารวธรรมทั้งสิ้น

นอกเหนือจากที่กล่าวแล้วศาลเจ้าพ่อหลักเมืองยังจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อ แสดงให้เห็นถึงการมีคารวธรรมต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมือง คือ ในรอบหนึ่งปีจะมีการจัดพิธี บวงสรวงศาลเจ้าพ่อ เช่น พิธีบวงสรวงทำบุญประจำปี พิธีบวงสรวงตรุษจีน พิธีบวงสรวง ราเจ้าพ่อหลักเมือง พิธีบวงสรวงวันเกิดเจ้าพ่อหลักเมือง เพื่อให้ประชาชนได้เข้าร่วมพิธี อีกด้วย

ความเชื่อและพิธีกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตด้านความปลอดภัยในชีวิต

วิถีชีวิตของชาวไทยในอดีตนั้น ต้องประสบกับอันตรายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโจร ผู้ร้าย ภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง แผ่นดินไหว อย่างภัยทั่วไปก็ทำให้เสียชีวิตสิน เงินทอง อย่างภัยที่ร้ายแรงที่สุดก็ทำให้เสียชีวิตของตนเองหรือบุคคลในครอบครัว ดังนั้น ชาวไทยจึงคิดค้นหาวิธีป้องกันสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีให้เกิดขึ้น และหนึ่งในนั้น คือที่พึ่งทาง จิตใจ ชาวไทยมีความเชื่อว่าหากปฏิบัติเคารพบูชาได้อย่างถูกต้องแล้วก็จะทำให้พวกเขา ประสบแต่ความสุข ความเจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ดังที่ทราบกันแล้วว่าการย้ายถิ่นฐาน การอพยพของคนไทยมาจากปัญหาหลาย สาเหตุ เช่น ปัญหาภัยธรรมชาติ ปัญหาความไม่สงบในบ้านเมือง ปัญหาการศึกสงคราม ฯลฯ เมื่อมีการย้ายถิ่นฐานไปยังสถานที่ต่าง ๆ พวกเขาก็จะนำเอาคติความเชื่ออันเป็นที่ ยึดเหนี่ยวจิตใจพวกเขาไปยังสถานที่ต่าง ๆ ตามรูปแบบธรรมเนียมประเพณี ดังปรากฏ ออกมาในรูปแบบของศาลหลักเมือง ศาลเจ้า หรือศาลต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องจากพวกเขา

ต้องการที่จะได้รับความคุ้มครองจากเทพเจ้าที่เคารพนับถือ ดังนั้น ในการอพยพย้ายถิ่นฐานไปยังสถานที่ต่าง ๆ แล้วจึงต้องมีการปักหลักเมืองเพื่อให้เป็นขวัญกำลังใจ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวเมือง และอีกสาเหตุหนึ่งก็เนื่องมาจากความต้องการความสบายใจจึงจำเป็นต้องอาศัยเทพเจ้าเพื่อเป็นหลักที่พึ่งทางจิตใจ ส่วนอีกสาเหตุหนึ่ง คือ คนไทยนิยมประเพณีปฏิบัติต่อสิ่งที่ไม่ให้ความรู้สึกดีทางจิตใจ ดังนั้นจึงเห็นว่าคนไทยส่วนใหญ่นิยมกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ด้วยความเชื่อว่าไหว้ย่อมดีกว่าไม่ไหว้ ดังนั้นสาเหตุที่ต้องกราบไหว้ทำพิธีกรรมต่าง ๆ นั้นเพื่อความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน ศาลหลักเมืองพระประแดงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีอิทธิพลต่อความรู้สึกในความ- ต้องการความปลอดภัยให้แก่ชีวิตของชาวพระประแดงซึ่งมีตัวอย่างดังต่อไปนี้

ธีรวัฒน์ สุทธิรักษ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 3 เมษายน 2558) กล่าวว่า
... ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นสถานที่ที่สงบ นอกจากชาวบ้านจะนิยมมากราบไหว้บูชาขอพรแล้ว ยังนิยมมานั่งสมาธิ สวดมนต์ภาวนา ถึงพระคุณเจ้าให้คุ้มครองตนเองและครอบครัวจากอันตรายต่าง ๆ ที่จะเข้ามาในชีวิตอีกด้วย...

สมชาติ ปานสมบัติ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 3 เมษายน 2558) กล่าวว่า
... พี่เชื่อว่าเจ้าพ่อท่านมีเมตตากรุณาท่านจะทำให้ชาวบ้านสามารถบรรลुวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ ชาวบ้านนิยมที่จะมากราบไหว้บูชาในวันที่ศาลเจ้าพ่อมีพิธีสำคัญ ๆ ชาวบ้านจะมาทำบุญตักบาตร บริจาคทาน ให้แก่พระที่มาร่วมพิธี ชาวบ้านที่มาส่วนใหญ่มีความเชื่อเรื่องบาปบุญ เรื่องนรกสวรรค์ ดังนั้นถ้าเขาปฏิบัติตนอยู่ในศีลในธรรมเจ้าพ่อก็จะคุ้มครองให้พวกเขาปลอดภัยจากอันตราย...

ชวลิต ทองธรรม (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 3 เมษายน 2558) กล่าวว่า
... เวลาตัวผมจะเดินทางไปทำงานทุกวันผมจะยกมือไหว้ไปทางศาล จะอธิษฐานในใจว่าให้เดินทางปลอดภัยจากอันตรายขึ้นรถลงเรือให้ปลอดภัย ผมคิดว่าเจ้าพ่อท่านจะช่วยให้ผมแคล้วคลาดจากอันตรายต่าง ๆ ได้ มันเป็นความเชื่อส่วนบุคคลนะ แต่ส่วนตัวผมทำแล้วผมสบายใจของแบบนี้ไม่เชื่ออย่าลบหลู่นะครับ...

จิรวรรณ คาโหม (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 7 เมษายน 2558) เล่าว่า
 ...เคยมีเหตุการณ์มอเตอร์ไซค์หายในตลาด เจ้าของรถลุ่มใจมากเพราะยังผ่อน
 ค่างวดไม่หมด เขาจึงมากราบไหว้อธิษฐานกับเจ้าพ่อให้เจอรถในเร็ววัน เวลา
 ผ่านไปไม่นานทางตำรวจ ก็จับตัวคนร้ายได้ พี่ก็ไม่รู้ว่าเป็นเพราะปาฏิหาริย์
 ของเจ้าพ่อ หรือความเก่งของตำรวจทำให้หาตัวคนขโมยได้และเขาก็ได้รถคืน
 ในสภาพที่สมบูรณ์ด้วยนะ...

จะเห็นว่าคนทุกคนล้วนต้องการความปลอดภัยเกี่ยวกับชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งนี้
 เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวไทยต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ เข้ามารุมเร้า ดังนั้นเพื่อให้
 การดำเนินชีวิตของพวกเขาสงบสุขในแต่ละวันพวกเขาเหล่านั้นจะมีการกราบไหว้สิ่ง-
 ศักดิ์สิทธิ์เพื่อขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองพวกเขาเหล่านั้นซึ่งพอจะจำแนกได้ ดังต่อไปนี้

1. ชาวไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องกรรมและเรื่องบาปบุญคุณโทษ จากการวิจัย
 จะเห็นว่า ประชาชนที่เดินทางมายังศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงแห่งนี้มักจะมา
 กราบไหว้ขอพรต่อเจ้าพ่อหลักเมืองเพื่อให้ตนเองรวมทั้งครอบครัวหรือคนที่ตนรัก
 ประสบแต่ความสุข และความปลอดภัย หากพิจารณาให้ดีแล้วในหลักคำสอนของพุทธ
 ศาสนาก็สอนให้คนทำดี รู้จักบาป บุญคุณโทษ หากประพฤติปฏิบัติตนแต่สิ่งที่ดีแล้ว
 พวกเขาจะได้รับสิ่งที่ดีตามที่ได้ออกกับเทพเจ้าต่าง ๆ และทำให้ชีวิตของพวกเขาประสบ
 ผลสำเร็จอย่างที่ว่าพวกเขาต้องการแน่นอน

2. ชาวไทยเชื่อว่าหากปฏิบัติพิธีกรรมต่อเจ้าพ่อหลักเมืองจนเป็นที่พอใจแล้วก็จะ
 ได้รับผลสำเร็จตามที่ตนเองต้องการ โดยสังเกตได้จากการที่พวกเขาเหล่านั้นหมั่นเข้ามา
 กราบไหว้บูชา พร้อมทั้งถวายสิ่งของต่าง ๆ ให้กับเจ้าพ่อหลักเมืองที่พวกเขาบูชา รวมทั้ง
 ร่วมเข้าพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ทางศาลเป็นผู้กำหนดขึ้นในรอบปี เพื่อเป็นสิริมงคลเพื่อให้ชีวิต
 ปลอดภัยจากเคราะห์กรรมต่าง ๆ ที่จะเข้ามาสู่ตนเอง

3. ความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ดวงวิญญาณบรรพบุรุษ
 จะเห็นได้ว่าชาวพระประแดงเชื้อสายมอญจะมีพิธีกรรมที่ต้องการอุทิศส่วนกุศลผลบุญ
 ไปสู่วิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว คือ พิธีรำเจ้าพ่อหลักเมืองในพิธีมีการเชิญ
 เจ้าพ่อที่ดูแลหมู่บ้านมอญในแต่ละหมู่บ้านเข้าร่วมพิธี เพื่อมารับส่วนบุญส่วนกุศล
 ที่ถูกหลานอุทิศให้ โดยมีคิดว่าเพื่อเป็นการขอบคุณเจ้าพ่อหลักเมือง และเจ้าพ่ออื่น ๆ

ในหมู่บ้านมอญที่ช่วยปกป้องรักษาคนในชุมชนให้อยู่ดีมีสุข ช่วยปิดเป่าความทุกข์ให้พ้นไป

4. การทำมาค้าขายให้เจริญรุ่งเรือง จะเห็นว่าชาวพระประแดงที่ประกอบอาชีพค้าขายมีการบูชารูปเจ้าพ่อหลักเมืองไว้ในร้านค้าหรือเก็บไว้ในกระเป๋าสตางค์เพื่อความ-เป็นสิริมงคลในการทำมาค้าขาย ชาวพระประแดงเชื่อว่าการนำรูปเจ้าพ่อหลักเมืองมาบูชาในร้านหรือเคหสถานจะช่วยให้ทำมาค้าขายดี กิจกรรมเจริญรุ่งเรือง อีกทั้งเพื่อเป็นการปกป้องรักษาผู้อยู่ในเคหสถานให้ปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ อีกด้วย

5. นอกจากความต้องการที่จะให้ชีวิตของตนเองปลอดภัยแล้วชาวพระประแดงยังต้องการให้ทรัพย์สินของตนเองปลอดภัยจากผู้ไม่หวังดีต่าง ๆ อีกด้วย ดังเห็นได้จากการกราบไหว้ขอให้เจ้าพ่อหลักเมืองช่วยปกป้องทรัพย์สินที่หายไปให้ได้กลับคืน หรือเพื่อให้ผู้ไม่หวังดีต่อทรัพย์สินเกิดความรู้สึกละอายต่อเจ้าพ่อหลักเมืองทำให้ไม่กล้าเข้ามาทำอะไรที่ไม่ดีงาม หรือแม้กระทั่งการนำภาพเจ้าพ่อหลักเมืองไปประดิษฐานไว้บนที่เก็บเงิน เพื่อให้ท่านช่วยป้องกันจากผู้ไม่หวังดี หรือภูติ ผี ปีศาจ เป็นต้น

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงนอกจากเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำเมืองพระประแดงแล้ว ยังใช้เป็นสถานที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบความเชื่อพิธีกรรมต่าง ๆ รวมไปถึงแนวทางการดำเนินชีวิตของชาวพระประแดง ซึ่งสามารถศึกษาได้จากรูปแบบของพิธีกรรม ความเชื่อที่อยู่ภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ซึ่งสะท้อนวิถีชีวิตของชาวเมืองพระประแดงในมุมมองต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

อิทธิพลของความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อสังคมของประชาชนชาวพระประแดง

นอกจากความเชื่อและพิธีกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวพระประแดงในด้านต่าง ๆ จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่าความเชื่อและความศรัทธาของชาวพระประแดงยังมีอิทธิพลต่อสังคมในด้านต่าง ๆ คือ ด้านความสามัคคีในชุมชน ด้านศีลธรรมจริยธรรม ด้านวัฒนธรรม ด้านศาสนา และด้านการท่องเที่ยว ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านความสามัคคีในชุมชน

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงมีความสำคัญในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คู่บ้านคู่เมืองมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีความสำคัญต่อประชาชนชาวพระประแดง และในเขตพื้นที่ใกล้เคียงมาตั้งแต่โบราณเป็นสถานที่รวมจิตใจของประชาชน จะเห็นได้จากในเวลาที่ประชาชนจะจัดงาน หรือพิธีมงคลต่าง ๆ เช่น พิธีมงคลสมรส พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีบวช หรืองานเปิดกิจการร้านค้าต่าง ๆ ชาวพระประแดงจะต้องมาทำพิธีขออนุญาตจากเจ้าพ่อหลักเมืองเสียก่อน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการ หรือประชาชนทั่วไป ซึ่งการกระทำเหล่านี้ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีกันในหมู่คณะทำให้สังคมเกิดความเป็นปึกแผ่น จากการสังเกตและสัมภาษณ์ประชาชนกลุ่มตัวอย่างดังนี้

สุวรรณ สุคนธ์พงษ์เผ่า (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 3 กุมภาพันธ์ 2557) กล่าวว่า ... เจ้าพ่อศาลหลักเมืองมีความสำคัญต่อประชาชนชาวพระประแดงเป็นอย่างมาก เพราะสถานที่แห่งนี้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ใครจะทำกิจการอะไรก็ต้องมาบอกเจ้าพ่อเสียก่อนเพราะอำเภอพระประแดงไม่มีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ใดที่ใหญ่และสำคัญเหมือนศาลเจ้าพ่อหลักเมืองแห่งนี้... กนกวรรณ รอดประเสริฐ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 3 กุมภาพันธ์ 2557) กล่าวว่า ... ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการเป็นสิ่งที่สร้างควบคู่กันมาพร้อมกับเมืองนครเขื่อนขันธ์ ผู้คนให้ความเคารพนับถือศาลเจ้าพ่อหลักเมืองทั้งจังหวัด เพราะเขามักได้ยินเรื่องเล่าความศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองกันอยู่บ่อย ๆ วันเวลาผ่านไปสถานที่แห่งนี้ก็เป็นที่รู้จักของคนมากขึ้นเวลามีเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ เขาก็มักจะมากันที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองถือว่าเป็นแหล่งรวมจิตใจที่ทุกคนมักจะมาปฏิบัติพิธีกรรมรวมกัน...

สุชาวดี วิชา (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 15 กุมภาพันธ์ 2557) กล่าวว่า ... ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองแห่งนี้เป็นที่นับถือของคนหลายชุมชน มีทั้งไทย มอญ และจีน ซึ่งแต่ละชุมชนก็จัดพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อของแต่ละชุมชน ซึ่งทำให้ตัวเขารู้สึกว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองแห่งนี้เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน และทำให้ผู้คนในชุมชนเกิดความรักและสามัคคีกัน...

สำนึก ลีกำ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 15 กุมภาพันธ์ 2557) กล่าวว่า
 ... พี่เคยสมัครเป็นลูกเสือชาวบ้าน ต้องทำกิจกรรมที่หน่วยงานราชการจัดขึ้น
 เพื่อความสามัคคี และความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ กิจกรรม
 การเข้าค่ายของกลุ่มลูกเสือชาวบ้านจึงมีการสร้างสถานการณ์เพื่อสร้างความ-
 สามัคคีให้คนในกลุ่มชุมชน และจะต้องกล่าวคำมั่นสัญญา กล่าวปฏิญาณตนเอง
 ว่าจะเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ และมีการอัญเชิญพระบรมมหาราชวังของเจ้าพ่อหลักเมือง
 พระประแดงมาช่วยอภิบาลคนดี ปราบปรามคนชั่วให้หมดไปจากเมือง
 พระประแดงและทำให้คนในอำเภอพระประแดงเกิดความสามัคคีเกิดขึ้น...

ด้านศีลธรรมจริยธรรม

ศีลธรรม หมายถึง เบญจศีล และเบญจธรรม คือ ศีล 5 และธรรม 5 ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์
 ของสังคมระดับพื้นฐาน เพื่อให้สมาชิกในสังคมประพฤติปฏิบัติให้เกิดความสงบสุข
 ไม่หว่าดระแวงภัย สังคมที่สงบสุขไว้วางใจกันได้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันไม่เบียดเบียน
 ไม่ทะเลาะไม่กดขี่ข่มเหงไม่เอารัดเอาเปรียบกันเป็นต้น

ความเชื่อในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ทำให้บุคคลไม่กล้าประพฤติผิด
 ผ่าฝืนข้อห้ามกระทำผิดศีลธรรมและกฎหมาย ความเชื่อเหล่านี้จึงเป็นกลไกควบคุม
 ทางสังคม ควบคุมกฎหมายและด้านศีลธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมจึงมีความสำคัญ
 ทางสังคม ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงนั้นเป็นไป
 ในลักษณะข้อปฏิบัติและความเชื่อคล้าย ๆ กันคือ ห้ามประพฤติตนผิดศีล 5 เช่น ห้าม
 ทำร้ายผู้อื่น ห้ามลักทรัพย์ ห้ามประพฤติผิดในกาม ห้ามพูดโกหก ห้ามดื่มสุราหรือ
 ยาเสพติด และอีกความเชื่อที่ชาวพระประแดงเชื่อก็คือ ห้ามพูดจาลบหลู่ หรือดูหมิ่น
 ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง เพราะถ้าหากมีใครพูดจาดูถูกหรือลบหลู่ศาลเจ้าพ่อ-
 หลักเมืองพระประแดง เชื่อว่าจะโดนเจ้าพ่อหลักเมืองลงโทษดังเช่นบทสัมภาษณ์กลุ่ม
 ตัวอย่างต่อไปนี้

สุริย์พร นาโสก (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 9 กันยายน 2557) กล่าวว่า
 ... เมื่อสมัยที่พี่ยังเป็นนักศึกษา ต้องเดินทางผ่านตลาดทุกวันมีอยู่วันหนึ่งเกิด
 เหตุการณ์มีคนกระชากกระเป๋าในในตลาด ชาวบ้านพ่อค้าแม่ค้าร้องตะโกนกัน

เสียงดังให้คนช่วยกันจับ แต่ก็จับไม่ได้ แต่ก็เกิดเหตุการณ์ที่น่าประหลาดใจเพราะเมื่อโจรที่กระชากกระเป๋าวิ่งผ่านทางเข้าหน้าศาลก็เกิดหกล้มลุกไม่ขึ้น ชาวบ้านจึงช่วยกันจับไว้ได้ซึ่งชาวบ้านบริเวณตลาดเชื่อกันว่าเป็นเพราะอำนาจบารมีขององค์เจ้าพ่อหลักเมืองที่ช่วยจับโจรเอาไว้ได้...

แสงเทียน ศาคร (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 19 เมษายน 2557) กล่าวว่า ... พี่นับถือศาสนาคริสต์ ครั้งหนึ่งเคยไปนั่งเล่นกับเพื่อนที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง และเพื่อนได้นำเชื้อมีมาเสี่ยงทายดวง พี่ไม่เชื่อเรื่องพวกนี้อยู่แล้วจึงพูดหยอกล้อเพื่อนเล่น เจ้าหน้าทีที่ดูแลศาลจึงเดินเข้ามาตักเตือนให้ระวังคำพูด เพราะอาจทำให้องค์เจ้าพ่อหลักเมืองไม่พอใจ และเกิดอันตรายกับตัวพี่ได้เมื่อพี่ได้ฟังเช่นนั้น ขนลุกและรีบยกมือไหว้ขอมาทันที...

อนันตภรณ์ แจ่มน้อย (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 19 เมษายน 2557) กล่าวว่า ... พี่เคยได้ยินคนในตลาดเล่ากันว่า มีหมาอยู่ตัวหนึ่งชอบขโมยของกินของคนในตลาด มีอยู่วันหนึ่งมันขโมยของร้านขายผักในตลาดที่ว่างไว้เจ้าของร้านออกมาเห็นจึงโมโหวิ่งเข้าไปทำร้ายมันอย่างแรง หมาตัวนั้นจึงขาเป๋และเดินสามขา ต่อมาไม่นานเจ้าของร้านขายผักคนนั้นก็ประสบอุบัติเหตุรถมอเตอร์ไซด์ล้มทำให้ขาหัก ชาวบ้านในตลาดจึงเชื่อกันว่าเป็นการลงโทษของเจ้าพ่อ...

ฉัตรทิพย์ คำกลืน (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 20 เมษายน 2557) กล่าวว่า ... เมื่อนานมาแล้วมีชายคนหนึ่งเมาสุราเดินดุ่มๆ ไปทั่วตลาด แต่ก็ไม่มีใครสนใจและเมื่อชายคนนั้นเดินมาถึงบริเวณหน้าศาลเจ้าพ่อก็ยังไม่หยุดพูดจาหยาบคาย สักพักหนึ่งเขาก็เอนล้มลงตรงบันไดทางขึ้นศาลแต่ก็ไม่มีใครสนใจเวลาผ่านไป 5-10 นาทีชายคนนั้นก็ลุกขึ้นมานั่งคุกเข่ายกมือไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองและพูดเสียงดังอยู่หลายครั้งว่า “ต่อไปลูกจะไม่ทำอีกแล้ว” และลุกขึ้นเดินเหมือนคนปกติไม่มีท่าทีอาการเมาสุราใด ๆ ชาวบ้านจึงเชื่อกันว่าชายคนนั้นอาจได้รับการตักเตือนจากองค์เจ้าพ่อก็เป็นได้...

ด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรม หมายถึง ความเชื่อ คติประเพณี ศิลปกรรม กฎหมาย ประเพณี และ วัฒนธรรมก็เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นโดยมนุษย์ มนุษย์เป็นผู้สร้างทำนุบำรุง ถ่ายทอด และเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม มนุษย์เป็นสัตว์ประเภทเดียวที่มีวัฒนธรรม คือ มีวิธีการเรียนรู้ รับช่วงสืบต่อกันมา และมีการสร้างสรรค์เพิ่มเติมการที่มนุษย์สามารถสร้างวัฒนธรรม ได้ดี ก็เพราะมนุษย์มีลักษณะทางกายและจิตใจเป็นพิเศษเหนือกว่าสัตว์ทั้งปวง และ สิ่งนี้เองที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์เพราะวัฒนธรรมทำให้เป็นมนุษย์อย่างแท้จริง (สุพัตรา สุภาพ, 2531, หน้า 105)

ลักษณะความเชื่อของประชาชนชาวพระประแดง ที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ทำให้เกิดวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันซึ่งยังคงรักษาไว้ได้เป็นอย่างดี เช่น วัฒนธรรมการทำบุญประจำปีศาลเจ้าพ่อหลักเมือง วัฒนธรรมประเพณีรำเจ้าพ่อ-หลักเมืองของชาวมอญ วัฒนธรรมประเพณีตรุษจีนพระประแดง วัฒนธรรมการแก้บน เจ้าพ่อหลักเมืองด้วยมหรสพ และวัฒนธรรมการแห่เจ้าพ่อหลักเมือง เป็นต้น

อารมณีนุชพิเรนทร์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 2 มีนาคม 2557) กล่าวว่า ... พี่ชอบมาดูการรำแก้บนที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง เพราะมีความสวยงาม แต่ตอนนี้เขานิยมจ้างคณะลิเกมาแสดงแก้บนมากกว่า เพราะว่าหาจ้างได้ง่ายกว่า แต่ถึงอย่างไรการแก้บนด้วยการรำ และลิเก ก็เป็นวัฒนธรรมที่ดีงามของไทยที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ...

พรพนา แหยมฉิม (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 28 มีนาคม 2557) เล่าว่า ... ป้าชอบมาดูลิเกแก้บน ส่วนใหญ่เขานิยมหาคณะลิเกดัง ๆ มาเล่นให้เจ้าพ่อดู ป้ากับเพื่อน ๆ มาดูทุกครั้งที่มีการแสดง แต่เดี๋ยวนี้เริ่มจะหาดูยากแล้วเพราะคณะลิเกดัง ๆ ค่าจ้างแพง นอกจากเจ้าภาพจะได้ของใหญ่จากเจ้าพ่อถึงจะได้ดู แต่บางครั้งก็มีคนจ้างคณะไม่ดังมา คนก็ไม่ค่อยดูไปดูอย่างอื่นกันหมด อย่างตอนงานประจำปีก็มีคณะลิเกมา แต่คณะไม่ดังคนเลยไม่ค่อยดู...

จิตภา โตสิงห์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 28 มีนาคม 2257) เล่าว่า ... บ้านของพี่อยู่ใกล้กับศาลเจ้าพ่อในหนึ่งปีจะมีงานบริเวณศาลเจ้าพ่อหลายงาน เช่น งานรำดาบของหมู่บ้านมอญ การแสดงงิ้วของชาวไทยเชื้อสายจีน การแห่

เจ้าพ่อรอบเมือง ซึ่งพี่คิดว่าเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่หาดูยาก เป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านมีความสุข และจะมารวมตัวกัน ช่วยงานกันคนละไม้คนละมือ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน...

ณัฐพล คนงาม (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 17 กรกฎาคม 2557) กล่าวว่า ... ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นสถานที่รักษาวัฒนธรรมประเพณีแห่งหนึ่ง ตัวเขาคิดว่าพิธีกรรมรำทาดของมอญเป็นประเพณีที่หาดูได้ยากมีเพียงที่อำเภอพระประแดงแห่งนี้แห่งเดียว คนรุ่นหลังก็ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมนี้ไว้ และจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือนเมษายนมีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนมาก เป็นวัฒนธรรมที่เขาคิดว่าน่าสนใจ และนำอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้รู้จัก...

สาयณที ไกรรัตน์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 17 กรกฎาคม 2557) เล่าว่า ... พี่ชายของอยู่บริเวณนี้มากกว่าสิบปี พี่คิดว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองมีส่วนในการรักษาวัฒนธรรมประเพณี ของคนไทยเป็นอย่างมากเพราะคนที่มาเก็บนกก็มักจะหาการแสดงที่เป็นศิลปวัฒนธรรมของไทยมาแสดงให้องค์เจ้าพ่อดู เช่น การรำดาบ หนังกลางแปลง ลิเก จั๊ว ซึ่งสิ่งเหล่านี้จัดแสดงตลอดทั้งปี นับได้ว่าความเชื่อในเรื่องเจ้าพ่อหลักเมืองมีส่วนช่วยเรื่องการสนับสนุนทำนุบำรุงวัฒนธรรมของเราได้...

ด้านการท่องเที่ยว

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของอำเภอพระประแดง เพราะภูมิศาสตร์พื้นที่บริเวณที่ตั้งศาลอยู่ใกล้แม่น้ำเจ้าพระยา และตลาดมีคนเดินทางมาจับจ่ายซื้อของเป็นจำนวนมาก มีทั้งนักท่องเที่ยวในพื้นที่ และนอกพื้นที่จึงทำให้ผู้คนที่ผ่านมาพบเห็นศาลเจ้าพ่อหลักเมืองนิยมที่จะเข้ามาทำการสักการบูชาเจ้าพ่อหลักเมืองเพื่อให้เกิดความสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

จากการสังเกตและสัมภาษณ์กลุ่มประชาชนตัวอย่างที่มาท่องเที่ยว ณ ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง มีดังนี้

วาสนา สว่างวงศ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 7 พฤษภาคม 2257) เล่าว่า
 ... ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
 เป็นศาสนสถานที่มีความประสมประสานหลายศาสนาภายในศาล และมีองค์
 พระพิฆเนศที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในประเทศจึงทำให้นักท่องเที่ยวสนใจ และนิยม
 เข้ามากราบไหว้เพื่อขอพรให้เป็นสิริมงคลแก่ตนเอง. . .

พิมพ์จิ บุญชูช่วย (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 7 พฤษภาคม 2557) เล่าว่า
 ... ในช่วงวันขึ้นปีใหม่จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมากราบไหว้ขอพรเจ้าพ่อหลักเมือง
 เป็นจำนวนมาก เพราะเขาเชื่อว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของ
 ชาวเมืองพระประแดงจึงทำให้นักท่องเที่ยวทั้งในและนอกพื้นที่ หรือแม้แต่คน
 ที่อยู่จังหวัดอื่นก็นิยมที่จะมากราบไหว้ขอพรเพื่อความเป็นสิริมงคลต่อตนเอง. . .

ทัศนัย เกตุนาถ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 15 มิถุนายน 2557) กล่าวว่า
 ... หากจะพูดถึงศาลเจ้าพ่อหลักเมืองก็ต้องบอกว่าเป็นสถานที่ที่เก่าแก่มาก
 เพราะด้านในเป็นที่ประดิษฐานขององค์พระพิฆเนศที่มีอายุเก่าแก่กว่าร้อยปี
 และมีประวัติความเป็นมา ที่ยาวนาน แต่ก็มีหลายตำนานเล่าขานกันมา มีความ
 เหมือนและความแตกต่างกันแล้วแต่คนที่ประสบพบเห็น และศาลเจ้าพ่อหลัก
 เมืองแห่งนี้ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพระประแดง และเป็นหลักฐานชิ้น
 สำคัญชิ้นหนึ่งของเมืองพระประแดง จึงอยากฝากให้นักท่องเที่ยวทุกคนช่วยกัน
 ดูแลรักษาให้เป็นสมบัติของชาติต่อไป. . .

ขวัญณา นนท์ไธพันธ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 16 สิงหาคม 2557) กล่าวว่า
 ... ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นศาลที่อยู่คู่กับเมืองพระประแดงมาเป็นเวลานาน
 มีองค์พระพิฆเนศที่มีความศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองบ้านเมืองให้ปลอดภัย และยังเป็น
 แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งข้อมูลทางโบราณคดีที่สำคัญอีกด้วย
 นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังนิยมที่จะมากราบไหว้ขอพรกับองค์พระพิฆเนศ ซึ่งเชอ
 ก็เคยไปไหว้สักการะขอพร เรื่องการเรียนจนประสบความสำเร็จมาแล้ว. . .

สรุปการศึกษา อิทธิพลของความเชื่อเรื่องศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง
 จังหวัดสมุทรปราการ มีผลต่อลักษณะความเชื่อ และความศรัทธาในการดำเนินชีวิต
 ของประชาชนชาวพระประแดงนั้นแสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน

ชาวพระประแดงกับเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองมาช้านาน ในด้านหนึ่งเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่หากใครจะกระทำการสิ่งใดก็ตามจะต้องมีการขออนุญาตบอกกล่าวจึงจะทำให้กิจการงานสำเร็จไปได้ด้วยดี เจ้าพ่อหลักเมืองเป็นผู้ลงโทษผู้กระทำการสิ่งที่ไม่ดีศีลธรรม ทำร้ายหรือรังแกสัตว์ประชาชนเชื่อว่าหากทำการลบหลู่ ไม่เชื่อฟัง หรือไม่แสดงความเคารพก็จะมีอันเป็นไป จึงทำให้ประชาชนเกรงกลัวต่อเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นอย่างมาก ในอีกด้านหนึ่งเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นเทพเจ้าผู้ปราณีช่วยเหลือผู้คนและบ้านเมือง ให้โชคลาภ ช่วยให้มีอาชีพ และการช่วยให้กิจการรุ่งเรือง ด้วยความเชื่อของประชาชนที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงทำให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม เช่น วัฒนธรรมการทำบุญประจำปีศาลเจ้าพ่อหลักเมือง วัฒนธรรมการรำเจ้าพ่อหลักเมืองของชาวมอญ และวัฒนธรรมการรำแก้บนเจ้าพ่อหลักเมืองด้วยมหรสพ ซึ่งสร้างความสามัคคี และความสนุกสนานให้แก่ประชาชนอำเภอพระประแดง และอีกประการหนึ่งศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าด้านประวัติศาสตร์ในยุคของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) ประเด็นสุดท้าย คือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวทั้งใน และนอกพื้นที่ได้เข้ามาขอพรเพื่อเสริมความเป็นสิริมงคลให้แก่ตนเองอีกด้วย

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ความเชื่อ ความศรัทธา และพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักพระประแดง วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะความเชื่อและศึกษารูปแบบในการประกอบพิธีกรรม ณ ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง โดยศึกษาจากเอกสาร การสอบถามข้อมูล และการมีส่วนร่วมในพิธีกรรม จากการศึกษาพบว่าความเชื่อที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงแบ่งออกเป็น 5 ประเภทคือ

1. ความเชื่อเรื่องศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนชาวพระประแดงมีความเชื่อและความศรัทธาต่อเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง คือหากมีความไม่สบายใจ มีความกังวลใจ ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการค้าขาย ด้านโรคภัยไข้เจ็บ ด้านการศึกษา และด้านความปลอดภัย ฯลฯ ก็มักจะมากราบไหว้ขอพรให้เจ้าพ่อหลักเมืองช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามาในชีวิตให้คลี่คลายผ่านพ้นไปได้ด้วยดี
2. ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องเล่ามูขปาฐะของศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงที่บรรพบุรุษเล่าต่อกันมาเป็นเรื่องอภินิหาร และความลึกลับของเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงซึ่งส่งผลให้ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อเจ้าพ่อหลักเมืองว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ และน่าเกรงขามมากยิ่งขึ้น
3. ความเชื่อเรื่องการแสดงความเคารพเมื่อผ่านศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ประชาชนมีความเชื่อว่าหากเดินทางผ่านบริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจะต้องยกมือขึ้นไหว้แสดงความเคารพเจ้าพ่อหลักเมืองเสียก่อน หรือหากขับรถผ่านจะต้องบีบแตรเพื่อเป็นการแสดงความเคารพด้วยทุกครั้งเพื่อเป็นสิริมงคลในการเดินทางให้ปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับชีวิตและทรัพย์สิน

4. ความเชื่อว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้โชคลาภ ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นที่รู้จักของประชาชน และนักแสวงโชคทั้งหลายที่มีความเชื่อในเรื่องนี้ เมื่อใกล้ถึงวันออกสลากกินแบ่งรัฐบาลจะมีประชาชนเข้ามากราบไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองมากเป็นพิเศษเพื่อขอโชคลาภ

5. ความเชื่อที่ทำให้เกิดการปฏิบัติพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมือง-พระประแดง คือ พิธีบวงสรวงทำบุญประจำปี พิธีบวงสรวงตรุษจีนประจำปี พิธีรำเจ้าพ่อหลักเมือง และพิธีบวงสรวงวันเกิดเจ้าพ่อหลักเมือง สำหรับการประกอบพิธีกรรมที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงนั้นในรอบ 1 ปีจะมีการจัดพิธีบวงสรวงเจ้าพ่อหลักเมือง 4 พิธี คือ (1) พิธีบวงสรวงทำบุญประจำปีจะจัดขึ้นในเดือนมกราคมของทุกปี (2) พิธีบวงสรวงตรุษจีนศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจะจัดขึ้นในช่วงเทศกาลตรุษจีนเป็นประจำของทุกปี (3) พิธีรำเจ้าพ่อหลักเมืองจัดขึ้นในเดือนเมษายนของทุกปี (4) พิธีบวงสรวงวันเกิดเจ้าพ่อหลักเมืองจะจัดขึ้นในวันที่ 2 มิถุนายนของทุกปี ในด้านการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองนั้นหน่วยงานราชการ และภาคเอกชนเป็นผู้ดูแล และให้ความสะดวกกับประชาชนที่เข้าร่วมงานโดยจัดเตรียม ดอกไม้ ธูปเทียน แผ่นทอง เตรียมไว้สำหรับผู้ที่มาสักการะภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมือง แต่ถ้าใครมีความต้องการจะนำของมาถวายเพิ่มเติมก็สามารถจัดเตรียมได้เอง มีการแจกจ่ายรูปภาพเจ้าพ่อหลักเมืองให้กับประชาชนที่เข้าร่วมพิธีเพื่อนำไปบูชาให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวอีกด้วย

จากที่กล่าวมาจะพบว่า ความเชื่อ ความศรัทธา และพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงนั้น มีอิทธิพลต่อระบบความเชื่อและวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย โดยเฉพาะชาวพระประแดงที่มีความเชื่อความศรัทธาต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจึงทำให้เกิดพิธีกรรมที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากศาลหลักเมืองแห่งอื่น อีกทั้งพิธีกรรมเหล่านี้ยังส่งผลให้เกิดความรักใคร่สามัคคีปรองดองกันภายในกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในเมืองพระประแดงอีกด้วย

อภิปรายผล

จากการวิจัยพบว่าความเชื่อเกิดจากการปฏิบัติที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานโดยสิ่งที่เห็นเป็นสิ่งที่แปลกและแตกต่างจากธรรมชาติแล้ว ไม่ว่าจะเป็นคนสัตว์ หรือสิ่งของ ก็จะกลายเป็นสิ่งที่คนไทยคิดว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง-พระประแดงเป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เนื่องจากลักษณะของเสาหลักเมืองที่มีความแตกต่างจากเสาหลักเมืองแห่งอื่น และเมื่อเกิดความเชื่อก็จะมีการเล่าต่อ ๆ กันไปทำให้เกิดความเชื่อที่เป็นแนวปฏิบัติกันในกลุ่มคนและนับถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันไป และยังถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของการประกอบพิธีกรรม โดยแสดงให้เห็นถึงความเคารพ ความศรัทธา และความนับถือของประชาชนที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่มีอยู่ในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า ชาวอำเภอพระประแดงในปัจจุบันนับถือศาสนาต่าง ๆ กันไปทั้งศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ดังจะเห็นได้จากศาสนสถานต่าง ๆ ได้แก่ วัด โบสถ์คริสต์ และมัสยิด ซึ่งศาสนสถานเหล่านี้เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวอำเภอพระประแดงและเป็นที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา ดังนั้น ชาวอำเภอพระประแดงจึงเป็นผู้ที่มีจิตใจแจ่มใสเบิกบานดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ ไม่ว่าจะเป็นนับถือศาสนาใดก็อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ชาวอำเภอพระประแดงยังนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองที่มีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ คือ องค์เจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง ซึ่งมีพระพินนเสปประดิษฐานอยู่บนเสาหลักเมือง ดังนั้นความเชื่อ และความศรัทธาของประชาชนชาวพระประแดงที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงสะท้อนให้เห็นถึง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวพระประแดงในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเชื้อชาติ ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และรวมไปถึงด้านประวัติศาสตร์ของเมืองพระประแดงที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน

ข้อเสนอแนะ

1. จัดพิมพ์เผยแพร่แก่ผู้สนใจ โดยเฉพาะผู้ที่สนใจเชิงคติชนวิทยา
2. ใช้เป็นหลักฐานที่สำคัญ เพื่อประกอบการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลหลักเมืองพระประแดงแก่ผู้สนใจต่อไป

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การวิเคราะห์ความเชื่อ ความศรัทธา และพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อ
เจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ตอนที่ 1 ภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูล

- () อยู่ในเขตอำเภอพระประแดง ()อยู่นอกเขตอำเภอพระประแดง
() อยู่ต่างจังหวัด
1. ชื่อ-นามสกุล
() นาย () นาง () นางสาว.....
2. อายุ
()ต่ำกว่า 45 ปี () 45 ปีขึ้นไป
3. การศึกษา
()ต่ำกว่ามัธยมศึกษา () มัธยมศึกษาขึ้นไป
4. ภูมิลำเนา บ้านเลขที่.....หมู่.....ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัด.....
5. ปัจจุบันประกอบอาชีพ.....
6. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่านอกจากมนุษย์และธรรมชาติแล้วยังมีอำนาจบางอย่างที่มี
อิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตมนุษย์
() เห็นด้วย () ไม่เห็นด้วย
เพราะ.....
7. ท่านมีประสบการณ์ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์บ้างหรือไม่
() มี () ไม่มี
8. ท่านรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงด้วยวิธีใด
() คำบอกเล่า
() การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
() อื่น ๆ.....

9. ท่านมีความคิดเห็นว่าเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงมีความสำคัญต่อท่านมากน้อยเพียงใดเพราะเหตุใด

() สำคัญมาก () สำคัญน้อย

เพราะ.....

10. ท่านมีความเห็นว่าเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงมีความสำคัญต่อจังหวัดสมุทรปราการมากน้อยเพียงใด

() สำคัญมาก () สำคัญน้อย

เพราะ.....

ตอนที่ 2 ความเชื่อและพิธีกรรมที่มีต่อเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง

1. เมื่อผ่านบริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงท่านแสดงออกอย่างไร

() ยกมือไหว้ () ยกมือไหว้แล้วขอพร
() แสดงความเคารพในใจ () บีบแตรรถเพื่อแสดงความเคารพ
() เฉย ๆ ไม่ได้คิดอะไร

2. เมื่อพูดถึงศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงท่านนึกถึงสิ่งใด

() ความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่ () โบราณสถาน
() ที่พึ่งพิงทางจิตใจของผู้มาบนบาน () อื่น ๆ.....

3. ท่านเคยแนะนำผู้อื่นให้มากราบไหว้สักการะเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงหรือไม่

() เคย () ไม่เคย

4. วัตถุประสงค์ของการมากราบไหว้หรือสักการบูชาของท่านคืออะไร

() มากราบไหว้สักการะด้วยความเคารพเพียงอย่างเดียว
() มากราบไหว้เพื่อขอพรและเพื่อความเป็นสิริมงคล
() มากราบไหว้เพื่อบนบานให้สมหวังในสิ่งที่ปรารถนา
() มากราบไหว้เพื่อแสดงความขอบคุณ ตอบแทน หรือ แก້บน
() อื่น ๆ โปรดระบุ.....

5. ท่านนำสิ่งใดมาใช้ในการกราบไหว้สักการบูชาเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง

5.1 สิ่งที่น่ามาสักการบูชาใช้.....

5.2 สิ่งที่น่ามาบนบานใช้.....

5.3 สิ่งที่น่ามาแก้บนใช้.....

5.4 อื่น ๆ.....

6. เมื่อได้มากราบไหว้สักการะแล้วท่านรู้สึกอย่างไร

.....

7. ท่านเชื่อว่าเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงมีความศักดิ์สิทธิ์หรือไม่

() มี

() ไม่มี

8. เรื่องราวสิ่งศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงที่ท่านประสบหรือรู้มาคืออะไร

.....

9. ท่านมาสักการบูชาเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงในโอกาสใดบ้าง

() วันขึ้นปีใหม่สากล

() วันขึ้นปีใหม่ไทย

() วันขึ้นปีใหม่จีน

() ในโอกาสที่มาท่องเที่ยว

() อื่น ๆ.....

10. ท่านมีความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการบนบานที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงหรือไม่อย่างไร

() เชื่อ

() ไม่เชื่อ

เพราะ.....

11. ท่านมาบนบานที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงเพราะอะไร

() ชื่อเสียงของสถานที่

() อยู่ใกล้กับที่อยู่อาศัย

() เคยมาแล้วได้ผล

() มีคนแนะนำ

() เคยมาบนมากกว่า 1 ครั้ง

() อื่น ๆ.....

12. ท่านเคยมาขนานในเรือใด ท่านสมหวังหรือไม่ นำสิ่งใดมาใช้ในการขนานและ
เก็บ

12.1 เรื่องที่ขนาน.....

() สมหวัง

() ไม่สมหวัง

13. ท่านมีสิ่งเคารพที่เกี่ยวกับเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงไว้สักการะหรือไม่ คืออะไร

() มี

() ไม่มี

เพราะ.....

14. ท่านเชื่อว่าเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงสามารถช่วยเหลือประชาชน และบ้านเมือง
ได้หรือไม่

() ได้

() ไม่ได้

เพราะ.....

15. ข้อคิดเห็นอื่น ๆ

.....
.....
.....

วัน เดือน ปี ที่ให้ข้อมูล.....

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้ให้ข้อมูลภาคสนาม

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลในภาคสนาม

กลุ่มที่ 1 ประชาชนในเขตจังหวัดสมุทรปราการ

1. สุจินดา ผลวิรัชชัย อายุ 33 ปี อาชีพ ค้าขาย
ที่อยู่ 82/8 หมู่ 18 ตำบลบางพึ่ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
2. วันดี คะลา อายุ 35 ปี อาชีพ รับจ้าง
ที่อยู่ 478/8 หมู่ 3 ตำบลแพรกษา อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
3. ณเรศ ญาดิพรหม อายุ 45 ปี อาชีพ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
ที่อยู่ 77 หมู่ 3 ตำบลปากคลองบางปลากด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
4. รสสุคนธ์ ชัยศิริ อายุ 29 ปี อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว
ที่อยู่ 547/171 ตำบลแพรกษาใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
5. อนงค์ จันทรงาม อายุ 58 ปี อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว
ที่อยู่ 56 หมู่ 14 ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
6. นลอง กลิ่นอยู่ อายุ 55 ปี อาชีพ รับจ้าง
ที่อยู่ 55 ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
7. ธนาธิล หวายพวงทอง อายุ 39 ปี อาชีพ ค้าขาย
ที่อยู่ 194/5 ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
8. ประธาน แม่นเหลื่องอ่อน อายุ 61 ปี อาชีพ ค้าขาย
ที่อยู่ ประธานชมรมผู้สูงอายุ ตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์
จังหวัดสมุทรปราการ
9. ศุภชัย มงคลโสภณรัตน์ อายุ 34 ปี อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว
ที่อยู่ 156/1 ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
10. กัลยา ประจการ อายุ 42 ปี อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว
ที่อยู่ 476 ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
11. ดวงใจ ฉายายนต์ อายุ 41 ปี อาชีพ รับจ้าง
ที่อยู่ 7 หมู่ 3 ตำบลบางกระสอบ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
12. พยุงศรี หอมชื่น อายุ 56 ปี อาชีพ แม่บ้าน
ที่อยู่ 6 หมู่ 13 ตำบลบางกอบัว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

13. อนงค์ จรแจ้งจันทร์ อายุ 47 ปี อาชีพ ค้าขาย
ที่อยู่ 41 หมู่ 13 ตำบลบางกอบัว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
14. สมใจ คอกรักษ์ อายุ 50 ปี อาชีพ รับจ้าง
ที่อยู่ 34 หมู่ 13 ตำบลบางกอบัว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
15. ฐิตินันท์ รัศมีสังข์ อายุ 26 ปี อาชีพ รับจ้าง
ที่อยู่ 46/4 หมู่ 13 ตำบลบางกอบัว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
16. นวลฉวี แก้วประเสริฐ อายุ 70 ปี อาชีพ รับจ้าง
ที่อยู่ 1 หมู่ 13 ตำบลบางกอบัว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
17. สุชาติ ทศนาลัย อายุ 48 ปี อาชีพ รับจ้าง
ที่อยู่ 25/3 หมู่ 13 ตำบลบางกอบัว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
18. มานะ จรแจ้งจันทร์ อายุ 56 ปี อาชีพ รับจ้าง
ที่อยู่ 41 หมู่ 13 ตำบลบางกอบัว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
19. พุช คอกรักษ์ อายุ 44 ปี อาชีพ ทำสวน
ที่อยู่ 29 หมู่ 13 ตำบลบางกอบัว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
20. พิรุณ จันทรโชติ อายุ 49 ปี อาชีพ รับจ้าง
ที่อยู่ 10/5 หมู่ 13 ตำบลบางกอบัว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
21. วิมล ทรงสนั่น อายุ 58 ปี อาชีพ แม่บ้าน
ที่อยู่ 14/1 หมู่ 13 ตำบลบางกอบัว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
22. ทวีป นวลสะอาด อายุ 34 ปี อาชีพ รับจ้าง
ที่อยู่ 1 หมู่ 13 ตำบลบางกอบัว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
23. บุญปิ่น พุกบุญมี อายุ 56 ปี อาชีพ แม่บ้าน
ที่อยู่ 22 หมู่ 13 ตำบลบางกอบัว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
24. ผุสดี สุขสมชีพ อายุ 50 ปี อาชีพ รับจ้าง
ที่อยู่ 22/1 หมู่ 13 ตำบลบางแก้ว อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
25. ศรัญญา ชลยุทธ์ อายุ 24 ปี อาชีพ นักศึกษา
ที่อยู่ 43/13 หมู่ 13 ตำบลบางกอบัว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

26. ยุภา เรือนนก อายุ 48 ปี อาชีพ คุณครู
ที่อยู่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดมงคลนิมิต
28. พรรณี อ่อนน้อม อายุ 48 ปี
ที่อยู่ 6/1 หมู่ 13 ตำบลบางกอบัว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
29. วัชรพงศ์ คงราสี อายุ 33 ปี อาชีพ รับจ้าง
ที่อยู่ 6/1 หมู่ 13 ตำบลบางกอบัว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
30. เกรียงศักดิ์ อ่อนน้อม อายุ 30 ปี อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว
ที่อยู่ 6/2 หมู่ 13 ตำบลบางกอบัว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
31. สุพจน์ ลิขิตจิตตะ อายุ 55 ปี อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว
ที่อยู่ ร้านกิ่งสื เทเลอร์ 49 ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง
จังหวัดสมุทรปราการ
32. อารมณ นุชพิเรนทร์ อายุ 51 ปี อาชีพ คุณครู
ที่อยู่ 66/175 หมู่ 4 ตำบลเมืองใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
32. สุวรรณ สุคนธ์ผิงเผ่า อายุ 45 ปี อาชีพ ค้าขาย
ที่อยู่ 38/15 ตำบลบางแก้ว อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
33. กรรณิการ์ วรรณาคม อายุ 64 ปี อาชีพ คุณครู
ที่อยู่ 616 หมู่ 1 ตำบลสำโรงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
34. ประจักษ์ ช้างมณี อายุ 57 ปี อาชีพ รับจ้าง
ที่อยู่ 51/1 หมู่ 5 ตำบลบางจาก อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
35. ชัชพล พันถ้วน อายุ 60 ปี อาชีพ รับจ้าง
ที่อยู่ 1614/14 หมู่ 6 ตำบลท้ายบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
36. ธนพล เผ่าฤทธิชัย อายุ 46 ปี อาชีพ ค้าขาย
ที่อยู่ 439/121 หมู่ 2 ตำบลบ้านคลองสวน อำเภอพระสมุทรเจดีย์
จังหวัดสมุทรปราการ
37. กมลวิภา ไพโรจน์ อายุ 45 ปี อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว
ที่อยู่ 235/17 หมู่ 3 ตำบลสำโรง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

38. แพน ทับทิมทอง อายุ 66 ปี อาชีพ พ่อบ้าน
ที่อยู่ 11 หมู่ 1 ตำบลบ้านระกาศ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
39. อรุณี จิรัฐติกาล อายุ 45 ปี อาชีพ พนักงานบริษัท
ที่อยู่ 23/209 หมู่ 2 ตำบลบางเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
40. สุมาลัย ชีอตรง อายุ 55 ปี อาชีพ คุณครู
ที่อยู่ 141 หมู่ 2 ตำบลลำโรงใต้ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
41. สุภารัต ฐเจริญ อายุ 38 ปี อาชีพ แม่บ้าน
ที่อยู่ 156/1 หมู่ 5 ตำบลท้ายบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
42. จำลอง โพธิ์เมือง อายุ 49 ปี อาชีพ ค้าขาย
ที่อยู่ 320 หมู่ 3 ตำบลบางปูใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
43. โสภา ลิ่นทอง อายุ 29 ปี อาชีพ พนักงานบริษัท
ที่อยู่ 634 หมู่ 4 ตำบลบางครุ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
44. ณัฐพัชร โรจนวิชัย อายุ 31 ปี อาชีพ ค้าขาย
ที่อยู่ 17 หมู่ 6 ตำบลลำโรง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
45. สมร แก้วพิทักษ์ อายุ 61 ปี อาชีพ แม่บ้าน
ที่อยู่ 50 หมู่ 15 ตำบล บางพื้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
46. พชรนันท์ คำรักย์จิโรติ อายุ 22 ปี อาชีพ นักศึกษา
ที่อยู่ 539/347 หมู่ 18 ตำบลบางพื้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
47. สุภาพร ศิริปรีชาชาติ อายุ 43 ปี อาชีพ พยาบาล
ที่อยู่ 8/3 หมู่ 13 ตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอพระประแดง
จังหวัดสมุทรปราการ
48. สายันต์ พันธุ์ทอง อายุ 34 ปี อาชีพ ค้าขาย
ที่อยู่ 26/59 หมู่ 9 ตำบลบางพื้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
49. พินัย พันธุ์ทอง อายุ 26 ปี อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว
ที่อยู่ 97/7 หมู่ 7 ตำบลบางครุ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
50. วนิดา มีชัย อายุ 20 ปี อาชีพ นักศึกษา
ที่อยู่ 49/2 หมู่ 1 ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

กลุ่มที่ 2 ประชาชนต่างจังหวัด

1. จงศรี ไสสด อายุ 45 ปี อาชีพ พนักงานบริษัท
ที่อยู่ 836/42 คอนโด 5ส แขวงสวนหลวง เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร
2. สมนึก สีกำ อายุ 48 ปี อาชีพ คุณครู
ที่อยู่ 78/145 แขวงหนองบอน เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร
3. นัศรทิพย์ คำกลั่น อายุ 30 ปี อาชีพ ค้าขาย
ที่อยู่ 24/84 แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพมหานคร
4. แสงเทียน สาคร อายุ 44 ปี อาชีพ พนักงานบริษัท
ที่อยู่ 347 แขวงหนองบอน เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร
5. อนันตภรณ์ แจ่มช้อย อายุ 35 ปี อาชีพ ค้าขาย
ที่อยู่ 29/44 แขวงกระทุ่มราย เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร
6. สุภาพงษ์ นาโสก อายุ 34 ปี อาชีพ รับจ้าง
ที่อยู่ 27/5 หมู่ 4 ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี
7. สมหมาย หงส์ทองคำ อายุ 53 ปี อาชีพ รับจ้าง
ที่อยู่ 102 หมู่ 8 ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี
8. สมควร เสมอ อายุ 60 ปี อาชีพ รับจ้าง
ที่อยู่ 35 ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี
9. อนุสรณ์ ใจเหนือ อายุ 30 ปี อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว
ที่อยู่ 44 หมู่ 7 ตำบลบางกระบือ อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี
10. รัชณี เชื้อแขก อายุ 41 ปี อาชีพ บรรณารักษ์
ที่อยู่ 39 หมู่ 1 ตำบลสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
11. ยุพิน เอี่ยมเจริญ อายุ 53 ปี อาชีพ ค้าขาย
ที่อยู่ 53 หมู่ 2 ตำบลบ้านกาศ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่
12. ลำอาง สุขพร้อม อายุ ไม่ระบุ อาชีพ ค้าขาย
ที่อยู่ 51 หมู่ 3 ตำบลวังพัฒนา อำเภอบางซ้าย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
13. กัมปนาท จำปางม อายุ 27 ปี อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว
ที่อยู่ 198/54 หมู่ 5 ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

14. ปัทฐ จินดาลัทธ อายุ 32 ปี อาชีพ รับจ้าง
ที่อยู่ 205 หมู่ 1 ตำบลไร่ใหม่พัฒนา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
15. โหวง แซ่ตั้ง อายุ 67 ปี อาชีพ ค้าขาย
ที่อยู่ 56 ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี
16. ณรงค์ฤทธิ์ ศรีสกุลพาณิชย์ อายุ 25 ปี อาชีพ นักศึกษา
ที่อยู่ 7 หมู่ 13 ตำบลปากเปรี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี
17. ปภาวิน วิริยะพันธ์ อายุ 27 ปี อาชีพ นักธุรกิจ
ที่อยู่ 6 ซอยอินทามาระ 33 เขตดินแดง แขวงดินแดง กรุงเทพมหานคร
18. เกศินี ราชา อายุ 35 ปี อาชีพ ไม่เปิดเผย
ที่อยู่ 226/90 ถนนเพชรเกษม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
19. ชรันดา อุ่นสถานนนท์ อายุ 32 ปี อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว
ที่อยู่ 314/17 หมู่ 1 ซอยเทศบาล 9 ตำบลเขาน้อย อำเภอปราณบุรี
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
20. อนุกุล เจียวพัก อายุ 29 ปี อาชีพ รับราชการทหาร
ที่อยู่ 13/1 หมู่ 2 ตำบลบางสวน อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
21. กิตติศักดิ์ พ่วงจิน อายุ 20 ปี อาชีพ นักศึกษา
ที่อยู่ 3/23 หมู่ 1 ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
22. เอกลักษณ์ อนันต์เสน อายุ 35 ปี อาชีพ ค้าขาย
ที่อยู่ 4/1 ซอย 10 ตำบลเนินพระ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
23. จิราพร หลวงแสน อายุ 48 ปี อาชีพ ข้าราชการ
ที่อยู่ 87/10 ถนนบางคล้า-แปลงยาว ตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
24. นกคณ ปัญญาไว อายุ 29 ปี อาชีพ พนักงานเอกชน
ที่อยู่ 215 หมู่ 6 ตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
25. ศุภชัย นิยมกล่อม อายุ 35 ปี อาชีพ รับจ้าง
ที่อยู่ 41/7 ตำบลนาวัง อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ
26. สุจิตรา สุจิตกุล อายุ 23 ปี อาชีพ นักศึกษา
ที่อยู่ 15 ตำบลพญาเย็น อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

27. พระยาวีร กิ่งเม่ง อายุ 30 ปี อาชีพ พนักงานเอกชน
 ที่อยู่ 60 หมู่ 2 ตำบลไม้เรียง อำเภอลำปาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
28. วีรสันต์ เนียมศรี อายุ 53 ปี อาชีพ ไม่เปิดเผย
 ที่อยู่ 14 ตำบลนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
29. สุเทพ เรืองเดช อายุ 38 ปี อาชีพ ค้าขาย
 ที่อยู่ 81 หมู่ 2 ตำบลองค์พระ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
30. ประจวบ ผุดผ่อง อายุ 51 ปี อาชีพ เจ้าหน้าที่ป่าไม้
 ที่อยู่ 36 หมู่ 5 ตำบลทุ่งหลวง อำเภอละแม จังหวัดชุมพร
31. นวรัตน์ กิ่งเม่ง อายุ 48 ปี อาชีพ พนักงานเอกชน
 ที่อยู่ 88/1 หมู่ 3 ตำบลไม้เรียง อำเภอลำปาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
32. อติกานต์พันธ์ รอดประจง อายุ 32 ปี อาชีพ พนักงานเอกชน
 ที่อยู่ 52/1 หมู่ 1 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ภาคผนวก ค
ภาพประกอบการวิจัย

ภาพ 3 ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง

ภาพ 4 องค์เจ้าพ่อหลักเมือง

ภาพ 5 บริเวณด้านในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง

ภาพ 6 พระพุทธรูปหลวงพ่อโสทรภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง

ภาพ 7 เทวรูปเจ้าแม่กวนอิมภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง

ภาพ 8 ศิรษะจระเข้ตามตำนาน

ภาพ 9 เครื่องเซ่นสังเวยที่ใช้ในการไหว้เจ้าพ่อหลักเมือง

ภาพ 10 สัมภาษณ์คุณสุพจน์ ลิขิตจิตตะ ตำแหน่งกรรมการศาลเจ้าพ่อหลักเมือง
พระประแดง

ภาพ 11 เข้าร่วมพิธีบวงสรวงวันเกิดเจ้าพ่อหลักเมือง

ภาพ 12 พิธีบวงสรวงวันเกิดเจ้าพ่อหลักเมือง

ภาพ 13 การแสดงลิเกแก่นบน

ภาพ 14 หนังกลางแปลงแก่นบน

ภาพ 15 งานทำบุญประจำปีเจ้าพ่อหลักเมือง

ภาพ 16 งานทำบุญประจำปีเจ้าพ่อหลักเมือง

ภาพ 17 สัมภาษณ์ประชาชนที่มากราบไหว้ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง

ภาพ 18 พิธีแห่เจ้าพ่อหลักเมือง

ภาพ 19 พิธีแห่เจ้าพ่อหลักเมือง

ภาพ 20 ประชาชนเข้าร่วมพิธีแห่เจ้าพ่อหลักเมือง

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2552). *ตามรอยบันทึกราวต่างชาติดจากอ่าวสยามสู่ลำนํ้าเจ้าพระยา*.
กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- ก้อง กังฟู. (2551, กันยายน 21). เหนือฟ้าใต้บาดาล: ฉลองวันเกิดพระพิณเศ 193 ปี
หลักเมืองนครเขื่อนขันธ์. *ไทยรัฐ*, หน้า 5.
- กิตติ วัฒนะมหาตม์. (2549). *ตรีเทพปกรณ์: พระคณศ พระลักษมีพระศรีสวัสดิ์*.
กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- กิ่งแก้ว อรรถาการ และธนรัชต์ ศิริสวัสดิ์. (2528). *คติความเชื่อ*. ใน *เอกสารการสอน
ชุดวิชาภาษาไทย 8 คติชนสำหรับครู* (หน่วยที่ 8). นนทบุรี: สำนักพิมพ์-
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- คงฤทธิ แข็งแรง. (2537). *กลอนลำของหมอลำสุทธิสมพงษ์ สะท้านอาจ*. ปรินิพนธ์-
การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2537). *การวิจัยทางมานุษยวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2538). *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 3).
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จังหวัดสมุทรปราการ. (ม.ป.ป.). *ตราประจำจังหวัดสมุทรปราการ*. ค้นเมื่อ 30 สิงหาคม
2558, จาก <http://www.samutprakan.go.th/logoSamutprakan.htm>
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2530). *คติชาวบ้าน*. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย-
ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- จิรัสสา คชาชีวะ. (2527). *คติความเชื่อและรูปแบบของพระพิณเศวรรที่พบใน-
ประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ฉวีวรรณ ควรแสง. (2543). *เรื่อนำรู้คู่มือเมืองนครเขื่อนขันธ์*. สมุทรปราการ: สำนักพิมพ์-
ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอพระประแดง.
- เฉลิม สุขเกษม. (2515). *สมุทรปราการ*. พระนคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. (2528). ความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทย. ใน *วัฒนธรรม-
พื้นบ้าน: คติความเชื่อ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง-
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์. (2525). *พระหลักเมือง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์องค์การ-
ทหารผ่านศึก.
- ชมพูนุท นาภิรักษ์, ยุวดี วงศ์สว่าง และวงเดือน นาราวัจ. (2543). *ประวัติศาสตร์การตั้ง-
ถิ่นฐานในดินแดนประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย-
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา. (2551). *สารคดีกลางเรื่อง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์-
บรรณกิจ.
- ทิชาธร นาคชน. (ม.ป.ป.). *สรวงสวรรค์แห่งเทพเจ้า*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์-
เวิร์คออฟเซ็ท.
- ธวัช ปุณโณทก. (2530). *วัฒนธรรมพื้นบ้าน: คติความเชื่อ*. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธิดา โมสิกรัตน์ และจำนง ทองประเสริฐ. (2544). ศาสนาและพิธีกรรมของไทย.
ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาไทยศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 3, หน่วยที่ 8). นนทบุรี:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- นงเยาว์ ชาญณรงค์. (2545). *ศาสนากับสังคม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย-
รามคำแหง.
- นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ. (2532). *ร่างทรง: บทบาทที่มีต่อสังคมปัจจุบัน กรณีศึกษา
ที่อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญลือ วันทายนต์. (2539). *สังคมวิทยาศาสนา* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เบญจรัตน์ อภิชาตนานนท์, ประมวล สุวรรณศรี และภัทรกานต์ เผ่าบุญเกิด. (ม.ป.ป.).
สี่ศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สากลการศึกษา.

- ประสาธ อิศรปริดา. (2518). *ความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวอีสาน*.
 กาฬสินธุ์: สำนักพิมพ์จิตกัณฑ์การพิมพ์.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2543). *สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์*. กรุงเทพมหานคร:
 สำนักพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- ปรีชา อุตระกุล. (2531). รายงานวิจัยเรื่อง บทบาทของหมอพื้นบ้านในสังคมชนบท-
 อีสาน. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, สถาบันวิจัยและพัฒนา.
- แผนที่จังหวัดสมุทรปราการ. (ม.ป.ป.). ค้นเมื่อ 30 สิงหาคม 2558, จาก
<http://www.sabuy.com>
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2556). กรุงเทพมหานคร:
 ราชบัณฑิตยสถาน.
- พูนพิศมัย ดิศกุล, ม.จ. (2504). *พิธีของทุกคน*. พระนคร: เขมมบรรณกิจ.
- พูนพิศมัย ดิศกุล, ม.จ. (2517). *ประเพณีไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เสริมวิทย์-
 บรรณาการ.
- ภิญโญ จิตต์ธรรม. (2522). *ความเชื่อ*. สงขลา: สำนักพิมพ์มงคลการพิมพ์.
- มณี พยอมยงค์. (2528). *วัฒนธรรมพื้นบ้าน: คติความเชื่อ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์-
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยศ สันตสมบัติ. (2537). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์-
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิจิตรา ขอนยาง. (2532). *การศึกษาประเพณีจากวรรณกรรมอีสาน*. ปรินญาณิพนธ์-
 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- วิชากรณ์ แสงมณี. (2525). *ประเพณีและกฎหมาย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์-
 เดือนสยามการพิมพ์.
- วิทย์ พินคันเงิน. (2515). *ความเป็นมาของมนุษยชาติ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์-
 รุ่งโรจน์การพิมพ์.
- ศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช. (ม.ป.ป.). *เอกสารประวัติความเป็นมาศาลหลักเมือง*
 จังหวัดนครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช: ผู้แต่ง.

- ศาลหลักเมืองพระประแดง. (2555). *เอกสารประวัติความเป็นมาศาลเจ้าพ่อหลักเมือง-พระประแดงจังหวัดสมุทรปราการ*. สมุทรปราการ: ผู้แต่ง.
- ศิราพร จิตะฐาน. (2533). แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนาในสังคม. ใน *เอกสาร-การสอนชุดวิชาความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย* (หน่วยที่ 1). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ส. พลายน้อย. (2524). *มนุษยนิยาม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รวมสาส์น.
- สนั่น ไชยานุกุล. (2550). อินดูและซิกข์ในสังคมไทย. ใน *เอกสารประกอบการสอนชุด-วิชาความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 9, หน่วยที่ 12). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุจิตรา มาถาวร. (2541). *ของดี 76 จังหวัดในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์-เอส.ที.พี. เวิลด์มีเดีย.
- สุทธาธิกุล กาญจนกรางกูร. (2544). *การวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวบ้าน-ที่มีต่ออนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย-รามคำแหง.
- สุพจน์ ลิขิตจิตตะ. (2555, กรกฎาคม 2). *ฟ้าใหม่* รายงาน: หลักเมืองสมุทรปราการ นครเขื่อนขันธ์ หลักชัยของชาวปากน้ำ. *ฟ้าใหม่*, หน้า 8.
- สุพัตรา สุภาพ. (2531). *สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครั้ว ศาสนาและประเพณี* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- สุรพล วัฒนธรรม. (2548). *เค้าโครงประวัติท้องถิ่นที่สำนักงานเขตพระโขนง*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรศิลป์.
- สุรศักดิ์ ทอง. (2553). *เทพปกรณัมไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- สุเทพ สุนทรเกสัช. (2511). *สังคมวิทยาหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. พระนคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- สุเมธ เมธาวิทยากุล. (2535). *สังคมกับพิธีกรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอ. เอส. พรินติ้ง เฮาส์.
- สุเอ็ด คชเสนี. (2527). *วัฒนธรรมประเพณีมอญ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์-เมืองโบราณ.

เสฐียร โกเศศ. (2510). *พระคณศในสารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน* (เล่ม 4).

พระนคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.

เสาวลักษณ์ อนันตสานต์. (2546). *คติชนกับศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

แสง จันทรงาม. (2534). *ศาสนศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

อนุমানราชชน, พระยา. (2505). *การศึกษาประเพณีไทย*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

อนุমানราชชน, พระยา. (2515). *การศึกษาเรื่องประเพณีไทย*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

อนุমানราชชน, พระยา. (2532). *รวมเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การค้ำชูสภา.

อภิชาติ ทองอยู่, สมพจน์ สมบูรณ์ และพัชรินทร์ ลาภานันท์. (ม.ป.ป.). *สถาบันหมู่บ้านกับการพึ่งตนเอง*. ขอนแก่น: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อมรา พงศาพิชญ์. (2533). *วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทย-แนวมานุษยวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. (2551). *ศรีมูรติ: อภิมหาเทพของฮินดู*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

อุดม เขยกิจวงศ์. (2545). *ประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

เอกรินทร์ พึ่งประชา. (2541). *พระราหู: ประเพณีประติษฐานแห่งวัดศิระชะทอง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ ชื่อสกุล	นายยุทธนา กิจสุภี
วัน เดือน ปีเกิด	8 กุมภาพันธ์ 2526
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนนวมินทราชินูทิศเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ปีการศึกษา 2545 สำเร็จปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ปีการศึกษา 2550
ตำแหน่งหน้าที่ การงานปัจจุบัน	ครูประจำวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนนราทร